

არსენალი

გაეროს
საინჟინერო
სამსახური
სვ

№ 1 (96). 8 -21 იანვარი. სახელმწიფო-ენალიზიკური ჟურნალი. ფასი 1,5 ლარი

**საღამო ვახუშტის.
ედუარდ შავარდნაძისა
და მიხეილ სააკაშვილის
ერთობული გურიანავი...**

1425
2010

**უკან დახევა...
და არა გაქცევა!**

**შავადური
ურიანავი
სომელები**

**გეთოფეობა
საქართველოში -
გუზაგუზები დასული
საბრძოლო ისტორია**

რევოლუციური
ყვებერების
სესროლად

53

„90 წელიწადი
საქართველოს
საზღვაო ძალებს“

35

„სადავო პუნქტის გადამხვეობა
— როგორ ბრძანდებით,
მისთვის დარჩენილი?“

18

მსურავი აეროდრომები

30

მეთოფეობა
საქართველოში

23

არგანუჯი

26

- 4 ახალი ამბები **კალიფორნიკი**
- 6 სამთო ნაწილები **მოსახარება**
- 8 საქართველოს საგარეო დაზვერვა – მითი და რეალობა **საქსსამსახურები**
- 10 ზირველი ქართული სამხედრო-სამეცნიერო გამოცემა **პრეზენტაცია**
- 11 ბრიტანული შვეულმფრენი იტალიელებისთვის **სიახლე შეიარაღებაში**
- 12 ახალი თაობის ატომური სუბმარინა **გაქვიკა**
- 13 უკან დახევა **კაბიონი**
- 16 ეკვასიური მოვლენების მიმოხილვა... **პროფესიონალიზმი**
- 18 „სადამ ჰუსეინი გადაშხვია – როგორ ბრძანდებით, მისტერ დარვინ?“ **შეიარაღება საქართველოში**
- 23 მეთოფეობა საქართველოში **საქართველოს ისტორია**
- 26 არტანუჯი **კამოტსმეზები**
- 30 მცურავი აეროდრომები **ფილიმი**
- 35 „90 წელი წყაღევემ...“ **პავისტოს მანი**
- 38 რუსებმა ჩამოგდებული თვითმფრინავები თავიდან დათვალებს... **ჯაჰანგაჰეჩია**
- 40 ტანკები კორეიდან ცხინვალის ომამდე **საბრძოლო შეტაკება**
- 46 ხაფანგი ფალუჯასთან **სტილი**
- 50 ჰიჯაჷი **კრისპორი**
- 52 არსენალვორდი **„არსენალის“ იარაღის მალაზია**

არსენალის სვამი

მალე „არსენალის“ მე-100 სათბელეო ნოსტი ვაშე, მერამ ახალი, 2010 წლიდან თელავის სიხისტროსა და შეარაღებული ძალების პრად შეხვტვლიობის „არსენალის“ ნოსტროს ედღე საგნული ვაშეგნება შეუწეს...

თელავის სიხისტრომ აღარ გამოუწრა ქუნალი „არსენალი“ არმაას მათი ქუნალი ბერის არაიერს დაკარგეს რაღვან თელავის სიხისტროსიდან გამოწრაილი წერი ქუნალის რადიონის ძაღვ მქაღე იგი იმ სერეო ტრანკონ, რაც თვისეულ ვაშეგნებაში ძაღვს.

წეს გული იმხე ვაშეგნება, რომ მუშაღვებს საშეღვება აღარ ვაშეგნება უშეღვება ნაშეღვება ვაშეგნების საქართველოში ერთადერთი სამხედრო-ინალიტკერ ქუნალის და ახალიდან თორთელა სამხედრო ციღნა, რაღვან ხმად იმის, რაც „არსენალის“ იმეღვება, მათი შეიარაღება ვაშეგნება...

იოსელი ალაღაშვილი
მიორბი შორეოლოზანი

ყრადღება!
გამოიწერეთ „არსენალი“
და მიიღეთ შინ,
ორ ევირაში ერთხელ!
ტელ: 38-26-74;
38-26-73

რედაქციის დეკთობავად
მასალუების გადაბეჭდვა
აერძალულისა

გადაცემულია დასაბეჭდად
4.01.2010

გაზეთ „ევირის პალიტროს“
დამატება ©
რედაქციის მისამართია:
თბილისი, იოსებძის ქ. №49.
ტელ: 38-37-47
სარეკლამო განყოფილება:
ტელ: 37-78-07; 38-78-70
email: arsenal@kvirispalitra.com
ქუნალი გამოდის

53 რევოლუციური ყუზბარების სასროლად

საქართველოში ორ ევირაში ერთხელ
პარლამენტის
პარსაკევეს

შვედური უჩინბარინი კორპეტები

შვედეთის გემომშენებელმა საწარმო Kockums-მა ქვეყნის სამხედრო-საზღვაო ძალებს Visby-ს კლასის პირველი ორი კორპეტო-უჩინბარინი გადასცა. სამხედროთა ცნობით, კორპეტო შზად არიან სამხედრო ოპერაციების ჩატარებისათვის, ასევე განადმეითი სამუშაოების, ნავსაწინააღმდეგო თვდაცვისა და წყალზედა ხომალდებთან საბრძოლველად, ასევე დაზვერვისთვის.

Visby-ს კლასის კორპეტების წყალწვეა 650 ტონას, სიგრძე — 72,6 მეტრს, სიგანე კი 10,4 მეტრს შეადგენს. გემო, რომლის ცურვის სიძორე 2,3 ათას მილს აღწევს, 35 კვანძამდე სიჩქარეს ავითარებს. Visby შვიარაღებულა ერთი მრავალმხინბარიუი 57-მილიმეტრისანი ქვეშებით, რვა რაკეტა RBS-15 MK2-ით, ასევე სიღრმული ბომბების ჩამოსაყრელი დანადგარებით გემს ზორტზე ერთი შეუღუმურნის მიღება შეუძლია.

Visby-ს მთელი კორპეით, პრაქტიკულად, ფეწონი პლასტიკის არის შესრულებული, რამაც ვაკილეებით შეამცირა მისი რადიომავნიტური და

პლდრაკულტაკური შექმნეადობა. ფეწონი პლასტიკის გამოყენება Visby-ს რადარებისა და ინფრარაითული კამერებისთვის შეუქმნეველს ზღის, თვად კორპეტების შვიარაღებული არიან უაძრავი წყალქვეშა და მთისსხედა სენსორებით.

შესაძლია, შვედეთის კორპეტო-უჩინბარინების წარმოების ტექნოლოგია ინდური ნავსაწინააღმდეგო კორპეტების შესაქმნელადაც გამოიყენონ, ინდოეთი ტენდერის ჩატარებას აპირებს ახალი

კორპეტების მშენებლობაზე. კორპეტის პირობების თანახმად, გამარჯვებულმა ინდოეთის გემომშენებელ კომპანია GRSE-ს უნდა წარუდგინოს გემების კორპეტების კომპოზიტური მასალებისგან შექმნილი ტექნოლოგია. ტენდერში მონაწილეობას მიიღებენ შვედური კომპანია Kockums-ი, ბერძნული Intermarine და სამხრეთკორეული Kangnam Corporation-ი. Kockums-ი ტენდერის ფეწორიტად ითვლება.

საჰაერო საშიზნად პირველი F-35-ი ბაიზმტას

ამერიკულმა კომპანია Lockheed Martin-მა ოფიციალულად ჩამოწერა პერსპექტიული გამანადგურებელ F-35 (AA-1)-ის პირველი საფურნი ვებემდარი და ავიაბაზა ჩაინა-ლევკზე გადაიყენა. უახლოეს მომავალში AA-1 პერში აფრინდება, სადაც F-35-ის შვიარაღების დასამუშავებელ მონად იქნება.

AA-1-ის გამოცდა მწყობის პირველივე, 2006 წელს ჩატარდა. მისი მასა მოქმედ ვებემდარებს 2,3 ტონით აღემატება. გამოცდის პერიოდში F-35 AA-1-მა 91 ვაფრენა შესასრულა.

Lockheed Martin-ი გამანადგურებელ F-35 Lightning II-ს, კომპანია Northrop Grumman-თან, Allison-სა და

BAE Systems-თან ერთად ამუშავებს. სულ Lockheed Martin-ი F-35-ის სამ მდლითკაცაას გამოუშვებს: მიწინეწენ, რომ F-35 ვაკილეობთ იაფი იქნება F-22 Raptor-ზე, რომელიც მსოფლიოში ვველავზე მთირად დირებული გამანადგურებელია.

F-35-ზე მუშაობა 2001 წლიდან დაიწყო. ახალი გამანადგურებლის სერული წარმოება, სავარაუდოდ, 2016 წელს დაიწება. პერსპექტიული გამანადგურებლის შემკვეთები არიან ნიდერლანდები, დანია, ნორვეგია, დიდი ბრიტანეთი, იტალია, თურქეთი, ავსტრალია, ისრაელი და კანადა.

ვეწვი ცნობილი მახასიათებლების თანახმად, F-35 საათში დაახლოებით 2,1 ათას კმ-ს ავითარებს. თვითმფრინავის ფრენის სიძორე 2,2 ათას კმ-ს შეადგენს. გამანადგურებელს ეწეება საკიდრის 6 გარე წერტილი და ორიც — შიდა ვაწოფილეებისათვის, თითოეულში ორ-ორი პილონით F-35-ის შვიარაღებამა 25-მილიმეტრისანი ქვეშებით, რაკეტები „საური-პაერი“ და „საური-მისწა“, ასევე ავიამომბები.

იტალიელი ARTHUR-ების იმედზე რჩებიან

შეედურმა კონცერნმა Saab-მა იტალიის არმიასთან გააფორმა კონტრაქტი მოწინააღმდეგის საცეცხლე საშუალებების აღმოსმენი მობილური რადიოლოკაციური სისტემა ARTHUR-ების მიწოდებაზე. გარიგება 46 მლნ ევროდ არის შეფასებული. კონტრაქტის პირობების თანახმად, რომელიც რადარების შეცვლის გაზრდის შესაძლებლობას ითვალისწინებს, Saab-ი ტაივანის გაუნქეს ტექნიკურ მხარდაჭერას და სამხედროებს სისტემა ARTHUR-ის გამოყენებას შეასწავლის.

ARTHUR-ის რადარები ჭურჭების ფრენის ტრაექტორიის კოორდინატების გამოთვლის წყალობით მაღალი სიზუსტით ადგენს მტრის არტილერიის ადგილმდებარეობას. ასეთი რადიოლოკაციური სისტემების გამოყენება შეიძლება ასევე ჭურჭის ფრენის სწრაფი სიჩქარის განსაზღვრად მისი დაცემის სიშორის მიხედვით ARTHUR-ის მოქმედების სიშორე დაახლოებით 35 კმ-ს შეადგენს.

გარდა ამისა, ARTHUR-ი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს გასროლილი ჭურჭლის მტრის პოზიციებზე მოხვედრის იმედითა და ადგილის გასათვლელად და საარტილერიო (კვე) ხელის აქტიური კორექტირებისთვის. მთლიანად სისტემა

ARTHUR-ის გამოლა ორ წუთში შეიძლება. მოსახერხებელია სვედ შიხი შეუქულ-მფრენებზე დაფუძნება.

სისტემა ARTHUR-ის შექმნიდან დღემდე Saab-მა 60 რადარი გაიყიდა. კრძოლ, ის შეიარაღებაში აქვს აშშ-ს, ჩინეთს, საბერძნეთს, ნორვეგიას, ესპანეთს,

შვედეთსა და დიდ ბრიტანეთს. 2009 წლის 25 ნოემბერს შვედური რადარების პირველი პარტია მიიღო სამხრეთ კორეამ, რომელიც მათ გამოყენებას აპირებს ჩინდილო კორეასთან საზღვრისაპირა ზონებში ჩრდილოკორეულია შორსმ-სროლილი არტილერიის აღმოსაჩენად.

რუსეთი 22 000 ტ ქიმიურ იარაღს გაანადგურებს

რუსეთს 22000 ტ მოწინააღმდეგე ნეოთიურება დარჩა გასანადგურებელი, რომელიც ლიკვიდირებული იქნება ქიმიური იარაღის მარაგის განადგურების ბოლო ეტაპის ფარგლებში.

იარაღის რაც შეიძლება სწრაფად გასანადგურებლად მოწინააღმდეგე ნეოთიურებების გასანადგურებელ მოქმედ ობიექტებს დაემატება კიდევ ორი: ბრიანსკის ოლქის ქალაქ ზორნსა და უდმურტეთის რესპუბლიკა დაბა კონზერში კიდევ ორი ობიექტი ამწვანდება. როგორც იუწყებიან, რუსეთი ქიმიური იარაღის განადგურების ვალდებულებას 2012 წლისთვის მთლიანად შეასრულებს.

2009 წლის 25 ნოემბერს ცნობილი შეიქნა, რომ რუსეთმა ვადაძლე შეასრულა „ქიმიური იარაღის აკრძალვის შესახებ კონვენციით“ გათვალისწინებული ვალდებულებები. ლიკვიდირებულ იქნა დაახლოებით 18000 ტონა მოწინააღმდეგე ნეოთიურება. მთლიან ეტაპზე, რომელიც 2007 წელს დასრულდა, რუსეთმა გაანადგურა 8000 ტ ქიმიური იარაღი, პირველ ეტაპზე კი — 400 ტ.

2009 წლის აპრილში ქიმიური იარაღის აკრძალვის ორგანიზაციის დირექტორმა განაცხადა, რომ ქაშიური იარაღის მჭიდრო ქვეყნებმა ქიმიური იარაღის მარაგის 44% გაანადგურეს ამ ორგანიზაციამო შეღის ომ ქვეყნების უმრავლესობა, სადაც

გაანადგურებს

პლანეტის მოსახლეობის 98% ბინადრობს. „ქიმიური იარაღის აკრძალვის შესახებ კონვენციას“ ხელი არ მოაქრეს ისრაელმა და მინამბ. კონვენციის წევრები არ არიან ანგოლა, ეკვატორ, ჩრდილო კორეა, სირია და სომალა.

სამთო ნაწილები

საჭმოსა სამთო ღივირსანგებს შოვის სამხელრო განაკვირვ ავზაღვებენ...

საჭმოსა ეპოქაში უცნაური ვითარება იყო სამთო ჯარებში, — შთიანი საზღვრები სსრკ-ისა და სოცბანაკის ქვეყნებსა და NATO-ის ბლოკ შორის საკმაოდ იყო: თურქეთი, ნორვეგია, გდრ-ვეფრ საზღვრების სამხრეთი; იგივე ითქმის საზღვრებზე ირანთან, აულანეთთან, ჩინეთთან, ზოლო სამთო ნაწილები — თვალში საცემად მცირე; თანაც სამთო ნაწილებს წვეკამდელებით აკომპლექტებდნენ და შესაბამისად, მათი მომზადება მხოლოდ ნაწილობრივ განსხვავდებოდა მთიანეთში მდებარე ტიპური პროგრამისაგან. ეს კიდევ უფრო უცნაურად ჩანდა, რადგან სსრკ-ს ქვირდა უძლიერესი ალბინისტური პოტენციალი და მსოფლიოში ალბინისტურ ბანაკთა უდიდესი ქსელი, სადაც ფრულეოლორად ათასობით კვალიფიციურ მოამსვენლს ამზადებდნენ. ამჟღეროულად, ხშირად ატარებდნენ ქვეყნის ალბინისტურ ჩემპიონატებს (სხვადასხვა კლასში), რომელთა დრეკ ძალზე მაღალი იყო და უცხოელ სპორტსმენთა გაოცებასა და აღტაცებას (შერსაც) იწვევდა (რეკულდარული ალბინისტური ჩემპიონატები დასავლეთის ქვეყნებში არ ტარდება — იქ მოამსვენელობა უმეტესად კერძო საქმი.).

როგორც ხშირად ხდებოდა სსრკ-ში, ამ პარადიქსის ამოხსნა თვით მასში იმალებოდა: „მშვიდობისმოყვარე“ საბჭოეთის არ სპორტდობა სამთო დვეჯრსანტების არმიის საჯაროდ ჩვენება, განსაკუთრებული შემთხვევებისათვის ეს მზად ჰყოფდა საუკეთესო ალბინისტთა კადრები, რომელთაც იგი მიუღ ქვეყანაში

ინფიდეალურად არჩევდა და დამატებით სპექტომზადებას უტარებდა, მათ შორის საქართველოში — შოვის სამხელრო ბანაკში.

მოსამზადებელი პროგრამა ძალზე რთული იყო. ერთიდან შეკრებაზე ისწავლებოდა მხოლოდ სამთო ბრძოლის ტექნიკა და ტაქტიკა, ასევე სპეციალური სავნები: ორიენტირება, სპეცსაუბლეებებით დანადგა, ჩასაფრების ავდილები-ის შერჩევა, მტრის ჩასაფრების ამოცნობა და თავის არიდება. ამისათვის შეუბოდა დამის მარშ-გარბენი, რომლის მეფი სრთოულე იმაში მფეომარობდა, რომ მარშრუტის ზოლი მოცემული იყო რუკაზე და მისი საზღვრებიდან გამოსვლა არ შეუძლებოდა. ამ ზოლში 2-3 ჩასაფრება წინასწარ იყო მომზადებული, ნებისმიერ ერთში ჩაერდნა რამდენიმე დღის შემდეგ უკვე სხვა მარშრუტის გეგმას იწვევდა... და ასე აბსოლუტურ შედეგამდე. სავანებო ალბინისტურ მომზადებას პროგრამა არ ითვალისწინებდა, მხოლოდ მაღალი დონის სპორტსმენებს იბარებდნენ, იბარებდნენ ბრძანებით, რომლის უგულებელყოფა ან ე.წ. „საქმის ჩაწყობით“ თავის არიდება შეუძლებელი იყო.

საქართველოს ბუნებრივი საზღვრები, ძირითადად, სხვადასხვა სიმაღლის მთებზე გადის. ესაა როგორც კავკასიონის დიდი ქედიის სისტემა, ასევე სამხრეთით მდებარე მცირე კავკასიონის განშტოებანი. თვით სამხრეთ-აღმოსავლეთის საზღვარი საჯარეუ-დელიფი-დისწყაროს რაიონებში, რომელსაც წერ ტრადიციულად „ღუბანის“ უწოდებდნენ,

საკმაოდ მაღალი გორების (+1000 მ), კლდეებისა და ღრმა ხეუბების ერთობლიობას წარმოადგენს. იგივე ითქმის თურქეთისა და სომხეთის საზღვრებზე, სადაც საღმარაკაციო ხაზი, მთების გარდა, ერეკლ, მაღალ პლატოებზეც გადის.

მთხედავად იმისა, რომ საქართველოს ამჟამად ძირითადი საფრთხე წრდილოეთიდან ემუქრება, სამთო ბრძოლების ტაქტიკა აუცილებლად უნდა შედიოდეს არა მარტო არმიის, არამედ სასაზღვრო პოლიციისა და სპეცდანიშნულების ყველა ტაბის რაზმების პროგრამაში. რა თქმა უნდა, უნდა გაითვალისწინებულ იქნეს დისლოკაციის ავდილებზე მყოფი ნაწილებისთვის სპეციფიკური წერონა რეგიონის თავისებურებებიდან გამომდინარე, ხოლო სპეციალური (მაგალითად, სანხრის სამთო ბატალიონი) ან სავანებო დანაყოფებისათვის უნიფერსალური მომზადების აუცილებლობა. სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია სამთო ოპერაციების რაიონების გეოგრაფიის ზედმიწევნით შესწავლა არა მხოლოდ რუკებითა და სტრუქტურული ფორტების საუბალებით, არამედ ფიზიკურად; არაუ ვეფა ბილიკი თუ უღელტეხილი, თვით ყველა შესაძლო გამავასხველვიც ცნობილი უნდა იყოს (მცირე საჯარისო შერაბოის მოქმედების დროს) სულ მცირე რაი მებრძოლისათვის მარცხ; რა თქმა უნდა, სამთო სპეციალური და დივერსიული ჯგუფისათვის (1-4 მებრძოლი) ასეთი და სხვა მოთხოვნები კიდევ უფრო მაღალია. ზედმეტად მაგაზნა დანერგვებით შეჩერება იმ საკითხზე, რომ სამთო ბრძოლებ-

ში მონაწილეობის აღმასრულებელი მო-
შადგება და ტექნიკური საშუალებების
გამოყენება თავისთავად იკვლისხმება.

სამთი ობიექტებში მონაწილე პირი
რამდენიმე სხვადასხვა სპეციალურ
მოხმარებას უნდა აკმაყოფილებდეს: მტ-
კაცე ზოგადი ფსიქოლოგიური მდგრა-
ლობა, ხასიათის სიმტკიცე, განითარე-
ბული ინტელექტი, მძალად გამძლეობა,
ფიზიკური ფორმა და მოქნილობა,
სამხედრო და ალბინისტური მომზადე-
ბა.

მათკეთი ვერადგება, რომ თვისე-
ბათა ამ ჩამონათვალში პირველ ადგი-
ლზე ფსიქოლოგიური მდგარობაა და-
დგენილი. ეს გამოჩვენდა უმარჯვე-
ლი ყოფილა მთის სპეციფიკური გუ-
ლებით ადამიანზე. ჩვეულებრივ პირო-
ბებშიც კი მთაში ადამიანი თავს გაც-
ილებით დაიქცეულად გრძობს და თუ
ამას საიმარე ვითარებას და მოსალო-
დნელ ხიფათს (როგორც სამხედრო, ასევე
ბუნებრივ) დაეუშობტებთ, ვასაგებია
გახდება. რატომ უნდა მიეცეს დიდი
ურადღება მებრძოლის ფსიქოლოგიურ
მდგარობას. თუ ფიზიკური ფორმა, მო-
ქნილობა, სამხედრო თუ ალბინისტური
ტექნიკა შეტნაკლებად მალღ დონეზე
ჩვეულებრივ ადამიანისთვის ინტენსი-
ური წერინის შედეგად სუბეხით მისა-
წყე შედეგია, ფსიქოლოგიური მდგრა-
ლობა უფრო პიროვნების მიდგრადუბე-
ბისა და აღზრდის შედეგია და, ძირა-
თადად, მომზადების პერიოდში პრაქ-
ტიკული შერჩევის გზით გამოფილნდება.
ჩვენ არ ვგულისხმობთ, რომ მებრძოლი,
რომელიც სამთი მომზადებას გაივლის,
სუპერმანია, არა, იგი ჩვეულებრივ ად-
ამიანია, რომელსაც სხვაზე მეტად შეუ-
ძლია სამთი ბრძოლის სპეციფიკურ და
მკაცრ მოთხოვნებთან შეგუება. ეს მოთ-
ონება კი საკმაოდ სერიოზულია: უპ-
ირველესად მარტოობის შეგრძობის და-
ბედე (თვით ათეულის ან ოცეულის შე-
მადგენლობაშიც კი), ანუ ბაზიდან მიწ-
ვეტრ და სამხედრო მზარადჭრის ფე-
ტობრივად შეუძლებლობის გათავისება.
მთის მძიმე და ხაზიფათო ბუნებრივი
პირობების ატანა და მთი დასაძლევად
შეღბეი მოქმედება, მეუად ცვალებადი
ბუნებრივი თუ სამხედრო ვითარების
გაანალიზება და სწრაფი ადამტაციის
უნარი ხანგრძლივი დროის განმავლო-
ბაში; სპეციფიკური ალბინისტური და
სამხედრო ხერხების ურთიერთშეოთავე-
ბა.

ჩვენი აზრით, სამთი ობიექტებში
მებრძოლისთვის ვველანზე მძიმე იმის
წინასწარი შეგრძობება, რომ ნებისმიერი
შეცდომა, ტრავმა ან ჭრილობა, ფაქტო-
ბრივად, სიკვდილს ნიშნავს პარადად მიხ-
თვის ან თანამებრძოლისთვის (მაგალი-

თად, ხაბჭობა არმიის დივერსიულ
ჯგუფებს მთაში პირდაპირ ფაქტობრივად
დაჭრილი ან დამაგებული თანამებრძო-
ლის, რომელსაც ჯგუფთან ერთად
სიარული აღარ შეუძლია, მოკვდა და
გვამის მოშორება. არაფერს ვამზობთ
მთი ხელში სავადნილი ტყვის ბედზე).

თავი რომ დავაღნიშოთ მზარადჭრ-
ფსიქოლოგიურ ფაქტორებს, სამთი
პირობებში მებრძოლს უამრავი სპე-
ციალური ცოდნა სჭირდება, რომლის
გარეშეც ან მთი დარღვევით მოქმედე-
ბა, ჩვეულებრივ, მძიმე შედეგს მოჰყ-
ვება: პირველ ყოვლისა, მან უნდა იცოდეს,
რომ მთაში სროლა შეკუთრად განსხ-
ველებდა ბრის პირობებსაგან. აქ უნდა
გათავალისწინებულ იქნეს პარვის გათ-
ვაობა, მეღბეი ქარი, მზარადულსა და
მხანას შორის სიმაღლეა და სხვაობა
(სროლა ზედიან ჭვევით ან პირობით),
მანძილის სწორად განსაზღვრის
გარილებება (მთაში საგნები უფრო ახ-
ლოს გვეჩვენება), სროლით ან მთი
უზბეტზე, აფეთქებით პროეციერებული
ქვათაცყნის თუ ზუვის საფრთხე, იარ-
აღის მოქლა ნაღვეთისა და ვინეის
პირობებში.

მან უნდა გათავალისწინოს მთაში
მზარადობის პირობის შერჩევის და შე-
ნიღბეის სპეციალური მოთხოვნები, რად-
გან, როგორც წესი, მთაში ბრძოლა
რიცხობრივად ჭარ მზინანადმდეგისთან
ხდება და მზოლოდ მოულოდნელობის
იშვად ვოწნა და მთი თუდღეციობის
შხადფოწნის შეუფასებლობა ფაქტობრივ
შეცდომაა. მთაში მომზარადობის (გან-
საკუთრებით უდღერტობლებზე) დაუშუ-
ბელა ბილიკებზე სიარული ან ქედზე
გასვლა, აუცილებელია შეინახე-მხერე-
ვის გამოყოფა, ხოლო ტყანა საფრის

შეშინებვაში, დამაბრტებითი ფაქტორების
განსაკუთრებული კონტროლი, ესტეტი-
შესვენებასაც, ტყიდან გამოსვლისას
აუცილებელია ღია ადგილის დაჭრევა:
წინ მეფე მებრძოლს მსგავნ 4-5 ხის რივი
უნდა ვოფდეს. ამ შემთხვევაში იგი
თავისუფლად ხდება, ხოლო მისი შეწი-
წევა რთულია (თუ მზინანადმდეგის
პირობებს ხანგრძლივიდ ვაკონრტობთ,
წესი საფარი შეტლებისდაგვარად მსგავნ
მაცინზე და დაბლა უნდა გვეჩვენეს —
ადამიანის თვალს ამ სექტორს ჩვეუ-
ლებრივ ვველანზე ბოლოს და ცუდად
აღიქვამს). მთაში იარღი ფრეულთვის ხე-
ლში უნდა იყოს, მისი მოხმნის დრო ექ,
ფაქტობრივად, არ არის! ამისთვის იარ-
აღს საკუდე ღვედს ხსნიან, თანაც მისი
სპეციფიკური ხმაური მთაში თუ ტყეში
კარგად იმის; ამავე მახათით იკრბდე-
ბა ხანგრძლივ საუეს მთაშითი სიარული
— ის ან საესე, ან ცარიელი უნდა იყოს
(თუმცა, საქართველოს მთიანეთში წე-
ლის მარავის ტარება მოინცდამიანე
აუცილებელი არ არის). სამბრძოლო
მოცინის შესრულების დროს საწევის
გამოყენება საკვების მოსაზადებლად ან
გათობობად გამოიცილებულია.

არ უნდა დავიფიქსოთ აღჭურვილი
ბის საციობი, სამთი პირობებში არ იფ-
ენებრ კარკასან ზურგნანის — ხმაუ-
რის ან გამოღების თვიდან ახაციდე-
ბლად. საჭიროა მტკიცე ქსოვილისგან
შეკერილი ზურგნანია, რველირებადი
სამაგრების მასზე გარჯდნ რამიეს დამ-
აგრება არ არის მხანაშეწერილი. პირა-
დ ტრანსაცვლი უნდა აკმაყოფილებდეს
შედვე მოთხოვნებს: უნდა იყოს მაქსი-
მალურად მსუბუქი, წვალგაუმტარი,
თბილი და მოხერხებული. ზურგნანია და
აღჭურვილობა არ უნდა ვაბორტყოფდეს

**სამტკობა არმიის დივერსიულ ჯგუფებს მთაში პირდაპირ
ველებლობით დაჭრილი ან დამაგებული თანამებრძოლის,
რომელსაც ჯგუფთან ერთად სიარული აღარ შეუძლია,
მოკვდა და გვამის მოშორება. არაფერს ვამზობთ მთი
ხელში ჩივარდნილი ტყვის ბედზე**

გარემო ფერებისგან, ზურგნითაში საბრძოლო კომპლექტი, აღჭურვილობა და საკვები ისე უნდა იყოს ჩალაგებული, რომ არ ხმაურობდეს, წინმეტყველიანა პირადი ფეხსაცმელიც, თითოეულ მეზობრის იგი ოპერაციებზე გასვლამდე უნდა პუნდეს მორგებული და წრთის დროს გამოცდილი. ახალი ფეხსაცმლით მთაში წასვლა საფრთხეს უქმნის არა მხოლოდ მის პატრონს, არამედ დავილებს მის შესრულებასაც.

ასევე ძალზე სპეციფიკურია სამთა ბრძოლის ტაქტიკური ხერხები. მაგალითისთვის მოვიყვანოთ ჩასაფრება, როგორც ყველაზე უფრო ტიპური საბრძოლო ამოცანა.

თუ დანაკოფის ამოცანა მტრის ცოცხალი ძალის წინააღმდეგ მოქმედება, ამისათვის მან უნდა ისარგებლოს თავისი მობილერობით და მიწინააღმდეგვეს თავს შაახეის ბრძოლა წინასწარ შეჩერებულ წერტილში, რომელიც უნდა პასუხობდეს რამდენიმე აუცილებელ მოთხოვნას: იყოს მოწინააღმდეგვის მობრძობის მარშრუტზე ძალა, ცეცხლის გახსნის კუთხე ჩასაფრებულთათვის იყოს ფართო, პუნდეს ბუნებრივი გამაგრება (მაგ. დიდი ლოდების უკან) და შესაძლებლობის მიხედვით იძლეოდეს პოზიციის სწრაფად და ფარულად შეცვლისა და დატოვების საშუალებას. ასეთი პოზიცია უნდა მოიძებნოს ისეთ ადგილას, სადაც მტრის ყურადღება მოდუნებულია (კარგი ქართული იდიომაა „უაფილო აფილას“); როგორც წესი, მოწინააღმდეგე ფრეკლთის მობილერობულია დალით მარშრუტის დასაწყისში და მის მიუძღვ ნახევრში, თვალში ხაყვამად ჩასაფრებისთვის სასიეთო ადგილების წინ. აქედან გამოიშინარე, საკუთარი ძალებით ჩატარებული დაზვერვის შედეგად, ჩასაფრება უნდა მოქმედოს შეუძლის შემდეგ მტრის მარშრუტის ისეთ წერტილში, რომლის მიღწევამდე მან უკვე შეუძლებლად გაიარა რამდენიმე აქკარად სახეფართო მონაკვეთი. თვით ადგილასმა უფლა მოხდეს მიქსიმალური ეფექტიანობით, რათა გამოირიცხოს სწრაფი უკუმოქმედებისა და დენის საფრთხე.

უკან დასახეე მარშრუტი უნდა დაინადმოს. რაც შეეძება საბრძოლო იარაღს სამთა პოზიბებში, ეს ცალკე განსჯის თემაა. ჩვენ მხოლოდ ზოგადად აღვნიშნავთ, რომ მისი არჩევა დიდად არის დამოკიდებული კონკრეტულ საბრძოლო ამოცანაზე, თუცა იგი მორგებული უნდა იყოს დიდ სიმაღლეზე მოქმედების თვისებებზეებს და რთულ კლიმატურ პირობებში ინარჩუნებდეს საიმედოობასა და მაღალ საბრძოლო თვისებებს.

მამი მახარაძე

საქართველოს საგარეო დაზვერვა

მითი და ხეაღმობა

გაგრძელება, დიასწყისი იმ „არწინალი“ №6-25

საქართველოს საგარეო დაზვერვა 1921-1953 წლებში

ჩვენი შემოთავაზებული საქართველოს საგარეო დაზვერვის მოკლე რეტროსპექტივის პერიოდიზაცია (პირველი ეტაპი — 1918-1921 წწ., მეორე — 1921-1953 წწ., მესამე — 1953-1991 წწ. და ბოლოს, მეოთხე ეტაპი — 1991 წლიდან დღემდე) თვალისწინებს იმ ისტორიულ რეალობას, რაც XX საუკუნის საბჭოთა კავშირსა და საქართველოს იყო.

საქართველოს საგარეო დაზვერვის ისტორიის მეორე ეტაპი (1921-1953 წწ.) იმით იყო გამოჩენული, რომ ამ პერიოდში საბჭოთა კავშირისა და საქართველოს საგარეო დაზვერვის ფორმირება და საკადრო-ორგანიზაციული საკითხები უშუალოდ საბჭოთა ბელად იოსებ სტალინის მუხედულეებზე-სამსებრ წყდებოდა. სახლერაგარეთ მიეღინებამდე ქართველი მწვერავების კანდიდატურებს ხშირად სტალინი პირადად არჩევდა. ქართველი ემიგრანტების სიმულეული და დაუნდობლობა საბჭოთა ტირანს ხიცოცხლის ბოლომდე გაეკეცა.

საქართველოს რესპუბლიკის რუსეთის ანექსიის შემდეგ ჩვენი ქვეყნის საცესამსახურებო ჯერ ამიერკავკასიის საცესამსახურების სისტემაში შევიდნენ (იმედროულად ცენტრს — მოსკოუსაც ექვემდებარებოდნენ). იმ წლებში საქართველოს საგარეო დაზვერვა, როგორც დამოუკიდებელი სტრუქტურა არ არსებობდა. ამ ფუნქციებს ასრულებდა ოგკეპუ-ს სადაზვერვო განყოფილება, ე.წ. ინი — სახლერაგარეთის განყოფილება. 30-იან წლებში ემიგრაციამდე მუშაობდა სსრკ-ის ნკვდ-ს სახელმწიფო უშიშროების მთავარი სამმართველოს მე-7 განყოფილების მე-8

ტიტე ლორთქიფანიძე

ქვეყნყოფილება, რესპუბლიკებში არსებული უშიშროების ორგანოები კი მის მოთხოვებს ასრულებდნენ.

1936 წელს, ამიერკავკასიის ფედერაციის დაშლის შემდეგ, საქართველოს სსრ-ში შეიქმნა მისაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატი, რომელიც პირდაპირ ცენტრს ემორჩილებოდა. ამ სტრუქტურაში მოქმედებდა სახელმწიფო უშიშროების სამმართველო, სადაც ჯერ ქვეყნყოფილების, ხოლო შემდეგ განყოფილების სტატუსით საგარეო დაზვერვის დანაკოფი მოქმედებდა. საკავშირო ნკვდ-ს ახალმა მინისტრმა ნიკოლაი ეგოვმა 1936 წელს კონსპირაციის მიზნით ფუნქციონალურ განყოფილებებს დასახეულად ნუმერაციით შეუცვალა, რის შემდეგაც დაზვერვა ტრადიციულად პირველი განყოფილების სტატუსით მოქმედებდა. როგორც უშიშროების ორგანოების, ისე საგარეო დაზვერვის სტრუქტურა შემდგომ წლებშიც არაერთხელ შეიცვალა, რის შესახებაც შემდგომ გვექნება საუბარი.

ქართველი ჩეისტების სადაზვერვო ოპერაციები

გასაბჭოების შემდეგ პირველი თაობის ქართველი მხვერვალები, როგორც წესი, არადავლები მუშაობის გამოცდილების მქონე ძველი ბოლშევიკები იყვნენ. სპეციალურ განათლებას ვეღარ იღებდნენ თავდასხმებში მონაწილეობა განსაზღვრავდა მომავალი მხვერვაის პროფესიონალიზმი.

იმ წლებში ჩეისტური სამუშაო ძალზე საპატიოდ ითვლებოდა, მით უფრო ფსადგებდა სახლგარეეთი მფლუნება პარტიულ დაჯილდოების შესაძლებლობად. მიდევნებ იყო, რომ თუ სტავიანი ბოლშევიკი ერთი წელი ჩეკაში მუშაობდა, შორეულ წელს პარტიას შეიძლება ვაჭრობის ან სოფლის მეურნეობის სახალხო კომსარატიში გაეგზავნა ან პირიქით.

სადაზვერვო ამოცანის შესასრულებლად კანდიდატის შერჩევისას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ნაოსნაურ, მგობრულ და სამსახურებრივ კავშირებს. უპირველესად სტავიანის, არგუნიძისთან, შემდგომში კი ლავრენტი ბერიანთან პირად ნაცნობობას.

საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ქართველი ჩეისტების მთავარი ამოცანა ქართულ ემიგრაციაში აგენტურული ქსელების შექმნა და ცნობილი ქართველი ემიგრანტების მოტაცებალიკვიდაცა იყო.

1921 წლის 25 თებერვლის შემდეგ ქართული ემიგრაცია, ძირითადად, კროპაში (უმაგრესად თურქეთში, საფრანგეთში, პოლონეთში, გერმანიაში და ინგლისში) დასახლდა. სწორედ იხი-ნებრიდან საბჭოთა საექსპანსიონების მთავარი სამსხენე ქართულ ემიგრაციაში ჩასაწერვად ქართველი ჩეისტები იგზავნიდნენ, რუსულ ემიგრაციაში — რუსები, სომხურში — სომხები და ა.შ.

ჭეჭური რამდენიმე ამ სახის ოპერაციაში მეთაობობდა.

გენერალ გიორგი კვინიტაძის ჭეჭიშვილები შამის მუშაობის პირველ ტაშის წამდღავრებდნენ ქრონოლოგიურ მასალაში „კვინიტაძე ემიგრაციაში 1921-1970“ ერთ ძალზე საყურადღებო და ეფიქტო, აქამდე შეუხწყველდ ფაქტის ასახულებას: „1925 წელს მის წინააღმდეგ მიწავიბილი გატაცების ცდა ურე გამაროვდა მისი სიმტკიცისა და შორსმჭერვლების წყალობით“. ამ ღაკონშირე ფრანგების ვარდა სხვა ინ-

ფორმაცია ამ ფაქტის შესახებ კვინიტაძის მუშაობაში არ გვეხვება. კითხვები კი საკმაოდ ბევრია: ვინ იტაცებდა? ხომ არ ერია ამ საქმეში ქართველი ჩეისტების (თუნდაც იმდენ ტიტულორითქიფანისში?) ხელი? როგორ დააღწია თავი? და ა.შ. ეს ფაქტი დაწერილობითაა შესასწავლი.

საბჭოთა საგარეო დაზვერვის არჭეჭებში ჯერჯერობით ხელისაწყოლობა მხოლოდ რამდენიმე ქართველის ბიოგრაფია, რომლებიც სადაზვერვო ოპერაციების შესასრულებლად საზღვარგარეთ იყვნენ მიუღიწეული.

ერთ-ერთი მათგანია ჩემთვის უკვე კარგად ნაცნობი დიმიტრი (ტიტე) ილარიანის ძე ლორთქიფანიძე (1896-1937 წწ.), ბოლშევიკი 1913 წლიდან. ბოვეე ლორთქიფანიძემ „არსენალი“ წინა ნომერში დროებით დამუშევიდებო, თუქცა მასთან შუჭვერა ჩვენ დღეს კიდევ მოვაქწევს. საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ 1921 წლის აპრილიდან ტიტე ლორთქიფანიძე მუშაობდა საქართველოს ჩეკა-ოგეკეუ-ში სხვადასხვა მაღალ თანამდებობაზე. ტერორისტმა ტიტემ სწრაფად გაიკეთა ჩეისტური კარიერა და 26 წლის უკვე საქართველოს პოლიტკეური სამმართველოს თუქჯდომარის მოადგილე იყო.

1925 წლის დეკემბერში საბჭოთა კეჭმარის საგარეო დაზვერვის (ინო) დეპარტამენტი მიუღიწებოქცა პარიზში ქართველი ემიგრანტების წინააღმდეგ ფარული სპეცოპერაციების ჩასატარებლად. 1926-1927 წლებში იყო პარიზში საბჭოთა დაზვერვის რეზიდენტის მოადგილე. ოფიციალურად სსრკ-ის დიპლომატიური წარმომადგენლობის თანამშრომლად ითვლებოდა, რეალურად კი ქართველი ემიგრანტების წინააღმდეგ გეგმავდა ოპერაციებს.

ტიტე ლორთქიფანიძემ შემდგომ წლებში ეკეაე მაღალი პოსტები საქართველოში და ამიერკეკასიის ოგეკეუ-ს ორგანოებში. დახეირტეს 1937 წელს. რეზიდენტობებულა 1958 წელს.

ქართველი ჩეისტების მსხვერვლთმეწინრვა

პირველი თაობის ქართველი ჩეისტების ბიოგრაფიებს თუ უკრადლებს წეჭეკითხავი ერთ საბედისწერო კანონზომიერებას შეეძინებო მათი უღიღესი უმრავლესობა 1937-1938 წლებში იქნა რეპრესირებულ და დახეირტული.

პირველი დეპრისისირება მსხვერვლთმეწინრვის რიტუალით მთავრდ-

ბოდა. ასეივე ბედი ეწია ტიტე ლორთქიფანიძესაც. მისი და ლავრენტი ბერიანის დეპრისისირება არავისთვის იყო დაფარული და სათავეს 1922 წლიდან, საქართველოს პოლიტკეური სამმართველოს ერთად მუშაობის პერიოდის იღებდა. ერთი საინტერესო ფაქტი უნდა გვიხსენიო.

1925 წელს ქართველი ჩეისტების ერთმა უკუფობა: საქართველოს ჩეკას მთავრ თუქჯდომარე კონსტანტინე ცინციტემ (1888-1937 წწ.), მისმა შუჭველელმა საქართველოს პოლიტკეური სამმართველოს თუქჯდომარე ვიქანიე კვანტალიანმა (1889-1937 წწ.), თავის მოადგილემთან: ტიტე ლორთქიფანიძეს და დეით კილამხიანთან (1885-1937 წწ.) ერთად, იმ დროს ძალზე მნიშვნელოვანი „სსრკ-ის სახელმწიფო უმმართველის საპატრიო თანამშრომლის“ წოდებები მიიღეს.

ვიქანიე კვანტალიანის კიდევ ერთი მოადგილე — ლავრენტი ბერიან მასთან იმ წოდების ვარგე დარჩა და მხოლოდ 1932 წელს გაუღიდა ბედმა. ბერიან წეყნას არასდროს იყენებდნენ. დახეიყო ამ ქართველი ჩეისტების ვარდგილებების თარიღებს და თქვეც დარწმუნებობი.

1937 წლის შემდგომის დეჭეჭი-სიანაე თიღისობა პარტიული აქტების კრება ვამბარია, სადაც ბერიან მიღეულესი სახით აქწეო დაბახულ და ვარინდულ პარტიას წეყრებო, რომ საქართველოს სკედე-მ კონტრევილუციონერების, ტერორისტებისა და ჯამუშების დიდი შეთქმულებად ვახსნა საქართველოს ბოლშევიკური პარტიის წინააღმდეგ (აღბათ თავის თვეს გულისხმობდა — ბ.ა.) და ყველა მისი მონაწილე ვანადე რეუბელი იქწეობა. „შეთქმულების“ მონაწილენი უმმართველის ორგანოებშიც „აღმშინდენ“. ერთ-ერთი მსხვერვლ ტიტე ლორთქიფანიძე აღმშინდა.

ტიტეც თავექ შავი ღრუბლები საქართველოში მასობრივი რეპრესიების დეჭეჭებისსიანაე ჩამწევა. არის ვერსია, რომ ლორთქიფანიძე მოსკოლში ჩავიდა და სტალიანთან შუჭვერვის ცდილობდა, რათა დავრწმუნებინა თვისი სიამაროლებში, მაგრამ უშედეგოდ, ბეჯადიან შუჭვერა არ შედეგა და ტიტეც 1937 წელს დააპატიმრეს და მაღელ დახეირტეს.

(გატრელებმა შემდეგ ნომერში) მამის ალდაშვილი ვქართველი უმართველის სპეცბრძენა, უმართველის ვადამეწარე პოლკოვნიკი

ირაკლი ალადაშვილი, კობა ლიკლიაძე, ნოდარ ტიგნაძე
IRAKLI ALADASHVILI, KOBIA LIKLIKADZE, NODAR TIGNADZE

პირველი ქართული კოსმოსური ობიექტი

ოფიციალური ცნობები და ძირითადი მასალები
THE OFFICIAL NOTES AND MAIN ITEMS

THE FIRST GEORGIAN SPACE OBJECT

თბილისი
TBILISI
2009

XX საუკუნე მთავრდება. ახალი წლის დამეს, როდესაც სათამაშო თორმეტჯერ ჩამოქრდა, საქართველოს ტელევიზიამ ქართველებს ახალი საუკუნის დადგომა ამცნო პირველი ქართული კოსმოსური ობიექტის ობიექტზე ფრენის კადრებით, „აკრულით“ და ეკრანზე წარწერით — „XXI საუკუნე“.

პირველი ქართული კოსმოსური ობიექტის დია კოსმოსში გაშვებას მართლაც რომ საუკუნეებიანი მნიშვნელობა აქვს წვენი ქვეყნისათვის. სწორედ ამ თემის ეძღვნება ახლახან გამოცემული მონოგრაფია „პირველი ქართული კოსმოსური ობიექტი“ — პირველი ნაშრომი მაღალტექნოლოგიური შეიარაღების დარგში, რომელიც საქართველოში შეიქმნა.

წიგანში აღწერილია საბჭოთა კავშირის სამხედრო-სტრატეგიულ პროგრამებზე მუშაობა და შემდგომ დამოუკიდებელ საქართველოში კოსმოსური და სამხედრო-საინჟინრო ტექნიკის შექმნა.

წიგნი დაიწერა უამრავი დოკუმენტის შესწავლისა და გადახარისხების შემდეგ, ეს საბჭოთა მასალებია, რომლებიც შეიცავს როგორც ოფიციალურ დოკუმენტებსა და ფოტოებს, ასევე კინოფილებსა და ვიდეომასალებს. ძირითადად, გამოყენებულ იქნა ის სამეცნიერო შრომები, მონოგრაფიები და სახელმძღვანელოები, რომლებიც სამხედრო-საინჟინრო დარგის მსოფლიოში აღიარებულმა სკოლამ ელვუკა შემქმნარ-ამუდლის ხელმძღვანელობით შექმნა.

პირველი ქართული სამხედრო-სამეცნიერო გამოსვლა

ფრანკლ „არხენაღის“ მთავარი რედაქტორი ირაკლი ალადაშვილი, რადიო „თავისუფლების“ ფრანკლისტი და სამხედრო ექსპერტი კობა ლიკლიაძე და საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ნავებობების, სპეციალური სისტემებისა და საინჟინრო უზრუნველყოფის ინსტიტუტის დოქტორი ნოდარ ტიგნაძე ამ მასალებზე წესდებულ შეტყობინებებს შემოაბრუნებენ. მათ ქრონოლოგიურად დალაგებს მონაცემები, რასაც წვალობითაც რეაგირებს მოქალაქისთვისაც კი ნათელი გახდება ქართული სამხედრო-საინჟინრო დარგის ყველა ის სამეცნიერო ტექნიკური ეტაპი, რაც 1979 წლიდან დღემდე გაივარდა მასალებში შეხანიშნავადაა გამოცემული როგორც სამხედრო-საინჟინრო ტექნიკის მიღწევები, ასევე სამხედრო ხელგების შექმნის დეტალები. თუმცა გამოცემაში პრიორიტეტი მასინ პირველი ქართული კოსმოსური ობიექტის — რეფლექტორის შექმნას, მის საკარხეო დამზადებას, სასტრატეგიული გამოცდებს, კოსმოსურ ობიექტზე გაყვანას, გაშლასა და ექსპერიმენტის შედეგს აქვს მინიჭებული, რამაც მსოფლიო აღიარება მოიპოვა. ქართული ტექნოლოგიების შეხანიშნულად ქართულ სპეციალისტებთან ერთად მუშაობდნენ იტალიელი, რუსი, ავსტრიელი, შვეიცარიელი, ესპანელი და სხვა ქვეყნების სპეციალისტებიც.

მეტად მნიშვნელოვანია, რომ წიგნის ტირაჟი, ფაქტობრივად, მილიანად სახელარგობი გავიდა. მისი შეიდეგი და მომხმარებელი ეროვნული კოსმოსური სააგენტოა, რომლის თანამშრომლები 2009 წელს თბილისში, სასტრატეგიული „მეტე-ში“ ჩატარებული საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციებზე იმყოფებოდნენ. კონფერენციას, რომელიც პირველ ქართულ კოსმოსურ ობიექტს მძებნდა, 18 სახელმწიფოს წარმომადგენელი ესწრებოდა.

წიგნი თავდაპირველად 200 ვებგვერდიანი დაბეჭდა, მაგრამ მოთხოვნა იმდენად დიდი აღმოჩნდა, რომ შორეულ დაბეჭდვებზე გადაწყვიტა, ამჯერად — 500 ვებგვერდიანის. ეს მაღალპოლიგრაფიულ დონეზე დაბეჭდილი წიგნი განკუთვნილია როგორც ექსპერტებისათვის, ასევე ფართო მკითხველისათვის.

წიგნი კომპლექსური ენობრივი გენერალური შტაბის ყოფილ უფროსს, პრინციპის გენერალ ვახტანგ კახაშაძეს, რომელმაც მონოგრაფიას საკმაოდ მაღალი შეფასება მისცა: „აგასხარა, რომ ქართული სამხედრო-სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოჩნდა წიგნი, რომელიც სხვა ასპექტებთან ერთად მშობლიურად იმ სამხედრო-ტექნოლოგიური სიახლეების განვითარების ეტაპებს, რომელიც ძალიან სჭირდება ნებისმიერი ქვეყნის შეიარაღებულ ძალებს, მათ შორის, საქართველოს შეიარაღებულ ძალებსაც. ამ წიგნით ატორებმა უდიდეს დიდი წვლილი შეიტანეს ქართული სამხედრო აზრის განვითარებაში“.

ენიო მამუკაძე

ბრიტანული შვეულმფრენი იტალიელებისთვის

რომლის პირველ ნაბიჯში იტალიური კომპანია Agusta Westland-ის პილოტებს ბრიტანეთის თავდაცვის სამინისტროს შეკვეთით შექმნილი ახალი თაობის შვეულმფრენი AW159, რომელიც ატარებს Future Lynx-ის სახელით იგი ცნობდა, პირველ წარმოდგენაში გამოიყენებს. ბრიტანეთის არმია და სამხედრო-სამზღვეო ძალები შვეულმფრენის პირველ პარტიას 2011 წელს მიიღებს. სულ 62 შვეულმფრენია შეკვეთილი. AW159 თბილისში იტალიური და მკვიდრი საფრენის მანქანა 6,2 ტონაა. მკვიდრი საფრენი საიბო 296 კალომეტრია და ფრენის სიმაღლე 8000 კალომეტრს შეადგენს.

ახალი თაობის ატომური სუბმარინა

ქვემოთ მარჯვნივ-ზემოთ BAE Systems-ის გეგმის მიხედვით ახალი თაობის ატომური სუბმარინის პროექტის ატომური რეაქტორის ნაგებობა წარმოადგენს S-119 Astute-ს დატოვებს. ახალი სუბმარინის პროექტის ფორმა გაბრუნებით დატოვებულია, ნაკლებად შესაძლებელია და მდებარეობს.

ამჟამად Astute-ი ზღვაში გამოცდების დასრულებას ელოდება, რომლის დასრულების შემდეგ ფლოტს შეესრულებს.

მწველობის სტადიაში კიდევ სამი სუბმარინა — S-120 Ambush-ი, S-121 Artisan-ი და S-122 Audacious-ი მჭიდრო ხომალდის ასევე დასრულებულია მწველობის უკვე შეკეთდა. მოხლოდნელია სერვის 7-8 ვრცელდება გარდა.

წარმოადგენს ნაგებობა 7800 ტონა, სიგრძე 97 მეტრი, სიმაღლე 29 მეტრი და ნაგებობის სიღრმე 300 მეტრი აღწევს. შეიარაღებულია ხომალდის მანქანის Tomahawk-ის ტიპის რაკეტებითა და 513 მ-იანი ტორპედოებით.

უკან დასვამ

...და არა გაქცევა!

ის შევარადლებულ ძალებს მწინააღმდეგე ფართო მასშტაბით უკან დაახეინოს! მსგავსი რამ კორეის ომის დროს მოხდა, თანაც ძალან დიდი დანაკარგით). არა-და, ოპერატიულ-ტაქტიკური გათვლები-სა და კვლევების თანახმად, უკანაღწეუ-ლი ფორმირებების დანაკარგი მწი-წნულადად აღემატება თავდაცვით პოზიციებზე დარჩენილ ძალების დანაკარგს (ზოგჯერ აჭარბებს კიდევ შერე-ვაში მყოფთა დანაკარგს). როგორც წესი, სამხედრო შეთანხმება არ უშაფუ-ბიან მსგავსი მანქანისათვის და მის დაგეგმვაში იწყებენ მაშინ, როცა უკვე მწინააღმდეგეცხთან საბრძოლო კონ-ტაქტში არიან.

უკან დახევა შერტევასა და თვდაცვა-სთან ერთად ბრძოლის სახეობაა. ის შერტეცს შემთხვევაში იძულებით საბრძო-ლო მოქმედებას წარმოადგენს. უკან დახე-ვა შეიძლება დაიწყოს როგორც შერტე-ვისას, ასევე თვდაცვისას: შერტევაში — თუკი საჭიროა მიმართულების შეცვლა ან თვდაცვაში გადახევა, ხოლო თვ-დაცვაში — პოზიციების დატოვების წინ ან სხვა შემთხვევებში პოზიციებზე გადასას-ეულად. უკან დახევა წარმოადგენს მი-წინააღმდეგეცხთან დამოძრების ორგანიზე-ბული მანქრის ფორმას. უკან დახევა შე-ძლება მიხედოს უმასურება:

- საბრძოლო მოქმედებების შეწყვეტი;
- დროის მოგება გადამწყვეტი ბრძო-ლის გარეშე;

- თვდაცვისთვის მოუშადალებული მი-წინააღმდეგეცხ გამოიფტეცა, ზანანს მიფე-რა, დასურტეცა;
- მიწინააღმდეგეცხს არახელსაყრელ პირობებში დახეცა;
- ძალების დამოგეცა, თუკი წარმატების მიღწევა ამ შემთხვევაში შეუძლებელია;
- ძალების გადაგეცევა უკეთესი პოზიციების დასაკეცევადა;
- ძალების გადაგეცევა სხვა მიმა-რთულებით თვმოძრის მიხეცინა;
- ლოგისტიკური უზრუნველგოფის გაუფეცოშეცების მიხეცინა კომუნიკაციის საზების შეშეცეცა;
- დანაკარგის შეცეცა;
- თვდაცვით გეგმის შეცეცა;
- მიწინააღმდეგეცხ შეცდომებში შეეც-ვანა;
- ოპერატიული კლემინაციის წერტე-ობის თვციდან აცილებეცა.

უკან დახევის ტაქტიკის ძირითად საფუძვლს წარმოადგენს მოთავს ძალებ-ის უკან დახევის საიმელო დაფარეცა, რომელებეც შეთანხმება უნდა უზრუნველ-გობილგეცეცა არეფერადული ძალებით ან როგორც ეცრობის ზოგიერთ ქვეცანაში უწეაფერ, საბრძოლო გეცეცეცა ასეთი არეფერადის შემდეგეცეცა სხედასხ-ეცეცაარა და განისაზღვრება მოთავს ძალების რაოდენობით, აფეცეცეცაარე-ობის ხასიათით, აგრეფეცეცა საერთო მგეცე-ცეცაარეობით კომუნიკაციის თეცტრებში (ბრძო-ლის გეცეცეცა).

„ბოლო ბრძოლა“ –
ინგლის-ავღანეთის
პირველ ომში (1839-1842)
უკანდახეული 16000
ბრიტანელიდან,
რომელთა შორის 3000
სამხედრო იყო,
დანიშნულების
ადგილამდე –
ჯალათაბადამდე
მხოლოდ ერთმა ყაცმა
მიადნია

„ომში უკან დახევა გამდვილად უარყოფასი განაგრძობა...“

„როდესაც წარმოცდგენთ უკანდახეული არმიის ფიზიკურ და მორალურ დეგომარეობას, დისციპლინის შენარჩუნების სირთულეცა და იმ კატასტროფის, რომელთაც შეიძლება ამ არეულობამ მიგეცეცეცა, არ არს მკლე მიხედ, თუ რატომ სძულთ მსგავსი ოპერაციების ჩატარება გველაზე გამოცდილ ბენერლებსაც კი“.

საგარეო ურთიერთობების
ტერაპიული მწერალი
ანტონ-ანრი კომანი

1990 წლიდან საქართველოს ტერიტორიაზე მიმდინარე სამხედრო მოქმედებებში ცხადყო, რომ უკანდახევა მოქმედებებისა და საარეფერადო ბრძოლებისათვის ქართული გარი არ იყო მზად, ისევე როგორც აღეცა ბრძოლისა და აღეცა გარეფეცეცისთვის (არადა წყენ თანამემამულე გენერალი პეტრე ბაგრატიონი სწორედ არეფერადული ბრძოლების დედოსტეცა იყო). ხშირად უკან დახევისას, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც არ იყო მომზადებული თვდაცვითი ზღუდეები, ქართული სამხედრო ფორმირებები დე-მარაინაციას განიცდიდნენ და დახევა გეცეცეცაში გადადიოდა. ამ გარეშობის მიხედობა, სტეციკურთან ერთად, ისეც არის, რომ შეიძლება თათბის სამხედრო შეთანხმება არ უთმოდნენ ამ ტიპის საბრძოლო მოქმედებების გეცეცეცა ვერა-დებებს, რადგან სსრკ-ის სამხედრო წეს-დებებში საკმაოდ დიდხანს უკან დახევა ბრძოლის სახეობაში არ განისაზღვრებოდა, ხოლო ქართულ გარიან მოქმედებებში მანდელ ამერიულ სამხედრო მწერლებსა და ინსტრუქტორებს ამის არეც გამოცდილება აქეთ და არეც დიდ დროს უთმობენ (მეულად წარმოსაღვეცა აშშ-

ხშირად არიერგარდი ძლიერდება საინჟინერო-შესანერვაო ქვედანაყოფებით, რათა უკან დახვევის შემდეგ დაინადმოს გზები და შეიქმნას საინჟინერო წინააღმდეგობა. იმ შემთხვევაში, თუკა ვერ ხერხდება დახიანებული ტექნიკისა და ტექნიკა-წმლის სრულად გატანა, ქვეთათა შემდგენლობიდან შესაძლებელია გამოიყოს საგანგებო ჯგუფები, რომლებსაც დაევალება დატოვებული საბრძოლო ტექნიკისა და საბრძოლო მასალების განადგურება.

ხელოვნური წინააღმდეგობისა და ბუნებრივი ზღუდების ან წინასწარ გამოგზავნილი დასახლებული პუნქტების გამოყენებით არიერგარდი ცდილობს მდგრადი წინააღმდეგობით შეაჩეროს შეტევაზე გადმოხული მტერი და ამათი საშუალებების მსხვეს თვის ძირითად ძალებს, შიავის დრო შუალედურ ზღუდეზე გასამგრებლად და დაიცავს ხიდობიდან რეზერვების მოსაზრდად. განსაკუთრებით მდგრად უნდა იბრძოდეს არიერგარდმა შაშინ, როდესაც წინასწარ მომზადებულ თვდაცვის ზღუდეზე იმყოფება.

იმ შემთხვევაში, თუ არიერგარდი მონააღმდეგის დაწოლის შედეგად ვერ ახერხებს ხელსაგრულ ზღუდეზე „საბადუქებას“ ან იძულებულია, დატოვოს მტრის დარტყმების გამო, უკან დახვევა ხდება შემდეგი თანამიმდევრობით პირველად უკან იხვევრ ქვეითები, მას არტალებია მიჰყვება. მათ კი ეცეხლით ახლვევრ თვითმავალი საარტალებით დანადგარები, ტანკები და ქსი-სგან საგანგებოდ ჩამოვალბებული ჯეჰმანგუეები.

მონააღმდეგის ურადლების სხვა მიმართულებებზე გადასატანად და უკან დახვევის ძირითადი ვექტორების შესანიღბაკად ზოგჯერ ხასარგებლოც არის საარიერგარდი ჯგუფების შექმნა.

უკან დახვევა უნდა მოხდეს მაქსიმალური დანაკარგის გარეშე, რათა გამოთყისულებულმა ძალებმა შეძლონ ახალი ამოცანების შესრულება.

უკან დახვევა შეიცავს შეკრებას, უკუქცევასა და ბრძოლიდან გამოხელის ტაქტიკურ შეიადებას. შეიადებისა და გაერთიანებას შეუქმლია თითოეული ეს ფორმა გამოიყენოს თვისი შემადგენელი ნაწილებისა და ქვედანაყოფების ძალებით განვიხილოთ ისინი ცალ-ცალკე.

ბრძოლიდან გამოხელა

— არის უკან დახვევის ფორმა, რომელიც ხდება მონააღმდეგისთან კონტაქტის გარეშე სხვა მოქმედებების მოსაზრდად. ნათელია, რომ ეს

ფორმა სხეულის შედარებით ნაკლებ რისკის შემცველი და ადვილად მოქმედებად რულებელია. წვეულებრივ, სამხედრო ფორმებზე ორგანიზებული მარშით ტაქტიკურად იხვის უკან.

შეკრება

— არის უკან დახვევის ფორმა, რომელიც ხდება მონააღმდეგისთან კონტაქტში, დროის მოგების მიზნით სიერცის (ადგილმდებარეობის) განსახლებული პერიოდით შენარჩუნების ხარჯზე. ეს მიიღწევა მონააღმდეგის შეტევითი მუხტის შესუსტებით (ფიზიკური და ფსიქოლოგიური) და ზიანის მიყენებით (დაჭრილები, დაღუპულები, დაზიანებული ტექნიკა და ა.შ.). გადამწვევრ ბრძოლაში ჩართვის გარეშე ამის გაცემა ურთულესი ამოცანაა, მაგრამ უამისოდ შეკრების მიზანი მიღწეული ვერ იქნება. შეკრების დროს, ძირითადად, გამოიყენება ორი საბაზისო ტექნიკა: შეკრება მომდევნო პოზიციებიდან და შეკრება აღტრნატული პოზიციებიდან. თუ რომელი მთელი უნდა აირჩიოს შეიადება, დამოკიდებულია მძარევი ფაქტორზე. ქვეთი მოგვინილა ამ შეიადების ძირითადი დადებითი და უარყოფითი მხარეები (იხილეთ ცხრილი).

შეკრება

— არის უკან დახვევის ფორმა, რომელსაც სამხედრო ფორმებზე მონააღმდეგის ძლიერი შემოტევის დროს მიმართვს. ამ დროს ფორმებზე წვევრს

შეკრების მეთოდი	გამოყენების პირობები	უპირატესობა	ხუტი მხარეები
შეკრება მომდევნო პოზიციებიდან	<ul style="list-style-type: none"> საოცრაციო რაოთი საკმარისი სიერცისა; გამოყენებული ძალების დაქმნება ორამხანაშენილია. 	<ul style="list-style-type: none"> ყველა შესაძლო საშუადებებით ცეხლის მასირება. 	<ul style="list-style-type: none"> შესაკავებელი პოზიციების დამირარული ხიდრე; თითოეული პოზიციის მომზადებისთვის არსებული დროის სინკრე; ნაკლები მოქმედობა.
შეკრება აღტრნატული (საოცრაციო) პოზიციებიდან	<ul style="list-style-type: none"> საოცრაციო რაოთი ვეროა; ძალები შესაძლებელია დანაწილდეს სხვადასხვა პოზიციის შირის. 	<ul style="list-style-type: none"> საშუადების იძლევა პოზიციები მოწრეებულ ექის სიდრემში; საშუადების იძლევა უსრუნველყოფისა და რეზერვისთვის შეიად დრო გამოიხილეს; ზრდის მოქმედობის 	<ul style="list-style-type: none"> მოთხოვს უწმინდ კოორდინირებას; მოთხოვს პოზიციებისკენ მიმართული გზების არსებობას; ძალების მთელი დრო ნაწილი აწრნოვის ბრძოლის.

საქართველოს
სამხედრო ძალები

კონტაქტს მტერთან და იხვეს თემოფორის რაიონის ან ახალი თედაცეთი პოზიციისაკენ. ქველანაყოფი (ნაწილი, შუაერთი) ღირსობებს უკუქცევის დამხმარე ძალებს ის მხარდაჭერით ან დამოუკიდებლად.

ნებისმიერი ამ ფორმის გამოყენებისას შეიარაღება უნდა დაიცეს ის პრინციპები, რომლებიც შეასაღებელი იქნება ამოცანის შესრულება.

ესენია:

1. თუიდან აცილებულ იქნეს გადაწვევტი შეტაკება მოწინააღმდეგეთთან. თუკი ეს მოხდება, უკან დახვეის ორგანიზებული მართვის შანსი კატასტროფულად მცირდება;

2. არ მიეცეს მოწინააღმდეგეს ჩანაფიქრის შესრულების შესაძლებლობა;

3. შეეცინონ მოწინააღმდეგე შეულომბო კრიტიკული დროის მოგების მიზნით 4. ადეკვატური მართვა და ხელმძღვანელობა გააძლიერება. უკან დახვეა მოულოდნელად შეიძლება ქოსად გადაიქცეს;

5. მიუხედავად უკან დახვეისა, შუაურება არ უნდა დაუშვან სამხედროების საბრძოლო სულისკვეთების დაქციობა.

სამხედრო ატორიტეტებს შორის გერმანულ გენერალ ფონ მუდენტანის გამოწვეული ადვანტი უკავია. ის მერე მსოფლიო ომის ითიქის ყველა კამპანიაში მონაწილეობდა და უკანდახვეითი ოპერაციების ბრწყინვალე ექსპერტად ითვლებოდა. მისი რწმენები უკან დახვეის შესახებ წყნარ სამხედრო მოსამსახურეებისთვისაც შეიძლება საინტერესო გამოდგეს:

1. „გზები, ხიდები, გადასასვლლები და მდინარის ფონები სისტემატურად უნდა უზგოზებოდეს; უნდა იქნეს შერწყული, მოწყობილი და შენიღბული ძალების თემოფორის რაიონები; უნდა იქნეს შერწყული გასატანი მასალები და აღჭურვილობა, შესაბამისად, მათი გადაზიდვისთვის საჭირო სატრანსპორტო საშუალებები;

2. მართვის პუნქტები და კვაბულობის სისტემა ზურგის რაიონში წინასწარ უნდა იქნეს გადატანილი და მოშადებულო;

3. წინასწარ უნდა განისაზღვროს და შესატყვისებოდეს დეკემიდ მოქმედების დინამული ევლები, საინჟინრო წინააღობები და ასაფოტებული ობიექტები;

4. უნაიდან უკან დახვეის დროს ჯართან ერთად იძულებით გადაადგილებული სამოქალაქო მოსახლეობა უდდეს პრობლემებს ქნის, შეთაურება დაეფეთისას

ეს ფაქტორი ზემოქმედით უნდა გაითვალისწინონ და მოსახლეობის ჯგულები მიმართონ უკან დახვეის მთავარი გზების პარალელური გზებისა და ბილიებისკენ; ინტენზიუმა უნდა უზრუნველვონ ხიდებისა და გადასასვლლების გამართულობა, რაათ თუიდან იქნეს აცილებული ხალხის შეჯგუფება; უნდა ორგანიზებულ იქნეს კეებისა და სამედიცინო დახმარების ცენტრები მოსახლეობის გადაადგილების მიმართულებებზე, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დავიძოს მოძრაობის კონტროლი;

5. არეითარ შემთხვევაში მტერს არ უნდა დარწეს ავრადრობები და ასაურენი ბილიები. ისინი აუცილებლად უნდა იქნეს გამოყვანილი შწობრიდან;

6. გზების გაფოლებით უნდა განთავსდეს საგანგებო სარეზერტო ჯგულები შე

საბამის გაწვევითა და ტექნიკით, რათა მძიმე შეთარალებისა და ტრანსპორტის მწვობრიდან გამოსვლამ არ ჩახერგოს უკუქცევის გზები;

7. მოძრაობის კონტროლის პუნქტები უნდა იყოს მრავალრიცხოვანი და მოიცავდეს ხიდებს, გზაჯვარედინებს, დუფილებს. პუნქტებს უნდა ხელმძღვანელობდეს მძალი რანგის ოფიცერი, ვინაიდან სამხედრო პოლიციის სერჟანტს ან ლეიტენანტს გაუჭირდება შესაბამისი უფლებამოსილების გარეშე წესრიგის დამყარება;

8. ქაოსის თუიდან აცილების მიზნით, შეთაურის ბრძანებები უნდა იყოს მარტვი, ნათელი, გასაგები“.

*მასტანმ კაპანაძე
ბრიგადის მენერალი*

კავკასიური მოვლენები

საქართველოში
გადასულია

აზერბაიჯანის შეიარაღებაში თურქეთთან ერთად რუსეთიც დიდ როლს თამაშობს

აზერბაიჯანი

● აზერბაიჯანში აზერბაიჯანის სამშვიდობო ძალების კორტინგენტი შეიძლება გაიზარდოს, — განაცხადა პარლამენტის უშიშროებისა და თავდაცვის კომიტეტის თავმჯდომარე ზაიფუთ ასკეროვა. მისი თქმით, ასეთი თხოვნა პარლამენტში ვერ შემოსული არ არის, მაგრამ თუ შემოვა, მას აუცილებლად განიხილავენ. ამჟამად აზერბაიჯანში სამსახურს 90 სამხედრო გადის.

● 2009 წლიდან თავდაცვითი მრეწველობის სამინისტროს სწარმოები სრულად უწყვეტ ხსებადსხვა სახის პროდუქციას. მათ შორისაა: ავტომობილები იარაღი, პისტოლეტები: Zafar, Zafar-K-i და Inam-i, სნაიპერული შაშხანები, სასწრაფო ნაღებები, ვაეშანი-ავტომობილები და ა.შ. წელს სამინისტრო თავის პროდუქციას წარადგინებს იარაღის გამოფენებზე: მაისში — იორდანიაში, სექტემბერში — სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკაში, ნოემბერში — საბერძნეთში.

● „დაგვიმოლა სნაიპერული შაშხანა Istigial IST-14,5-ის გაუმჯობესება“, — განაცხადა თავდაცვითი მრეწველობის სამინისტრომ. ცვლილებები იარაღის მდგრადობას, წონის შემცირებას, საყრდენი სისტემის მოდერნიზაციასა და ტარების გაუმჯობესებას შეეხება. შაშხანა სამიზნეს 3000 მეტრზე ანადგურებს. მდგრადია წყების, ჰუმეის, თევ-

ლისა და მტერის მიმართ, იძლევა ორ ნაწილად და მისი ჩანით ტარება შეიძლება. აზერბაიჯანელმა საჰაერო-სისტემმა უკვე შექმნეს შაშხანის ახალი, 12,7 მმ-იანი კალიბრის მოდელი, რომელსაც წინამორბედზე ნაკლები წონა აქვს.

● თავდაცვითი მრეწველობის სამინისტრო 2005 წელს შექმნა და სხვადასხვა მიმართულებით 20 ქვეყნის 60 ფირმასთან თანამშრომლობს. პირველი პროდუქცია: ივი ზღასრილი იარაღი, ვახშები, საუცაიყო ბომბები და სხვადასხვა სამხედრო ტექნიკა — სულ 27 დასახელების შეიარაღების პრეზენტაცია გახული წლის აპრილში სტამბოლში გაიმართა. უკვე მიღებულია შეკვეთა ერთ-ერთი თურქული კომპანიისაგან,

რომელიც 30 მილიონი ეროვნული 7,62 მმ-იანი საბრძოლო მასალის რეალიზაციაში დაქმნარება სამინისტროს. 2010-11 წლებისათვის დაგეგმილია სავსებით ახალი, 20 მმ-იანი და 30 მმ-იანი კალიბრის სნაიპერული იარაღის შექმნა და წარმოების დაწყება.

● აზერბაიჯანის ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციის ფარგლებში მუშაობა ქვეყნის საზღვაო სტრატეგიაზე მიმდინარეობს და დოკუმენტი უახლეს ხანში უნდა დასრულდეს.

სომხეთი

● „სომხეთში შემოვიდა გამოიქცა აზერბაიჯანისათვის NATO-ს წევრი ქვეყნიდან შეიარაღების მიწოდების თაობაზე“, — განაცხადა 21 დეკემბერს პარლამენტის თავდაცვის, ეროვნული უშიშროებისა და შიდა საქმეების საპარლამენტო კომიტეტის თავმჯდომარე, ფრანკო-ადმინისტრაციის წევრი გრეგორ კარაპეტიანმა. მისი შეფასებით, NATO-ს წევრი ზოგიერთი ქვეყანა სომხეთსა და აზერბაიჯანს შორის შეიარაღების ბალანსს ამ უკანასკნელის საზარტებლოდ აძლევს. მისი თქმით, ამის დამადასტურებელი მასალა უკვე წარუდგინა NATO-ს გენერალური მდივნის სპეციალურ წარმომადგენელს სამხრეთ კავკასიასა და ცენტრალურ აზიაში რობერტ სიმსის. როგორც კარაპეტიანი ამბობს, ის უპირველეს ყოვლისა, თურქეთის გულისხმობს და დასძენს, რომ ორივე ქვეყანა შეიარაღების მხრე თინაბარ პირობებში უნდა იყოს.

სომხეთი აზერბაიჯანის გაძლიერების ყურადღებით აკვირდება

მიგოილვა...

● სომხეთის არმიის სამხედრო მოსამსახურე გორ ადამუკიანმა, რომელიც სამსახურს მთიან ყარაბაღში გადიოდა, ავტომატით ორი თანამებრძოლი მოკლა და შემდეგ თავი მოიკლა. შუბიხევეამდე რამდენიმე დღით ადრე ჯარისკაცმა მშობლებს წერილი მისწერა, სადაც სამსახურის ცუდი პირობების გამო სხვა ნაწილში გადაყენას სთხოვდა.

● 17 დეკემბერს ერევანში ხელი მოეწერა შეთანხმებას „სომხეთისა და რუსეთის მთავრობებს შორის პარტნიორობაზე სამხედრო დანიშნულების პროდუქციის შესახებ ქვეყანაში ექსპორტის დროს“.

ბუდიუთაში ოკუპანტები თავს ახალი ვაგშანტექნიკის ფორზე ინონებენ

კონფლიქტური კავშირები

● 17 დეკემბერს რუსეთის პრეზიდენტმა დმიტრი მუდუგეევმა ხელი მოაწერა ცვლილებების კანონს „ექსტრანების შესახებ“, რომლის მიხედვითაც 2008 წლის აგვისტოში ცხინვალის რეგიონსა და აფხაზეთში „რუსების უსაფრთხოებისა და დაცვაში“ მონაწილე სამხედრო მოსამსახურეები საბრძოლო მოქმედებათა ფეტერინის სტატუსს მიიღებენ.

აფხაზეთი

● განაშენი გამოუტანეს რუსეთის არმიის ჯარისკაცს, რომელმაც 2008 წლის აგვისტოში ოცეულის შეთავაზების მოადგილე დახვრიტა და მკორე ჯარისკაცი მძიმედ დაჭრა. 23 წლის დმიტრი პროკოვიევი კონტრაქტით ნოეოროსისისის მუ-7 სადესანტო მოიერაშიმე დიფიზიაში მსახურობდა. 12 აგვისტოს დაფალებას ქადაქ ფოთის მახლობლად ასრულებდა და მისი საბრძოლო მანქანა გზისპირას სენაკის მძაროულებით იდგა. ეკიპაჟში ის შემინზე იყო და შეთავაზების ბრძანებას გაერუმე მომავალი საბრძოლო მანქანისაკენ ტვიამფრევეი ისროლა. საბრძოლო მანქანაზე იმ დროს სერგანტი მახუროვი და რიგითი ლიხაოვი ისხდნენ. სერგანტი დაიღუპა, ხოლო რიგითი მძიმედ დაიჭრა და დაინვალიდდა. სასამართლომ დმიტრი პროკოვიეს ორი წელი კალიონია-დასახლება მიუსაჯა.

● მოედრება ოკუპირებულ აფხაზეთში რუსული საოკუპაციო ჯარების მუ-7 ბაზის ფორმირება. ბაზა მაიკოპის 131-ე მოტოოსროლელო ბრიადის

საფუტელზე ჩამოყალიბდა და შეიარაღებაში აქვს თანამედროვე ტექნიკა: ვაგშანტრანსპორტიორი БТР-80, ტანკი Т-90, 152 მმ-იანი თუთიმავალი საარტილერიო დანადგარი „აკაცია“ და ა.შ.. პირადი შემადგენლობა აღსურველია ცვლილების მუხარადებით, ახალი თაობის მსუბუქი ვაგშანტილექტებითა და სხვ. ბაზა გუდაუთის აეროდრომიზე განთავსებული, პირადი შემადგენლობა ისეე კარუბში ცხუროს.

ცხინვალის რეგიონი

● რუსეთის საგამოძებო კომიტეტის ცხინვალის რეგიონში დისლოცირებულმა სამხედრო-საგამოძებო განყოფილებამ ხისხლის სამართლის საქმე აღძრა მძინე ეტელი ხზიანის წინააღმდეგ, რომელმაც 21 დეკემბერს სოფელ პერვოთის სასახედრო განაწესი მატროფა და ქართულ პოლიციელებს ჩაბარდა. რუსმა სამხედრომ საქართველოს ხელისუფლებას პოლიტიკური თემუსეყარი სთხოვა.

სოციეე და შიმიე საყოფაცხოვრებო პირობები ერთ-ერთი მთავარი მიზეზია, რომლის გამოც რუსი სამხედროები არმიიდან გამოორბიან

საქართველო
საზღვრო დაცვა

ქართველი
მფრინავი-სნაიპერი,
რომელსაც
ატომური ბომბი
და ორი
პრეზიდენტის
სიცოცხლე
მიანდვს

„საღამო ჰუსეინი გაღამავს — როგორ ბრძანდებით, მისგან ღარვინ?“

საქართველო პატარა ქვეყანაა, მაგრამ მას ყოველთვის მრავლად ჰყავდა პროფესიონალები. დღეს ჩვენი ჟურნალის სტუმარი მფრინავი-სნაიპერი, ავიაციის პოლკოვნიკი ფარვინ რეზაძეა, რომელიც თავის საფრენოსნო გამოცდილებას არა მხოლოდ საბჭოთა მფრინავებს, არამედ საღამო ჰუსეინის „არწივებსაც“ უზიარებდა.

— ბატონო ფარვინ, სამხედრო ავიაციამ როგორ მოხვდით?

— ამდროინდელ თბილისში, ბაქოსა და პლქანოვის ქუჩების გადაკვეთაზე, საბჭოთა კავშირის ვიზიტის მფრინავ ქიტკო ბუნდელიანის სახელობის საავიაციო საშუალო სკოლა იყო, სადაც საშუალო სკოლის რვა კლასის დასრულების შემდეგ, 1950 წელს, შედიხი. სკოლაში საშუალო სკოლის პროგრამით მიმდინარეობდა სწავლება, მაგრამ სასწავლებლის პროფილიდან გამომდინარე, ვსწავლობდით ავიაციის ისტორიას, ავიაციის თეორიას და გაეფიცილი პარამუტის გამოყენების საწესის მომზადებასაც. სკოლაში ვირიცხუბოდიდით როგორც კურსანტები და მეტადინფორმაცია კურსანტების ფორმებში დაედიოდით ყოველ წელს სრულ სამედიცინო შემოწმებას გაედიოდით.

სკოლა 1954 წელს დაამთავრე და უკრაინაში, დნიპროპეტროვსკის ოლქის ქალაქ პოდპოლზანოში გადაგიყვანეს. იქ საწესის საფრენოსნო მომზადება უნდა გაეციელო. სასწავლებელს ЯК-11, ЯК-18 და МиГ-15-ის ტიპის თვითმფრინავები ჰყავდა. პირველ წელს დღეში რვა საათი ამ თვითმფრინავებზე ფრენის თეორიულ

კურსს გაედიოდით კურსზე 35 კაცი ვსწავლობით ყველანი ქართველები ვიყავით ერთი წლის შემდეგ ЯК-18-ზე ფრენები დაეციელოთ თავიდან ინსტრუქტორთან ერთად, მერე კი დამოუკიდებლად. 1956 წელს ქალაქ სიზრანის უმაღლეს საავიაციო სასწავლებელში გადაგიყვანეს, სადაც უკვე რეაქტიულ საბრძოლო-სასწავლო МиГ-15УТИ-ებზე დაეფრინავდით.

— სასწავლებლის დასრულების შემდეგ სამხედრო ნაწილში განაწილებით მოხდით?

— სასწავლებელი 1957 წელს დაამთავრე და იმავე წლის ნოემბერში ლე-

ფარვინ რეზაძე (მარცხნიდან პირველი) თანამოსამსახურეებთან ერთად, სტრატეგიული ბომბდამშენ Ty-4-ის ფონზე

გამანადგურებელ-
ბომბამშენი Cy-75M
და მისთვის
განკუთვნილი
ატომური ბომბი 8Y69

იტანტის წოდება მომანიჭეს. შემდეგ კორიევის ოლქში, ქალაქ როსოში გადავიყვანეს. აქ შორეუ ხაზის პოლკი ბაზირებდა, საიდანაც მფრინავებს სამხედრო ნაწილებში აწვდილებდნენ. გადამწვლამდე როსოში თვითმფრინავის საფრენოსნო-საბრძოლო გამოყენების სრული ციკლი გვიარეთ უსრულვდით სასწავლო-საპაერო ბრობებს, სადაც შედეგის დაფიქსირება ფოტოტექნიკამურტექციის საშუალებით ხდებოდა. უფროდამაქსიმალურ სიმაღლეზე და იქ საბრძოლო კომპლექტს სრულად ეხარჯებოდა სპეციალურ პოლიგონზე სახმელეთო სამსწვებზე ტრენავში ვეარჯიშობდით განაწილების მხედვით მე ბელორუსიაში, გომლის ოლქში, ქალაქ ბობროვანში მივხედა, სადაც ახალმშობლებზე 153-ე საგანმანგურებლო-საბომბამშენი პოლკი ბაზირებდა. ამ პოლკში ქართველი მხოლოდ მე ვიყავი. 1960 წელს მესამე კლასის მფრინავი გავხდი, ორი წლის შემდეგ კი უფროსი ლეიტენანტის წოდება მომანიჭეს.

— რომელი გამანადგურებელი თვითმფრინავი შეედა პოლკს?

— თვითდამ მიწ-15-ებით იყო შეარადებული, მაგრამ იმ პერიოდში ბელორუსიის სააერო სფერვს ხშირად Canberra-ს ტიპის ბრიტანული სადაზრველი თვითმფრინავები ათავსებდნენ. მათი ფრენის სიმაღლე ზევნი თვითმფრინავებისას აღემატებოდა და ამიტომაც წვენი პოლკი ერთ-ერთი პირველი იყო საბჭოთა კავშირში, რომელიც ახალი Cy-7-ის ტიპის გამანადგურებელი შეაარადეს. პარალელურად მიმდინარეობდა სფრენოსნო შემადგენლობის გადამზადებაც. ახალ თვითმფრინავზე თორიული გადამზადების კურსი ოცმა მფრინავმა გაიარა. პრაქტიკული კი, ჩემი ჩათვლით, მხოლოდ რვა. ეს თვითმფრინავი წინამორბედებისაგან უფრო დიდი სიქარებით განსხვავდებოდა. მას ზეპკვითი სიქარებზეც შეეძლო ფრენა და შესაბამისად ფრენის დროს უფრო დიდი დატვირთვა იყო, ამიტომაც ზევრმა მორალურად ვერ გაუძლო. 1961 წლის მარტში Cy-7-ით პირველი ფრენა შეესრულა.

თვითმფრინავი სრულყოფის საჭიროებდა. 1964 წლამდე Cy-7-ზე პოლკში ოთხი მფრინავი დაიღუპა. მისეზი ოთხეუ შემთხვევაში ერთი იყო: ტექნიკის მტყუნება და მფრინავთა გამოუცდლობა.

1963 წელს შორეუ კლასის მფრინავი გვეხდი და წითელი ვარსკვლავის ორდენით დამაჯილდოეს. ერთი წლის შემდეგ კი უკვე კაპიტნის წოდება მომანიჭეს.

— ბატონო დარევი, Cy-7-ს ბირთვული შეიარადების გამოყენება შეეძლო, თქვენ თუ ვიფრენათ ამ შეიარადებით?

— იყო მოდიფიკაციები Cy-75 და Cy-75M, რომლებსაც სახმელეთო სამსწვების განადგურება და შესაბამისად ტაქტიკური ბირთვული ბომბის გამოყენება შეეძლოთ ბომბი ვისუალებრად თვითმფრინავისთვის განკუთვნილ დამტვებით სიწვეის აუზს წაეგვება, სივრთით დაახლოებით 5 მ იყო. ბომბი ფოტოგრაფის ქვეშ მატარდებოდა და თვითდამ მისი სიმძლავრე 2 კილოტონას შეადგენდა. შემდგომ ეს ციფრი 20-მდე გაზარადეს. პოლკის შემადგენლობიდან ბირთვული ბომბის გამოყენების თეორიული სწავლება მხოლოდ ოთხმა მფრინავმა გვიარეთ და მათ შორის ქართველი მხოლოდ მე ვიყავი.

— გამოდის, თქვენ პირველი ქართველი იყავით, ვინც ამ სახის შეიარადებით დაფრინავდა?

— დიახ, არსებობდა ბომბის გამოყენების რამდენიმე ვარიანტი. ბომბის ავეჯიქება უსუალოდ ხმელეთზე ამ პაერში შეიძლებოდა. ამ უკანასკნელის შემთხვევაში ვვლავზე ვეექცეანი სიმაღლე 600-800 მ იყო. ბომბის გამოყენება კბრბებდინდ ხდებოდა. პირველი ვარიანტში ბომბს საბზინიდან 6 კმ-ში მამინ ვადებდით, როდესაც თვითმფრინავსა და მიწის შორის 45-გრადუსიანი

კუთხე იყო. ჩამოვდების შემდეგ ბომბი ინერციის წყალობით ბალისტიკური ტრაექტორიით მიფრინავდა. შორეუ ვარიანტში, 110-გრადუსიანი კუთხისას, ჩამოვდების შემდეგ ფორსაგს ერთადით, მაგრამ წერტილიდინ მხოლოდ 12-15 კმ-ით გამოდიოდით ჩვენ არც ბომბის სახელი და არც მისი ნომერი ვიცოდით და მას Изделие-ს უყებახდით. ბომბებს თვითმფრინავზე სპეციალურად დაცული საფლოტი ამაგრებდნენ. ჩამოვდების შემდეგ ჩვენ სპეციალურ აქტს ეწვერდით ზელს, რის შემდეგაც მასზე პასუხისმგებელი უკვე მფრინავები ვიყავით ბომბზე სპეციალურ სიწვებში ინახებოდა. ბელორუსიაში ბომბები ჩვენთან, ბობროვანის აეროდრომზე მოდიოდა და ჩვენს ობიექტს თვითმფრინავების სხვადასხვა აეროდრომზე გადაეკონდა. მართალია, ბირთვული ბომბების გამოყენებამდე საწვებში ინახებოდათ, მაგვრამ ჩვენ მათ მაცვტებს ინტერსურად ვეყენებდით. მაცვტსა და ნაშვილ ბომბს შორის ვიზუალური განსხვავება თითქმის არ იყო. მაცვტზე საქმად მსლავრი იყო, ოდნოდ მისი გამოყენებისას ბირთვული ავეჯიქება არ ხდებოდა. მაცვტებს სწილვებზეც ვეყენებდით პირადიდ მე 40-50 ახვით ბომბს მაცვტს ჩამოვდებოთ. 1972 წლამდე საბჭოთა კავშირში Cy-7-ებიდან ამკვარი სახის შეიარადების მარტო ჩემი პოლკი იყენებდა.

1966 წელს ჯერ ესკადრილის მეთაურის შოადივლიდ, შემდეგ კი მეთაურად დამინიჭეს. ომეე წელს პირველი კლასის მფრინავი გავხდი. მომავალ წელს კი მიაღრის წოდება მომანიჭეს. პირველი კლასის მფრინავის შემდეგ მფრინავ-საბაქების წოდება მიღეს, რომელსაც 10 წლის შემდეგ იძლევიან. მფრინავ-სნაიპერი 1975 წელს გავხდი.

— როგორც ინსტრუქტორს უცხოე-

ლი მფრინავები თუ მოვინაზღებთ?

— იმ პერიოდში საბჭოთა კავშირი სამხედრო თვითმფრინავებს მოკავშირე ქვეყნებში ინტენსიურად ვიღდა და შესაბამისად მათი მფრინავები ახალ ტექნიკაზე გადამზადებას სავსებით იმდენად ემზადებოდნენ, 1967 წელს Cy-7-ებს ვრაველი მფრინავების გადამზადება დაიწყო. მფრინავები შუა აზიაში ერთ-ერთი აეროდრომზე თვითრეულად გადამზადებას გადიოდნენ, მაგრამ ამ საქმეში მუ არ მონაწილეობდნენ. იმავე წელს დაიწყო Cy-7B, Cy-7BM და Cy-7BKJ-ზე გადამზადება გვიან და კვაიბატეში მომავლინეს. ეს ქვეყანა იმით შორის იყო, რომლებიც საბჭოთა შეარადებას ინტენსიურად იღებდნენ, მაგრამ კომსომოლსკი-ამურზე, სადაც თვითმფრინავების მფრინავები, ერთ-ერთი საცდელი გაიფრინას მფრინავ-გამომცდელი დაიღეს, იმავე წელს ისრაელსა და კვაიბატეს შორის იმ დაიწყო და ამბროსაც კვაიბატეში იქ არსებული მანქანების გამოსაცდელად გამოიყენეს. კაიროში ბულგარეთის გულით ჩვეუნილი და იქ თვითმფრინავი დავითი ხელ Cy-7BM-ების იმი ეკავილია გამოცდელი საბჭოთა კავშირში დაბრუნების შემდეგ 1968 წლის თებერვალში, ვრავში მამულინიეს, ვრაველი მფრინავები უნდა მოვლუზადებინა, მფრინავს ხანგრძლივი იყო და ამბროსაც იჯახებთან ვრავად წვედით ვეგუვში იმი მფრინავი ინსტრუქტორი ვიფითი იფრინებდა ტექნიკოსებიც, ვველანი საბოქალაქი ტანსაცმელში ვიფითი და მფრინავების მიხანზე ლაპარაკი აკრძალული ვეჭირდა, მტერ, ვრაველებისგან ვრეველარი საჩუქის მიღებაზე კი ლაპარაკი ზედმეტი იყო. იმ პერიოდში ვრავს 18 Cy-7B/BM ვეღდა.

— ენის ბარეირს როგორ ვაუმკლავდით და თუ ვეღვლით ვრაველებს კარგი მფრინავები?

— კარგი მფრინავები იფრინებდა საკმაოდ რთულ პროგრამასაც ვედილიდით თვითან წესთან ვრავად ირავდილიან საბრძოლო-სასწავლო თვითმფრინავზე დაიფრინავდნენ, შემდეგ — დამოუკიდებლად, როდესაც პილოტაჟი ათვისეს, საქმე საბრძოლო გამოცდებამდე მივიდა და აქ საკმაოდ ვასკნელი მოვლენას წევწვედი. უფროსობა ვრაველი მფრინავების ბომბებით აფრენას ვკრძალავდა, როგორც მტერ ვეფივე, ქვეყანაში საკმაოდ ხშირად სამხედრო ვადარტიავლება ზეღვლიდა და მში იმისა, რომ ბომბებით აფრენილი მფრინავი მთავრობის ხალხს დამოხვდა, დიდი მთუ ვეუხსნი იქნურ მთავრებს, რომ ამის ვარემუ მფრინავის სრული საბრძოლო მომზადება შეუძლებელია და როგორც იქნა, დავითანბებ.

მფრინავები ბომბების პრაქტიკულ გამოცდებებზე ხორახთან ახლოს მუდამე უღანბოში დაფრინავდნენ, რაც მუჭებდა ენის ბარეირს, რა თქმა უნდა, თვითან გამოჭირდა, მაგრამ შემდეგ იწვინდა ვითვისე არავალი. უფრო სწორად, ის ტრენინგები, რომლებიც კურსანტთან ფრენისას მჭირდებოდა, ამ საქმეში ცოტა ინგლისური მუხამარბოდა. ერთი ის იყო, ზაფხულში ძალიან ცხელდა, ჩრდილში ტექსტურატურა 48-50 ვრადუსზე ქვეით არ ჩამოდიდა, საბჭოთა კავშირში არსებული ინსტრუქციით +35 ვრადუსზე ზეითი ფრენა იკრძალვებოდა და ამბროსაც დილის 2-3 საათზე დაფურინავდილი. თვითან ბალდადში ვიფითი, შემდეგ კი ქირქეში ვადავეფენეს. ეს აეროდრომი ქურისტანის

ტერიტორიაზე იყო. 1968 წლის აპრილში ქურები აუაენდნენ, და უფროსობის ახლომდებარე ნაქონის საცვი აავიღებეს. ვითარება დაბნეული იყო და ამბროსაც აფრენა ვეიბრბინეს და ვეფრდა თვითმფრინავი ბალდადის ცენტრალურ აეროდრომზე ვადავეფენინეს. აეროდრომის ბოლოკი სრულიად არ იყო განათებული და დამით ფრისავი აფრენისას საქმენიდან გამოსვლაში ფრისაველშია ვეღვლა მუხამოხვებზე დიდი შთავქვდილობა მოახდინა: აღბით იფრინეს დავეუბომბავური და იქნურობას ვეუქვინეს.

— ამ შემთხვევის ვარდა, ვრავში თუ ვჭირათი უსამოფრო შემთხვევები?

— ერთხელ Cy-7-ზე ფრენისას ერთ-ერთი ვრაველი მფრინავი ჰავრის ძრავა ვავიომა, მაგრამ მამხერხა მში ხელმურედ ჩართვა. თვითმფრინავს სავარანტი ვიდა არ ქვიდა ვასული და ამბროსაც კომსომოლსკი-ამურიდან, სადაც მას ავებდნენ, სავივალისტები გამოიბეს, ძრავა გამოცვლის შემდეგ მფრინავ-მომცდელს საცვლი ფრენა უნდა მუქრულებინა, ვველავური წესებში იყო და მან აეროდრომის მახლობლად, სანახაობის მიზნით, სხედსხე ვეფრენას მუქრულებს დაიწყო. მუ რადიოთი ვადავეცი, რომ თვისი მანქანით ვრავის ვაკავირებება და ვუთხარი, მანზე დამეღვარი, მაგრამ არ დამეფრა. მუედრი მარეუვის მუქრულებს დაბალ ხიმალეზე დაიწყო, გამოსვლისას ხიმალე არ ვყო და მანს მუქვდა. მუქვმა კომისია, მაგრამ მომხდარის მამზე ვველასთვის ნათელი იყო.

ერთ-ერთი ფრენისას არახამტკრი სიტუაცია მუე შემთხვა: დავეღობისას მასის მარევევა ძირითადი დავი არ გამო-

ერავში პირველად ყოფნის დროს 36 ვრაველი მფრინავი მოვინაზღეთ (ფოტოზე დარეინ რუხაძე მეორე რიგში, მარჯვნიდან მეორე)

იდა. საქმეს არც შახის ზემოქმედებამ შეცვალა — გამოშვებამ უშველა და ღვარის გადატვირთვის სამუშაოებით საგლეხოდან გამომდინარის მხნითი ინტენსიური მანევრების შესრულება დაიწყო. მაგრამ ამაღ — ღვარი შუალედურ მდგომარეობაში იყო. შახის წინა ღვარის გამოუსვლადობის შემთხვევაში დაეღობა უფრო ადრე, მაგრამ როცა ძირითადი ღვარი არ გამოდის, საქმე უფრო რთულდება, ერთ ძირითად ღვარზე დაუდგომისას ამ ეკანასკნელმა შეიძლება თვითმფრინვის მასას ვერ გაუტლოს. მისიდან კატაპულტორების ბრძანება მივიღე, მაგრამ ამას თვითმფრინავის დასმა ვაპირებინე. დაეღობის შემდეგ ხაქქარის წყალბოთი სადამდეგო შუქვალ, თვითმფრინავი გაქრანსწორებული მუყაა, ხაქქარის შემკონრებასთან ერთად კი თვითმფრინავმა მარჯვნივ დაეკრძა და დაიწყო და ერთი ბურთის შუბო. თვითმფრინავი უნიმონქლოდ დაზიანდა. ჩემი მადლიერი ეპაური უფროსი 10 ათასი ერანული დინარის ჩეკს მიწერდა. იმ პერიოდში 1 დინარი 2,5 მანეთს უდრიდა და ეს საკმაოდ დიდი ფული იყო, მაგრამ საჩუქრის ადუბა აკრძალული გვექონდა და ეუთოხარი, ჩემთვის მაც ფულის ჩეკების სჯობია, აეროდრომის მოსაწყობად საჭირო ინვენტარი შეიძინო-მოეთქი. ამის გარეშეაზე 5 ათასი კიდევ დაამატა და ჩეკი 15 ათას დინარზე გამოწერა. როგორც შემდეგ ვიარკე, შახის მისი გამოშვება აქციის პიარულიკის მიღის გასკომის გამო არ გამოიდა და მე კიდევ ერთხელ რომ შემეცეკა, ის აღარ გამოვიდა და თვითმფრინავის დასმა „მეუღლე“ მომიწვედა.

ერაყიდან 1970 წელს დაებრუნდი. სულ 36 ერანული მერინავი მოეპოვებოდა — საზღვარგარეთ მიღწელები კიდევ გქონდით?

— 1970 წელს ბელარუსიანმა, ჩემს პოლკში დაებრუნდი და პოლკის უფროსი შტურმანის თანამდებობაზე დაშინიე. იმევე წლის ბოლოს კი ვიცე-პოლკოვნიკის წოდება მომანიჭეს, მაგრამ შპობლიურ პოლკში დიდხანს ვაგრეება არ შექერა — იმევე წლის ნოემბერში უნგრეთში კენ-შადარამის აეროდრომზე სამხრეთი ვარების ვგუფში გამოიშვეს. ურავის მსგეხად, უნგრეთშიც იოჯახბით-ან ერთად ვაგემგზავრეთ კენ-შადარამში 1-ლი გვარდიული საგამანადგურებლო-საბომბდამშენო პოლკი იყო დისლოცირებული. 1973 წელს ფრეების უსაფრთხოების სამსახურის მთავარი ინსპექტორის თანამდებობაზე დამინიშნეს. უნგრეთში ხუთი წელი

დავით რუხაძე და ავიაციის მარშალი კუტახოვი

დაეფეი და 1976 წელს თბილისში დაებრუნდი და 34-ე საპაერო არბაში იმევე თანამდებობით დაიწვე მუშაობა. იმ პერიოდისთვის Cy-7-ებს თანამედროვე Cy-17-ებით ცვლიდნენ და მეც 1976 წელს ამ თვითმფრინავზე გადაშალება გვიარე. შემდეგ წელს კი უკვე ლიბეკში მისი გაუმჯობესებული მოდიფიკაციები — Cy-17M2 და Cy-17M3 ვითვისე. იმ მანქანებისგან, რაზეც ადრე დაეფერინაედი, ეს თვითმფრინავი რადიკალურად განსხვავებოდა პირველ რიგში იმით, რომ მას ცვლადი ისრისებულობის ფრთა მქონდა. ლიბეკში გადაშალება დიდი შირაკის პოლკთან ერთად გვიარე და საქართველოში დაბრუნებული ვაზიანსა და დიდი შირაკის აეროდრომებზე დაეფერინაედი. 1979 წელს პირველად მოვიწიე Cy-25-ზე ეიფრინე, მას ჩენი თბილისის საავიაციო ქარხანა უშვედა.

1981 წელს კვლავ საზღვარგარეთ მო-

მინია გამგზავრებამ: მოსკოვიდან სამხედრო-საპაერო ძალების უშიშროების სამსახურიდან დამირეკეს და მოთხრეც, ერავში მოვიწვეს წასვლაო, ამერად ერავის სამხედრო-საპაერო ძალების მსრეელის თანამდებობით. იმ პერიოდში ირანსა და ერავს შორის იმი მიმდინარეობდა და წასვლა არ მიმდოდა. მოსკოვთან საუბრისას კემშირისე გაქედა, რომ წასვლაზე თანხმობა არ მიმიციაო. ცოტა ხანში კი უფროსი მირეკეს და შეუბნება, მოსკოვიდან ერავს და წამხულეთა სეები, სადაც შერე ხარ უკვე გადაცემულიაო, გამოსავალი ადარ მქონდა. ერავში სასოკლაქო ტანსაცმლით ჩაეფრინდიო ჩენი თვითმფრინავი იმანში დაედა და იქიანდ ბაღდადეგად ეფრთხილთ ჩაედიო როცა მოეწვედა, ჩემს წარსადგენად ერავის სამხედრო-საპაერო ძალების სარეალთან წვედიო ის პირველი მე მოშესალმა და გადამტეხა, თერემ სარდა-

გამანადგურებელ-ბომბდამშენი Cy-17M4

ლი აბდულ თარიაჰ იმ მებრძოლია შირის იყო, რომლებსაც ვრავში პირველად ვიწყებდა Cy-7-ზე ფრენის დასწავლილი.

— სადამ ჰუსეინი თუ შექვერობართი?

— როგორც ვიცი, იმ პერიოდში ვრავი ირანს ემთხვეოდა და საბრძოლო ოპერაციების დაწყებამდე სარდალს ორჯერ ვაძლევდი. მაგრამ ვრავლებს სუველით Ty-22-ის ტიპის ბომბდამხრები, რომელია საშუალებითაც მათ თერანის დაბომბვა სურდათ. მაგრამ არ იციდნენ, ვყოფილი თუ არა თვითმფრინავებს საწვავი თერანამდე და უკან დასაბრუნებლად. თვითმფრინავის შესაძლებლობებს როცა ვადავუხერხე, სათელი გახდა, რომ ამოცალი შესასრულებლად საკმარისი იყო საწვავი, მაგრამ ვრავლი შემთხვევისთვის მოსკოვს დავუკავშირდი და ვითარება აუხსენი. ცოტა ხანში იმ თარიაჰმა მითხრა, პრეზიდენტთან უნდა წაიღეო, რომ შევლიდა ჰუსეინი ვადაშეხვა და ინგლისურად შეთანხმდა, როგორ ბრძანდებოდა მისთვის დარეის.

სადამ ჰუსეინი ჯერ კიდევ 1968 წელს გვიყვანი, მაშინ ის არ იყო ვრავის პრეზიდენტი, იმ მებრძოლია შირის, რომელიც ჩვენ ვამბობდით მისი მისი-კული, აბდულ სადამიც იყო და ჰუსეინი მის სახანჯალე ჩამოვიდა. იმე წელს სადამის ხელმძღვანელობით ქვეყანაში ვადტრიალებდა მოხდა და პრეზიდენტი გახდა.

სადამი თბილად შეშხედა და ჩემზე კარგი შთაბეჭდილება დატოვა. ჩვენ ინგლისურად ვსაუბრობდით მან ამისხნა, რომ ბომბდამხრების ვადმეყენებით თერანის დაბომბვა სურდათ მე ვუკასუხე, რომ საწვავის მხრივ ოპერაციას საფრთხე არ ემუქრება და თვითმფრინავებს საწვავის მარავა უკან დასაბრუნებლადაც ვყოფილი.

მას შემდეგ სადამ ჰუსეინის კიდევ ერთხელ შევხედი.

თბილისში 1984 წელს დავბრუნდი და ერთი წლის შემდეგ თადარიგში ვავდი.

— შემდეგ სად მუშაობდით?

— თბილისს ერთ-ერთ საავიაციო კვლევით ინსტიტუტში კადრების გაყოფილების უფროსად ვმუშაობდი, 1990 წელს კი ДОСААФ-ში ვაღვედი, მაგრამ მალე ვველაფერი აირა და ეს ორგანიზაცია დაიშალა. მალე შინაგან ჯარებში ვიავიციის უფროსად დავიწვეე სამსახური. ДОСААФ-ის დამლის შემდეგ ჩვენ ხუთი Ми-2 დავუკრნა და არველების პერიოდში რომ არ წავრთხილთ, სხვადასხვა ავღელას ემალავდი. მაგრამ ორი შეველმფრენი მანეც წავკვრავდი. როცა აფხაზე

თის ომი დაიწყო, კვლავ მოვირეშე Cy-25-ის კაბინაში მომსწრა ჩავდივამ. ამ თვითმფრინავის მართვაში კიდევ ერთხელ გვიარეშე მომხადება (ფრენებს საავიაციო ქარხნის აეროდრომიდან ვასრულებდი) და ქართველ მებრძოლებს ვამხადებდი. ბოლოს ამ მოიერიშეზე 1994 წელს ვიფრენი. მერე შეველმფრენის პოლოტირების ათვისებას მოვკიდე ხელი და ცოტა ხანში უკვე Ми-8-ზე შევქველი ფრენა.

— მთავრობის წევრებთან ერთად თუ ვითმფრინავი?

— 2000-2003 წლებში შეველმფრენით საქართველოს მამინდელი პრეზიდენტი ვეჯად შევარდნაზე დამეყედა, შემდეგ კი მიხეილ სააკაშვილი. მახსოვს, 2003 წლის 31 დეკემბრის — 1-ელი იანვრის დამებს დამიარევეს და მოთხრეს, სააკაშვილი ხუვდილიდან უნდა წამოიყვანო. მაშინ ის მხოლოდ პრეზიდენტის შერავიანის შემსრულებელი იყო. ხუვდიდში არც აეროდრომი იყო, რომ შეველმფრენი დამეყე, არც რამე მომხადებელი მოვიდანი, მათ უმეტეს, დამე რელიევის ვარსევა ძალზე რთულია. ამიტომ ისე აუფრინდი, რომ ხუვდილიან შხის ამოვილასთან ერთად ვყოფილაფეთი სააკაშვილის კორტევი აბამასთან, აღმოსავლეთ საქართველოში მომავალ გზაზე შევიინიშე და დავუკავშირდი. შეველმფრენით პრეზიდენტის დედაცევი მამევიდა. მიღებული ბრძანებით კორტევი კოპიტარის აეროდრომამდე უნდა მიმევილებინა და იქიდან სააკაშვილი უკვე თბილისში შეველმფრენით უნდა წამოვიყვანა. ისე მოხდა, რომ მე კოპიტარში უფრო ადრე დავევევი და მარავის შესუსებად საწვავის ტებნა დავიწვეე. მაგრამ

კვლავ ახალ წელს აღნიშნავდა და კარგადრომზე ვვრავის ვინეც უნდა ვიწვევი. შეველმფრენით მოხდა. შეველმფრენით მოხდა სააკაშვილს, რომელსაც მათ შეველმფრენი ახლდა, მივესალმე და მან ახალი წლის დამებს შეწვეუბისთვის ბოდიში მომიხდა. მიღე საწვავი ვამოვე და თბილისში ვამოფრინდი. ბორტფრენისთვის, რომელიც კაბინაში პირველ და მორე მებრძოლებს შირის ხის სალინში, ვევეუვი და მის ავღელას სააკაშვილი დავეხე. თბილისამდე ასე მოვირინავდი შეველმფრენისა და მისი პოლოტირების შესახებ სხვადასხვა კითხვას მივხადე. შემდეგ უკვე პრეზიდენტის რანგში სააკაშვილი ხეინომი უმჯულებამე ვიფრენე შეველმფრენით მოფრენა სურდათ ვინასთან ერთადაც ვიფრენის ხეინამი.

2004 წელს შემდეგ პენსიაზე ვარ საბუთო პერიოდში, როდესაც საფრენისონ წიგნს ვეარმოვბდი, 4500 საათი შეინდა საფრენი. ახლა კი, რომ შეითხილთ სულ რამდენი საათი ვაკვი წაფრენი, ვერ ვაბასუხებთ რადან 1991 წლის შემდეგ საფრენისონ წიგნი არ შეინა.

— დღემდე ქართველ სამხედრო მებრძოლებზე რას იტყვით?

— შინაგანი ჯარების ვიავიციოში როცა ვმსახურობდი, ვინეც კი შეველმფრენებზე დავრინავდა, კვლავ ვეინებოდა და ძალიან ბევრი მათგანის ინსტრუქტორი ვიავი. კარგი ბიჭები არიან. ხო გიერთი მათგანი ჩემს მოყვანილიცაა. იცევი უნდა ვთქვა იმ სამხედრო მებრძოლს ვასწავლეს, რომლებსაც 90-იანი წლების დასაწყისში Cy-25-ზე ვასწავლიდი ფრენის.

თბილისი ავღელასპილი

დავრინ რუხაძე — თუ არ ჩავთვლით მოდიფიკაციებს, საბჭოთა პერიოდში 6 ტიპის თვითმფრინავზე 4500 საათი მიავს ნაფრენი

მეთოდობა საქართველოში

მუზაუმში დასული ქართული საბრძოლო ისტორია!

ცეცხლსასროლი იარაღის დამკვიდრებამ გადატრიალება მოახდინა კავშირების ისტორიაში. ამ აღმოჩენამ მნიშვნელოვნად განსაზღვრა ამა თუ იმ ქვეყნის პოლიტიკური ძლიერება და საფუძველი ჩაუყარა ახალ ეტაპს საბრძოლო ხელოვნებაში.

პირველი ცნობა ცეცხლსასროლი იარაღის არსებობის შესახებ მოცემულია ოქსფორდის უნივერსიტეტში დაიწულ 1306 წლის ხელნაწერში, რომელსაც პრინციპული ცეცხლსასროლი იარაღის მინიატიურული სურათიც ახლავს.

სახელდობრ, რომელ ქვეყანაში ჩაყარა საფუძველი იარაღის გამოგონებას, დღემდე დაუდგენელია, მაგრამ ფაქტია, რომ XII-XIII საუკუნეებში არაბებმა და ინდოეთში უკვე არსებობდა მსგავსი შუიარაღები.

ცეცხლსასროლი იარაღის გამოგონების პრიორიტეტს ჩინელები ფლობენ. მათი შუქნილი – ტუზიოიანი – ბამბუკისმილიანი ცეცხლსასროლი მიწობილია იყო. ასეთი იარაღი 1259 წლის ქრონიკებშია მოხსენიებული, ხოლო ღვთის დამზადების რეცეპტი ჩინელებისათვის ცნობილი იყო ჯერ კიდევ მე-7 საუკუნეში, რაც დასტურდება 682 წლით დათარიღებული სენსიმასის ქრონიკებში.

საგულისხმოა, რომ საქართველოში ღვთის დამზადების დიდი ტრადიცია არსებობდა. ვიზანთაფილი მასალით დადგენილია, რომ საქართველოს მთიანეთში თოფის წამალს პრინციპული ტექნოლოგიით ბეჭდენ ამზადებდნენ და ცეცხლსასროლი იარაღისათვის იყენებდნენ.

მიუხედავად ამისა, ამ იარაღის განვითარებაში საქართველოს გადაწყვეტი მონაწილეობა არ მიაღწია.

თოფი საქართველოში XIV-XV საუკუნეების მიჯნაზე ჩნდება და მართალია, XVII-XVIII საუკუნეებში იგი

მეფე ბაქარის სამხაუკუნოვანი თოფი

უკვე წყნისში მზადდებოდა, მაგრამ უპირატესობა მანც უცხოეთიდან შემოტანილ ცეცხლსასროლ იარაღს ენიჭებოდა.

აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ეთნოგრაფიის განყოფილების იარაღის ფონდში დაცულია ციფი და ცეცხლსასროლი იარაღის მდიდარი კოლექცია. ფონდში დაცული იარაღი სხვადასხვა წარმომავლისაა. მათ შორის ისეთიცაა, რომლებიც განყოფილების ფონდებში 100 წელია ინახება. როგორც საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის იარაღის ფონდის დირექტორმა მამუკა ქაიფინიძემ აღჩნებულაან: „სუბრისას განაცხავდა, ფონდში დაცულია 500-მდე დამბაზა და რევილვერი.

ბატონმა მამუკამ დაგვათავალაურებინა იარაღის ფონდი და რამდენიმე ექსკლუზიური ფოტოს გადაღების უფლებაც მოგვცა, პატარა ისტორიული ექსკურსი მოგვიწყო და ერთი ძალიან საინტერესო ისტორიაც გვიამბო ბაკრატონიების საკუთარული თოფის შესახებ, რომელიც ბაქარის თოფის სახელწოდებითაა ცნობილი.

მამუკა ქაიფინიძე – წყნისან წარმოდგენილია ფრანგული, ბელგიური, ინგლისური, გერმანული, რუსუ-

ლი, თურქული, ამერიკული, აგრეთვე კავკასიური: ქართული, დაღესტურული, წერქული და სხვა ცეცხლსასროლი იარაღი. მუზეუმში ისინი სხვადასხვა კერძო კოლექციონერებისა და ეთნოგრაფიული ექსპედიციების სამუალებით მოხვდა. აქ თავმოყრილია კაჟიანი და ფისტონიანი დამბაზები, ასევე ბუნდურევილვერები და რევილვერები.

– ბატონო მამუკა, თქვენ არავითი ნაშრომი გაქვთ ამ თემაზე. როგორც ცნობილია, საქართველოს დიდი წვლილი არ შეუტანია იარაღის განვითარების საქმეში. რატომ მოხდა ეს და როდის ჩაერთო იგი საერთო ფერხულში?

– წერილობითი წყაროების მიხედვით ცეცხლსასროლი იარაღი საქართველოში XV საუკუნიდან ჩანს. ცეცხლსასროლი იარაღი უკონლობის ვეღანზე შწარე გამოციდილება ოსმალებთან ბრძოლაში მთილეთი ის შუიარაღება, რომელსაც ქართველები მონღოლითა შუმონილს დროს იყენებდნენ ოსმალებთან შეტაკებებში მომცილებული აღმოჩნდა. საქმე ის იყო, რომ ოსმალებმა, მიუხედავად საერთო-კულტურული ჩამორჩევილობისა, იარაღის ვადროს კარგად იყენდნენ. ცნობილია, რომ თემურ-ლენგის ლაშქარი პირველვე შე-

მოსეის დროს უკვე იყვნენდა ქს „არადანახებს“, რომლებიც ზარბაზნების წინამორბედებად უნდა მეთანხროს.

საქართველოში ცეცხლსასროლი იარაღის მასობრივ შემოტანას რუსეთთან დახლოების შემდეგ დაიწყო, ეს, ძირითადად, რუსული და ევროპული იარაღი იყო. მანამდე კი ირანის, ოსმალეთისა და ჩრდილო კავკასიის ცეცხლსასროლი იარაღების მარაგი არსებობდა.

საქართველოს რუსეთსა და უცხოეთთან დიპლომატიური ურთიერთობის ამსახველ წყაროებში შეხვედებით წუხილს ამის გამო: იარაღი საქართველოს ძალიან სჭირდება, მაგრამ არ გააჩნიათ, თითოეული ლაშქრის გენერალს სიაში ჩამოთვლილია, თუ რამდენი და რაანაირად შეკრებილი შეიძლება გადიოდა ბრძოლის ველზე. ვასილიანა, როგორც იმპერატორს ქართველები ამ უწყობ, სრულიად გამოსადეგარი იარაღით ვიზუალა და შუბებით ამ დროს, როდესაც მტერი თოფით შეიარაღებული იყო, აღექვსანდრე კახია შეუფის დიპლომატიური მიმართების ამსახველ საბუთებში საყრდენობა ცნობები მოგვეპოვება. აღექვსანდრე შეუფს სცადა ზარბაზნების ჩამოშენებულ ხელოვნება ჩამოეყვანა ევროპიდან, რომ ქართველ ხელოსნებს შეესწავლიათ ეს საქმე, მაგრამ ოსმალიდანაა გზა შეკრა და ეს ვეღარ მოხერხდა. საქართველოში ვერ შეძლო ამ ნაკლის შექმნა, ვერ შექმნა არტილერია.

ქართული ჯარის ცუდი შეიარაღება 1590 წელს იხილეს რუსმა ელჩებმა, როდესაც კახეთს ჯარის დათვლითურებას ესწრებოდნენ. ელჩები თუწყებოდნენ, რომ 15000-იან ჯარში მხოლოდ 500 კაცი იყო თოფით აღჭურვილი.

მოგვიანებით ცეცხლსასროლი იარაღი თანდათან მოძარადა. XVII საუკუნის II ნახევარში ქართლის ერთიანი სათავადოს რეგისტრის მიხედვით, გლეხი მლახქურეთა ერთი შესამედი მეთოფე-მსროლელი იყო.

— შეუფ აღექვსანდრეს გარდა, მანამდე სხვა არც ერთი შეუფს არ უცდაია ამ საქმის მოგვარება?

— XVIII საუკუნის დასაწყისში ვახტანგ VI-მ სცადა, იარაღი ქარხნული წესით დაეშენებინა. მისი დაჯავლით 1725 წელს ვინმე მიხაილ კლიაიშინ რუსულადან ქართულ ენაზე უთარგმნია საარტილერიო საქმის სახელმძღვანელო.

ერაღე II-ის თოფი — აქ ირაკლის სიქადელო სახალველო მტერთა ჯვარო ქრისტესო

სოლომონ II-ის თოფი

გიორგი XI-ის თოფი — აქ მეფის ძის გიორგისა ვარ

ლო, მაგრამ ეს წამოწვება უშედეგოდ დამთავრდა. სხვათა შორის, ეს ლიტერატურა ერეკლე II-ის თოფშიაშს გამოუყენებია.

— როგორც ცნობილია, რუსებმა გველაფური გააკეთეს, რომ საქართველოში იარაღის წარმოების საქმე არ განვითარებულა.

— დაბს, ეს რუსეთის იმპერიის გეგმაში არ შედიოდა. სწორედ ამიტომაც ვერ აღადგინა ერეკლე II-მ თბილისში თოფხანა, სადაც პირველი ქართული ზარბაზანი ჩამოიხსნა. ის ადა-მამაქანის შემოსევისას განადგურდა. ბუნებრივია, საიარაღო საქმის განვითარება საქართველოში ხელს არ ამღვედა რუსებს, რომლებიც ამ მხრე ევროპის წყალხით საქმად დაწინაურებული იყვნენ. იარაღის დამამხადეული ქარხნების მუშაობის პრიორიტეტი მხოლოდ იმპერიისთვის არსებობდა, რაც ხელის შემშლელი იყო ქართული ცეცხლსასროლი იარაღის განვითარებისთვის.

მიუხედავად ამისა, ქართული ცეცხლსასროლი იარაღის განვითარებას, რომელიც კულტარული წესით კეთდებოდა, თვისი ისტორია აქვს.

1867 წელს თბილისში დგაგლეჯბრევი მმართველობის ცეცხლსასროლი ცეცხლსასროლი შეიარაღება ოთხი ამპარა (ხმლის მკეფებები, შეკრვაშეშები, მეკონდახები, მესახმახები და იარაღე ოქროს ზარნიშის მკეფებები) 64 ოსტრეტი გაერთიანდა ერთ საამქროში, რომელმაც 1919 წლამდე იარსება.

— ქართული ცეცხლსასროლი იარაღის განვითარებაზე რომელი ქვეყნის იარაღმა მოახდინა ზეგავლენა?

— თუქველმა იარაღმა, ტერმინებზე — დამბანა, თოფი და ზარბაზანი — ოსმალურია, შაიი ქართული შესატყვისებია ხელმეტი და ქვეშები. XVII საუკუნის ბოლოს ეს მსგავსება თვალში საცემია, ხოლო XVIII საუკუნიდან ყალიბდება ცეცხლსასროლი იარაღების კლასიფიკაცია ტიპი და აქ ერთ-ერთი წამევი ადგალი უჭირავს ქართულ იარაღს, ყრმოდ „თბილისურ დამბანას“ და „მაჭახელას“.

— ასეთი სახელი რატომ მიიღო ამ იარაღებმა?

— სახელი აჭარის რეგიონის მახელოს ხეობიდან მომდინარეობს, სადაც მუშაობდნენ საქვეწოდ ცნობილი შეიარაღები: ნერგაძეები, ქეთთარაძეები, გიორგაძეები, გვიან იქნები და სხვები. რაც შეეხება „თბილისურ დამბანას“, ზმირად, როდესაც დამბანას ჰქონდა ჩერქეზული ან ყუბანული ჩანახა ან ლულა და კონხა, მაგრამ მორთული იყო ქართული ორნამენტით და დამა თბილისის სახნოე მალატის ჰქონდა, ასეთ ცეცხლსასროლი იარაღებს „თბილისურ დამბანებს“ უწოდებენ.

XIX საუკუნეში თბილისში კავკასიის სხვა ქალაქებთან შედარებით უფრო მეტი იარაღის ოსტრეტი იყო. ეს არც იყო გასაკვირი, რადგან თბილისი წარმოადგენდა მთელი ამიერკავკასიის დედაქალაქს, სადაც თავს იყრიდნენ როგორც დამკვეთები, ასევე შემსრულებლები. თბილისში შხადებოდა როგორც ყუბანული და ჩერქეზული, ასევე ევროპული და ქართული თოფ-დამბანები.

ერთი თოფის ისტორია

— ბატონო მამუკა, მუხეუშიში იხანება თოფი, რომელმაც პარტიო მბარატონის ხელში გაიშარა და ძალიან საინტერესო ისტორია აქვს, მოგიყვებით მის შესახებ...

— ეს არის ბაქარის თოფი, რომელზეც ბატონმა კოტე მავაშვილმა, თავის დროზე, ერეკლი პუბლიკაცია გამოაქვეყნა „საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის შიამბეში“.

ქართული ხალხური წესის მიხედვით, თოფი გადაეცემა მემკვიდრეობით ვაჟისთვის, მრავალშვილიანობის შემთხვევაში კი უფროსს ან მამის მიერ დასახლებულ რომელიმე ვაჟს. უმცროსად დარჩენის შემთხვევაში იარაღს გვიან ახლობელი შტოს ახალგაზრდა წარმომადგენელს გადაცემდნენ. იარაღის გადაცემით ერთმანეთს ერთგულებასაც უმტკიცებდნენ შერიგებული შტოებს.

რეგს ფირდში შიამბეება წარწერიანი თოფებიც. ბაქარის თოფი მჭობრილური თოფია ბაგრატიონთა ოჯახიდან, ის მუზეუმში 1925 წელს შემოსდა ნიკო ბურის წყალობით.

ეს თოფი ვერაღებებს იქცევა თავისი ხაღდით (178 სმ), თავისებოთი ფორმით, მდიდარი შემკულობითა და ხაინტრეგოს ქართული წარწერებით. თოფს სხვადასხვა დროს გაუკეთდა სამი წარწერა, რომლებიც შემდეგი შინაარსისაა:

1. „თოფი ყირიმო შეყისა ბაქარისაჲო“
2. „თოფი იხილე მირთმეუა შეყის კონსტანტინესად“
3. „სუნა წელსა დღედიამ ნიკოლოზ ბაგრატიონ-მუხრანსისსა ვარ“

თოფის ლულა რეაგნაგოვანია. იგი ჩასმულია ხის ღარში, ხის ტარზე დამაგრებულია ხაშკვლით, ხოლო ღარზე — საღრტეკით. ხუთვე საღრტეკეზელიცაა, თოფს ტარი და ღარი კაღის ხისა აქვს. ტარის ბოლო ხაღდის ძელისაა და ხის ტარზე ღოთისის ზნახინათა მიმაგრებული. ვარდთარდმო გადაკრული აქვს ვერცხლის მოსკედებული ხაღრტე და სამაგრი. ლულა შემკულია ოქრო-ზარმითა და სამეფო გვირგვინით, შუაში კი — დამღით.

თოფის წარმომადგენლობის გარკვევასთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს პირველი წარწერის იმ ნაწილს, სადაც მოხს-

ნიხებულია „თოფი ყირიმო“, რომელიც თითქოს თოფის ყირიმულ წარმომობაზე მიუთითებს, მაგრამ დაკვირვების შედეგად დადგინდა, რომ ვირიმში გაკეთებულია შიხოლად ლულა. ვვლად სხვა ნიშნის მიხედვით ეს თოფი საქართველოში, ქართველი მოხელის დამზადებულია.

ამვე წარწერის შემდეგი ორი სიტყვა გვაცნობს, რომ თოფი მეფე ბაქარის საკუთრება ყოფილა. უფროა, რომ ეს უნდა ყოფილიყო ვახტანგ VI-ს ვაჟი, ქართლის მეფე ბაქარი, ის ვახტანგის ირანში გამგზავრების შემდეგ გამეფდა ქართლში, ანუ 1717 წელს. და სამეფო საქმეებს 1719 წლამდე განაგებდა. როგორც ზემოთ აღენიშნეთ, ბაქარი წარწერაზე დათქვიხრებულია როგორც მეფე. ე.ი. თოფი გაკეთებულია ბაქარის მეფობის პერიოდში, 1717-1719 წლებში.

ხაინტრეგისა მერე წარწერაც: „თოფი იხილე მირთმეუა შეყის კონსტანტინესად“. რადგან ბაქარ მეფის პოლიტიკური მოღვაწეობა საქართველოში 1717 წელს დაიწყო და 1724 წელს ვახტანგ VI-სთან ერთად რუსეთში წასვლით დასრულდა, კონსტანტინე მეფის ბაქართან ურთიერთობაც 1717-1724 წლებში უნდა ვეძიოთ თითქმის გვერდზე, რომ თოფის მერე პატრონი კახთა მეფე კონსტანტინე უნდა ყოფილიყო. სხვა მეფე კონსტანტინე ამ წლებს ქართლ-კახეთში ცნობილი არ არის. როგორ ამოიხნდა ბაქარის თოფი კონსტანტინესთან? წარწერა გვეუბნება: „...იხილე მირთმეუა...“ „მირთმეუა“ გულისხმობს ჩუქებას, გამოცდას, ქართლის მეფე ბაქარს თოფი უჩუქებდა კახთა მეფე კონსტანტინესათვის. კონსტანტინე კი კახეთის მეფედ 1723-1724 წლებში იწოდებოდა, შესაბამისად, თოფიც ამ წლებში უნდა უჩუქებინათ მიხთვის.

ცნობილია, რომ სწორედ 1723 წელს ქართლისა და კახეთის მეფეთა შორის დიდი მტრობა და შუღლი მტკივნარებდა. ქართლისა და კახეთის შტატებზე, რომლებიც უკრ ორივე მხარისთვის

ცვალებადი წარმადებებით მომდინარეობდა, ლეკების ლაშქრის ქართლში შემოსევის შემდეგ კახთა მეფე კონსტანტინე მაჰმად-ყული-ხანის მიერ თბილისის დაკავებითა და განადგურებით დამთავრდა. მშათა შორის უკუნურ ბრძოლას ოსმალია შემოსევა და ირანის შაჰის ერთგული კონსტანტინე მეფის დაპატიმრება მოსევა. ამ მძიმე მდგომარეობამ შეარავა გუმინდელი მტრები. თბილისში ოსმალია პატიმრობაში მყოფი კახთა მეფე კონსტანტინე მეფე ბაქარმა ციხიდან გააპარა. ვახუშტის ცნობით, „პატიმარყოფილი მაჰმად-ყული-ხან ევედრება ბაქარს, რათა ვახუშტის და აღლუქვა ფიცით, ვითარცა მონა იყოს მისდა“. კონსტანტინე 1723 წელს გააპარეს, ხოლო 1724 წლის იანვარში კონსტანტინე მეფემ ბაქარს მოციქულად მიუგზავნა თავისი უმცროსი ძმა თიმურხანი, რომელიც ბაქარის დის ქვანი იყო და შტეველრა სოხევა. კონსტანტინე მეფე ბაქარის სანახავედ ჩავიდა მცხეთაში, სადაც შეირაგდნენ კიდევ. როგორც ჩანს, ბაქარმა თოფი სწორედ ამ შტეველრანე გადასცა მას.

პირველი და მერე წარწერის ისტორიისაგან განსხვავებით, შესამე წარწერა 127 წლით გვიანდელია. ვის ხელში გაიარა თოფმა 127 წლის განმჯელობაში, ძნელი სათქმელია.

ნიკო ბურის ცნობით, კონსტანტინე მეფის შემდეგ თოფი ედიმურ ბაგრატიონს, ნიკო ბურის შაჰის შამაშ ეკუთვნოდა. 1851 წლიდან თოფი ნიკო ბურის შაჰის, ნიკოლოზის ეკუთნილება ყოფილა. ეს თოფი, როგორც რელიკვია, ბურთან 1925 წლამდე ინახებოდა, შემდეგ კი იგი ოჯახმა სახელმწიფო მუზეუმში გადმოიტანა. ასეთია ამ ისტორიული თოფის ამბავი 1925 წლამდე, ვიდრე იგი საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ეთნოგრაფიის ფირდში დაიდგა ბინას.

6067 მამშაჰაძე

არტანუჯი

არტანუჯის ციხე-ქალაქი ძველი საქართველოს პოლიტიკურ ცენტრებს შორის ერთ-ერთი გამოჩენილია. იგი შედგება ორი ნაწილისაგან: ქალაქისა და აკროპოლისისაგან. ეს უკანასკნელი დასავლეთიდან დაბრუნებს ქალაქს. მისასვლელი ციხესიანხისგან დასავლეთიდანაა. არტანუჯი საკმაოდ დიდ ფართობს მოიცავს. უშუალოდ დედაციხე, ანუ აკროპოლისი, სიგრძით 205 მეტრამდეა. დედაციხეში იყო სამეფო რეზიდენცია, წმინდა ჰეტრესა და პელებს სახელობის ეკლესია. წერილობით წყაროების მიხედვით, ამოტკეპილია ლატი სწორედ ამ ტაძარში იყო დასაფლავებული.

ძველი ქართული საისტორიო ტრადიციით, არტანუჯის ციხის აგება ვახტანგ I გორგასლის სახელს უკუშინდობდა. ჯუანშერის გადმოცემით, ბიზანტიელებთან ბრძოლიდან დაბრუნებულ ვახტანგს კლარჯეთში ერთი სიყვლედი უხადავს, რომელსაც აფგილიორები მცხოვრებნი „არტანუჯად“ უწოდებდნენ. შედეგს იგი მოსწონება მისი სტრატეგიული მდებარეობა, რომ ტუქუმტე არტანუჯისათვის ამ ადგილებში ციხის აგება უბრძანებია. ვახტანგის ვადაზვუტბილებით ციხე საიმლო პლაცდარში უნდა ყოფილიყო სამეფო კარისათვის. „უკუთო განძლიერდენ სპარსნი ჩუენ

ზედა, — უთქვამს ვახტანგს ტუქუმტესათვის, — საუფელი ჩუენი აქა ყოფად არს“. არტანუჯიც მალე შეასრულა ვახტანგის ბრძანება და „აღაშენა ციხე არტანუჯისა“. ამერიდან არტანუჯი ეროსთავთა რეზიდენცია და სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ერთ-ერთი ძლიერი ცენტრი გახდა.

არტანუჯის დაწინაურებას ხელსაყრელი სამხედრო-სტრატეგიული მონაცემების გარდა, ხელი შეუწყო ასევე გეოგრაფიულმა მდებარეობამაც. იგი სამხრეთ საქართველოს რამდენიმე მკვიდრალის გადაკვეთაზე იდგა. არტანუჯთან თავს იყრიდა როგორც შინდარეონული, ისე ტრანსსახელმწიფოებრივი გზები. შივი ზღვის ნავსადგურებიდან მომავალი გზა არტანუჯის გველით არტანუჯში გადადიოდა, აქედან კი ერთი განსტოება ვარსი (ქართ. კარი)-ანისსაკენ მიემართებოდა, მეორე კი — მტკვრის ხეობით საქართველოსა და ამიერკავკასიის შიდა რაიონებისაკენ. არტანუჯიდან გზები მიდიოდა ასევე ტაოსაკენ, შავსუთისაკენ. შესაძლოა, არტანუჯის ადგილას თავდაცვითი ნაკუბობა ვახტანგ გორგასლამდეც იყო, შემდგომშია ასეთი სტრატეგიული ადგილი V საუკუნის II ნახევრამდე შეუქმნველი ყოფილიყო. სამწუხაროდ ამ ადგილების საფუძვლიანი არქეო-

ლოგიური გათხრები დღემდე არ ჩატარებულა და სათანადო მასალის უქონლობის გამო ეს მოსახრება მხოლოდ ვარაუდად რჩება.

VIII საუკუნის 30-იან წლებში არტანუჯის ციხე სასტიკად ააოხრა მურვან ერემ. არაბებმა მოლიანად მოსპეს და დააქციეს იგი. ამის შემდეგ არტანუჯის სანახები მრავალი ათწლეულის განმავლობაში მიტოვებული და გაყვანილებული იყო. როგორც ძველ მატანუბშია ნათქვამი, არტანუჯის ციხე ძირფეხიანად დანგრეულია, ხოლო მისი მდამაშები ტყით დაფარულია.

არტანუჯის ციხეს იმდენად ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა ჰქონდა, რომ მას ასე უკვალოდ გაქრობა არ უჭერა. IX საუკუნის დასაწყისიდან იწყება არტანუჯის აღორძინება და იგი სამხრეთ ქართული სახელმწიფოს ცენტრად მოგვევლინა. IX-X საუკუნეები ქალაქი არტანუჯისათვის აღმავლობის ხანაა. მან დაიბრუნა თავისი ძველი დიდება და რეგიონში ძლიერ ეკონომიკურ ცენტრად ჩამოყალიბდა, ამას ბევრმა ფაქტორმა შეუწყო ხელი: სამანათო თუ საგარეო პოლიტიკურმა პროცესებმა, სამხრეთ და სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ეკონომიკურმა აღმავლობამ, გეოგრაფიულმა ფაქტორმა და ა.შ.. არტანუჯის ასეთი მნიშ-

წელიწადში გამოივი თითქმის ერთი საუკუნის განმავლობაში ზღლიდან ზღლი გადადგება. 1011 წლის ახლო ხანებში ბაგრატ III-მ ფანასკერტის ციხეში მიიწვია მამდიანელები: სუმბატ არტანუჯელი და მისი ძმა გურგენი (ქართულ წყაროებში ისინი „კლარჯ ხელმწიფეები“ იხსენიებიან). აღბანაზისძის შვიცი „კლარჯი ხელმწიფე“ შეპიკრო და თმოგვის ციხეში გამოიკეტა, სადაც ვარდაციკლასწინ კიდევ კლარჯეთი და არტანუჯის ციხე ერთიანი საქართველოს შემადგენლობაში შევიდა. ბაგრატ III-ს ინიციატივით დარსდა არტანუჯის საერისთავო, რომლის პირველი ერისთავი იყვნენ აბუსერისძე გვხა.

XI საუკუნის I ნახევარში არტანუჯის საერისთავოს განაგებდა აბუსერისძეთა გვლენიანი საგვარეულო. 1046 წელს კლდეკარის ერისთავმა ლიპარიტმა ზღლი ივლი არტანუჯის ციხე-ქალაქი. თითქმის ათი წელი ის ბაღდათს ზღლი იყო. 1055 წლისათვის, კლდეკარის ერისთავ ლიპარიტის დაპატიმრებისა და საქართველოდან გაძევების შემდეგ, შეეფუძნა სასწრაფოდ დაიბრუნა არტანუჯის ციხე და სამეფო ქალაქად აქცია.

XII საუკუნის 10-იან წლებში, ტიბან და კლარჯეთიდან თურქ-ხელჩეკა განდევნის შემდეგ, არტანუჯის კვლავ დაიბრუნა ძველი დიდება. იგი უწინდებურად სამხრეთ საქართველოს უმნიშვნელოვანეს პოლიტიკურ და კონომიკურ ცენტრს წარმოადგენდა.

XIII საუკუნის 20-30-იან წლებში საქართველოში დატრიალებულმა მოვლენებმა არტანუჯელთა მშვიდობიანი ცხოვრებაც დაარღვია. ამჟამად საუკუნის მიწურულიდან არტანუჯი ჯაყელთა მფლობელობაშია. XIV საუკუნეში ვითარება იცვლება და არტანუჯი და ფოფილი არტანუჯის საერისთავოს რამდენიმე სოფელი მცხეთის საკათალიკოსოს ეკონომიკაში გადვიდა.

XV საუკუნის შუა ხანებში სამცხე-საათაბაგოს მმართველ ვვარყვარე II ათაბაგის დროს დაიწყო ქართული კულტურის ერთიანობისათვის ბრძოლა. ათაბაგმა არტანუჯი მცხეთის საკათალიკოსოს დაქვემდებარებულად გამოიყვანა და ათავად დაიქვემდებარა.

XV საუკუნის დასაწყისში საქართველოს დამსჯილი სამთავროებზე უკვე რეალური ფაქტი იყო, სამცხე-საათაბაგო ცალკე დამოუკიდებელ პოლიტიკურ ელემენტად ჩამოყალიბდა. არ-

ტანუჯი ჯაყელთა ერთ-ერთი ციხე-ქალაქად გადაიქცა. XV საუკუნის დასაწყისში სამცხე-საათაბაგოში უკვე პოლიტიკური კრიზისი იყო. ერთმანეთს დაუპირისპირდნენ ჯაყელთა საგვარეულოს წევრები. ამით ისარგებლეს თურქ-ოსმალებმა და სამხრეთ საქართველოს დაპყრობა დაიწყეს. ურბნულის მმართველმა ისქანდერ-ფაშამ 1551 წელს კლარჯეთისათვის ბრძოლა წამოიწყო და გახაფხულზე არტანუჯის ციხეს შემოეჭო. 22-დღიანი (სხვა მონაცემებით, 33-დღიანი) ალღის შემდეგ თურქებმა 1551 წლის 13 თვის (სხვა მონაცემებით, 13 მაისს) არტანუჯი აიღეს. ამიერიდან კლარჯეთი სამსაუკუნო მებრძოლ თურქეთის შემადგენლობაში იყო. არტანუჯის, დასერთოვ, აჭარა, შავშეთ-კლარჯეთის, კოლა-არტანის, ტაოს ჩრდილოეთი ნაწილის (ოღაისის უბნის) რუსეთის იმპერიის მიერ შემოერთება 1877-78 წწ. რუსეთ-თურქეთის ომის დროს მოხდა. ეს ფაქტი სამართლიანად შეიძლება ჩათვალოს XIX საუკუნის საქართველოს ისტორიის ერთ-ერთი გამორჩეულ მოვლენად.

რუსეთთან შეერთების წინა პერიოდში არტანუჯი პატარა ქალაქი იყო.

1920 წლის 7 თვისის ბათუმში ქართული საჯარისო ნაწილები შევიდა და მფლობელ ე. წ. ათაბაგის ოლიქ დაიკავა. არტანუჯის ციხე-ქალაქი ზუს-

ტად 368-წლიანი მონობის შემდეგ ისევ დედამამშობლის დაუბრუნებელი ქალაქი დიდი ზეიმით შეხვდა ქართულ ჯარს. ბრძინაში, ართვინში, არტანუჯის მონახლეობა პურმარლით ვეკებოდა თანამოსმებს. 8 თვე ტაო-კლარჯეთის დედაქალაქი ისევ ქართულ ქალაქს, პატარა ადმინისტრაციულ ცენტრს წარმოადგენდა.

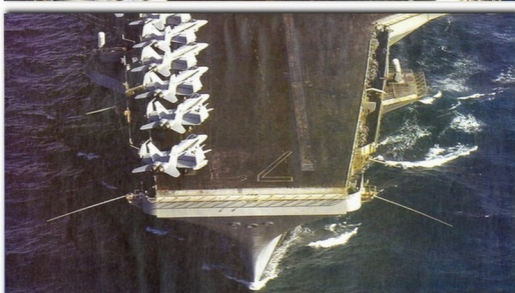
1921 წლის თებერვალში საქართველოს სამხრეთიდან თურქეთი, ხოლო დასავლეთიდან, ჩრდილოეთიდან და აღმოსავლეთიდან რუსეთი შემოესია. 23 თებერვალს, ორი დღით ადრე, ვიდრე წითელი არმია თბილისს დაიკავებდა, თურქებმა არტანის, არტანუჯი და ართვინი დაიკავეს. დაიწყო მოლაპარაკება თურქეთისათვის ბათუმის გადაცემაზე. ამკარა იყო, რომ თურქეთი და რუსეთი ერთობლივად მოქმედებდნენ. საბოლოოდ, სამხრეთ საქართველოს ბგდი ამ ორმა სახელმწიფომ განსახლვრა. მოსკოვში, რუსეთ-თურქეთის მოლაპარაკებისას გადაწყდა, რომ თურქეთი დაიკავებდა არტანის, ართვინსა და ვარსს, ხოლო რუსეთს „წილად ხედა“ აჭარა, ბათუმიორთი.

1921 წელს საქართველოში კიდევ ერთი შანსი დაკარგა მრთველი ქართული მიწების შემოიქცევისას.

არტანუჯის ციხე-ქალაქი კვლავ თურქეთის შემადგენლობაში დარჩა.

შაბაბ სიმშუში

USS George Washington (CVN--73)

მსურავი პროგრესი

ზღვის დახვერვის მიზნით (ავროტატების შეზღუდული შესაძლებლობიდან გამომდინარე) სამხედრო ხომალდებზე სპეციალურად მწყობრილი გემბანებიდან შეიკრიბა ხომალთის თვითმობილობის გაუმჯობესების იდეა გასულ საუკუნეში დაიბადა. ასე გაჩნდა პირველი ავიამზიდი, გადიოდა დრო და ხომალდები და მათი საავიაციო შესაბამისობა იხვეწებოდა და შეიკრიბა მსოფლიო ომის წინ ააშენდა, დიდი ბრიტანეთისა და აშშ-ის სამხედრო-სახლკაო ფლოტში ავიამზიდი უნივერსალურად ანუ როლის ასრულებდა. ომის შემდეგ ავიამზიდი უტრეტესილად ძალის დემონსტრირების საშუალებად გადაიქცა მსოფლიო ოკეანის ნებისმიერ წერტილში. სხვადასხვა ამოცანის შესრულების შესაძლებლობის მიუხედავად, ამ კლასის ხომალდი საკმაოდ ძვირი სამსყიდვია – თანამედროვე კლასის, ატომური ძალურდანიდგარიანი ავიამზიდი 4-6 მლრდ დოლარი ღირს, წელიწადში კი ერთი ასეთი ხომალდის შენახვის ხარჯდება, კუპაყის ხელფასების გათვალისწინებულად, 80-90 მლნ დოლარს „უკაცუნებს“. ამიტომაც არის, რომ დღეისთვის ავიამზიდი მსოფლიოში მხოლოდ 9 ქვეყანას ჰყავს.

დღეისთვის ავიამზიდების გველზე მრავალრიცხოვანი ფლოტილია (და, ალბათ ეს მდგომარეობა უკვე აღარასდროს შეიცვლება) აშშ-ს ჰყავს და ის 11 ცალს თვლის. გეოგრაფიული მდებარეობიდან გამომდინარე, მსოფლიო ოკეანეში დასაშვებდრებად ავიამზიდი ამ ქვეყნისთვის იდეალური საშუალება იყო. დღეისთვის აშშ-ს გველზე ხანდაზმულ ავიამზიდს წარმოადგენს Enterprise (CVN-65)-ი, რომლის მშენებლობა

ბაე 1958 წელს დაიწყო და მსოფლიოში პირველი ავიამზიდი იყო ატომური ძალური დანიდგარიანი 1961 წელს ხომალდი მწვობრობს ჩადა, ერთი წლის შემდეგ კი ზღვაში პირველ დაეღებაზე გაიდა. 1963-1964 წლებში ავიამზიდი სხელთამუა ზღვაში შეიკრიბა და შესამეღაშპრობა შეასრულა. უკანასკნელისას კი, 13 მაისს, ჩამოყალიბებულ იქნა მსოფლიოში პირველი ბირთვული ტაქტიკური ჯგუფი, რომლის შემადგენლობაშიც ავიამზიდი Enterprise-ი და სარაკტო კრეისერები: Long Beach-ი და Bainbridge-ი შედიან. 31 ივლისს სამეღ ხომალდი შევიდა პირველი ტაქტიკური ჯგუფის შემადგენლობაში, რომელმაც დღემდე შეასრულა სპეციალური მისიონები და სპეციალური მარაგის შევსების გარეშე ისტორიული ცურვა შეასრულა.

კაპიტალური რემონტის შემდეგ ავიამზიდი წყნარ ოკეანის მუშაეღ ფლოტილის შემადგენლობაში გადაიყვანეს. ის პირველი ატომური ხომალდი იყო, რომელიც ვიეტნამის ომის მოსწავლიეობდა. ეს ავიამზიდი რეკორდსმენიკაა – ერთი დღე-ღამეში მისი ბორტიდან 165 საბრძოლო გაფრენა შესრულდა. სულ 1965-72 წლებში ჩრდილო-აღმოსავლეთ აზიაში ხომალდმა ექვსი ლაშქრობა შეასრულა. ერთ-ერთის დროს, 1969 წელს, თვითმობილობეზე ცულად დამატებული 500 კგ-იანი ბომბის გამო გემბანზე აფეთქება მოხდა, რამაც შესობლად მღვარ თვითმობილობეზე დამატებული საბრძოლო კომპლექტის დეტონაცია გამოიწვია. აფეთქებასა და ხინძარს 23 კაცი სიცოცხლე შეწირა. 343 დიჟერა, დაიწვა 15 თვითმობიონი.

1974 წელს ვიეტნამში ომის დასრულების შემდეგ ხომალდის საავიაციო ფრთის შეიარაღებაში F-14A-ს ტიპის გამანადგურებლები შევიდა. 1988 წლის აპრილში Enterprise-ი მე-13 ლაშქრობაში გაემართა, რომლის დროსაც ის სპარსეთის ყურეიდან არაბეთის ზღვაში

მსოფლიოში პირველი ბირთვული ტაქტიკური ჯგუფი: ივიამზიდი Enterprise და თანმხლები სარაკტო კრეისერები Long Beach და Bainbridge

შიშაველ ნავთობით დატვირთულ ტანკერებს აცილებდა.

პროექტის მიხედვით, რომლითაც ეს ავიამზიდი შეიქმნა, ექვსი ზომადის აგება იგეგმებოდა, მაგრამ შტრისმეტად დიდი ღირებულების გამო (451,3 მილიონი დოლარი 60-იანი წლების კურსით) მხოლოდ ერთი ზომადი აიგო, დღესაც კი ის მსოფლიოში ყველაზე დიდ ავიამზიდად რჩება. მისი სიგრძე 342 მ-ს, მაქსიმალური სიგანე კი 78,4 მ-ს შეადგენს. ის ერთადერთი ავიამზიდაა, რომლის ძაღურ დანადგარშიც 8 ატომური რეაქტორია გამოყენებული. ზომადის მაქსიმალური სიჩქარე 33,6 კვანძს (62,2 კმ/სთ) შეადგენს. ავიამზიდის გეიპები 3000 კაცს ითვლის, საიდანაც 1800 ავიატორის შესახურებაა. საავიაციო საშუალებების სახით ზომადს ბორტზე 90 თვითმფრინავისა და შეუვლმფრინვის მიღება შეუძლია. ხანდაზმულობის მიუხედავად, ზომადის მწიობრში დატოვება 2013 წლამდე იგეგმება.

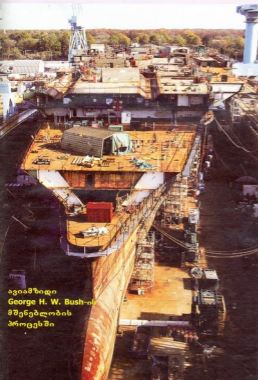
60-იან წლებში, Enterprise-ის ამქრების შემდეგ, აშშ-ში ახალი კლასის ავიამზიდის პროექტზე დაიწესა მუშაობა და მას შორეულ მსოფლიო ომის მონაწილე აშშ-ის წინაა რეკანის ფლოტის მეთაურის, ჩარ-

ერთადერთი რისი შეცვლებაც დღი ზღვაში ატომურ ავიამზიდს უწევს — საკვები პროდუქტის მარაგია

ლზ ნიმიცის პატარაკეცმად Nimitz-ი დაარქვეს. სათუ ავიამზიდის, რომელსაც კლასის ანალოგიური სახელწოდება მიიღო, აგება 1968 წლის 22 ივნისს დაიწყო და ოთხი წლის შემდეგ წვალში ჩაუშვეს. 1975 წელს კი პრეზიდენტ ჯერალდ ფორდის მონაწილეობით ის ფლტის შემადგენლობაში ჩაირიცხა. ზომადმა პირველი დამტოვბა ხმელთაშუა ზღვაში შეასრულა. ის პირველი ამერიკული ატომ-

ურდნადგარიანი ზომადი იყო, რომელიც 10-წლიანი შესვენების შემდეგ ამ ზღვაში შევიდა. 1981 წლის 26 მაისს გუგსანზე დაჯდომისას თვითმფრინავ EA-6B Prowler-სა ავარია განიცადა, რასაც 14 კაცის სიცოცხლე შეწინა, ხოლო 45 დაიჭრა. მომხდარზე პასუხისმგებლობა საგემბარო ჯგუფს დაეკისრა, გამომიბამ დაადგინა, რომ დაღუპულ მუხლავურთავან რამდენიმე ნარკოტიკული ნივთიერე-

ავიამზიდი George H. W. Bush-ის მშენებლობის პროცესში

დაღვითვის მსოფლიოში 21 მოქმედი ავიამზიდი, აქედან 11 აშშ-ს ეკუთვნის და მშველა მათგანი ატომური...

Nimitz-ის კლასის ავიამზიდებზე საფრენოსო გემბანის ქვეშ არსებული ფართის 60% საავიაციო ანგარს უკავია

ბის ზემოქმედების ქვეშ იმყოფებოდა. ამ ინციდენტის შედეგ, პრეზიდენტ რიჩარდ რეიგანის გადაწყვეტილებით, აშშ-ის ვეჟელა სამხედრო ვალდებული იყო, ნარკოლოგიური შემოწმება გაეკეთა.

1981 წელს, ხელშეწყობა ზღვაში სიღრის ეურეში მიმდინარე სწავლებებისას, Nimitz-ის ავიაგეგუში შემავალი ორმა F-14-მა ორი ლიბიური Cy-22 ჩამოაგდო. 1988 წელს ავიამზიდი სეკლის ოლიმპიური თამაშების უსაფრთხოებას იცავდა, საბოლოო შემდეგ კი ხარისხის სამხედრო კამპანიაში მონაწილეობდა.

ავიამზიდის სიგრძე 332,8 მ-ს, სიგანე კი 76,8 მ-ს შეადგენს. მისი წყალწვევა 97000 ტონაა (მაქსიმალური დატვირთვისას ეს ციფრი 104000 ტ-მდე აღის) და ძლიერი დანადგარის სახით მასზე 2 ატომური რეაქტორია გათვალისწინებული, რომლებიც გამოიმუშავებულ ენერჯიას 260000 ცხ.ბ.ს სიმძლავრის ოთხ ორთქლის ტურბინებს გადასცემენ. ავიამზიდის მაქსიმალური სიჩქარე 30 კნობა (56 კმ/სთ), მისი ვაჰაჰაჰა 3200 კაჯის თვისობის, საღებავი 2480 ავიამზიდის საავიაციო ფრთას უმსახურება. საფრენი აპარატების სახით ავიამზიდს 85-90 თვითმფრინავისა და შეუქმდურების მიღება შეუძლია.

ავიამზიდის გემბანის ასაფრენი ნაწილი ოთხი ორთქლის კატაპულტითაა აღჭურვილი, გემბანიდან ერთდროულად ორ თვითმფრინავს შეუძლია აფრენა. აფრენისმომენტის სახით გემბანის დასაჯდომ ნაწილში ოთხი გეარული გატეხილი, რომელია შორისაც დაბრუნება 12 მ-ია. გემბანის ქვეშ არსებული ფართის 60% 8 მ სიმაღლის ანგარს უკავია, სადაც თვითმფრინავებისა და შეუქმდურების განთავსება და საფრთხის შემთხვევაში მათი რემონტი ხდება.

Nimitz-ის პროექტი სულ 10 ავიამზიდი აგო. ახალი კლასის მეთრე ავიამზიდის მშენებლობა 1970 წელს დაიწყო და მას აშშ-ის 34-ე პრეზიდენტის პატივსაცემად Dwight D. Eisenhower-ი ეწოდა. ავიამზიდი მწვობრში 1977 წელს ჩადა და 1991 წელს მან ოკრაფია „ჯუბაბონს ქარიშხალში“ მთილო მონაწილეობა. 1995-დან 1997 წლამდე ნო-პორტში ავიამზიდი მოდერნიზაცია გაიარა, რასზე ქვეყნის ბიუჯეტთან 3 მლრდ დოლარი დაიხარჯა. ავიამზიდი მწვობრში 2027 წლამდე დატრება.

Nimitz-ის კლასის მუხამე ავიამზიდის მშენებლობა 1975 წელს დაიწყო და მას აშშ-ის ჯონგრესმენ კარლ ვალსონის პატივსაცემად Carl Vinson (CVN-70)-ი ეწოდა. ავიამზიდი მწვობრში 1982 წელს ჩადა. 1989 წლამდე მან რამდენიმე ლაშქრობა შეასრულა და მისი მორიგეობის ძირითად არეალს წყნარი და ინდოეთის ოკეანეები წარმოადგენდა. რამდენიმეჯერ ავიამზიდი სპარსეთის ზღვაში შედიოდა, სადაც ნავთობით დატვირთული ტანკერების უსაფრთხოებას უზრუნველყოფდა. 2001-2003 წლებიდან ავიამზიდი აფანეთისა და ვრაყის ოკრაფებში მონაწილეობდა. Carl Vinson-ი მწვობრში 2032 წლამდე დატრება.

1980 წლის 31 ოქტომბერს ამ კლასის

**ავიამზიდი
Abraham Lincoln**
და მისი
დამორტყმელი
შენიავრთი

ავიამზიდიდან მეთრეს მშენებლობა დაიწყო, რომელსაც აშშ-ის 26-ე პრეზიდენტის პატივსაცემად Theodore Roosevelt (CVN-71)-ი უწოდეს. ავიამზიდი მწვობრში 1986 წელს ჩადა. მისი აგება ამერიკულ გადასახადების გადასხდელებს დაახლოებით 4,5 მლრდ დოლარი დაუკლდა. მშენებლობის პროცესში ავიამზიდი, პირველ სამ „კოლეჯისონ“ შედარებით, მოდერნიზაციის დიდი მიცელობის გამო რადიკალური ცვლილებები განიცადა. ზოგიერთი კლასური „ოფილიორ რუხველს“ ამვე სახელწოდების ახალ კლასს მი-

დღეისთვის ამერიკულ ავიამზიდებელთა კომპანია დამარტყმულ ხალაზს სხვადასხვა მოდიფიკაციის F/A-18-ის ტიპის თვითმფრინავებში ჩამოაადგენენ

მწიობრში 1989 წელს ჩადგა. ხომალდს Abraham Lincoln (CVN-72)-ი ქვია. ავიამზიდის მორიგების ძირითადი რაიონია წყნარი ოკეანე. 2003 წლიდან ავიამზიდი მონაწილეობს ერავეში მიმდინარე საბრძოლო მოქმედებებში. მწიობრში ის 2039 წლამდე დარჩება.

შვექსელ ავიამზიდის, რომელსაც აშშ-ის პირველი პრეზიდენტის პატრუსაცემად George Washington (CVN-73)-ი ქვია, მშენებლობა 1986 წელს დაიწყო და 1992 წლის 4 ივლისს, აშშ-ის დამოუკიდებლობის დღეს, ქვეყნის პირველი ლედის, ლორა ბუმის თანდასწრებით ფლოტის შემადგენლობაში ჩარიცხეს. 2001 წლის 11 სექტემბერს ნიუ-იორკსა და ვაშინგტონზე ტერორისტების თავდასხმისას ავიამზიდი შტატ ვირჯინიის სანაპიროებთან იგია, შორეულ დღეებში ის ნიუ-იორკისა და მასაჩუსეტს რაიონების საპაერო თავდაცვის უზრუნველსაყოფად ქალაქის აკვატორიაში დადგა. ავიამზიდს რამდენიმე დამკვეთმა ხელდასმუა ზღვასა და სარსეთის ვერეში აქვს შესრულებული. 2006 წლის 22 მაისს ავიამზიდზე ხანძრის შედეგად, რომლის ლოკალიზებაც რამდენიმე საათის განმავლობაში ვერ მოხერხდა, 1 მზელკური დაიღუპა, 36-მა კი სხეულის სხვადასხვა სახის დაზარება მიიღო. ზარალი 70 მილიონი დოლარი შეადგინა. 2008

წელს, მოსახლეობის პროტესტის მიუხედავად, George Washington-მა დაიწყო ავიამზიდის Kitty Hawk-ი ჩაანაცვლა. ის ატომურდინადგარიანი პირველი ამერიკული საბრძოლო ხომალდია, რომელიც უცხო ქვეყანაში მდებარე სამხედრო ბაზაზე განათავსეს. მწიობრში ავიამზიდი 2042 წლამდე დარჩება.

Nimitz-ის კლასის მეშვიდე ავიამზიდის მშენებლობა, რომელსაც აშშ-ის დემოკრატი სენატორის პატრუსაცემად John C. Stennis (CVN-74)-ი ქვია, 1991 წლის მარტში დაიწყო და ოთხი წლის შემდეგ ფლოტის შემადგენლობაში ჩარიცხა. მწიობრში ის 2045 წლამდე დარჩება.

მერვე ავიამზიდის მშენებლობა 1993 წელს დაიწყო და მას Harry S. Truman (CVN-75)-ი ქვია. ხომალდი ფლოტის შემადგენლობაში 1998 წელს ჩარიცხა. ამ პროექტს აშშ-ის მაშინდელი პრეზიდენტი ბილ კლინტონი ესწრებოდა. თავდაპირველი გადწყვეტილების თანახმად, ავიამზიდისთვის ამერიკის შვედრებული შტატები უნდა დაეწყოთ, მაგრამ ხომალდის მშენებლობისას ეს გადაწყვეტილება შეცვალეს და მას აშშ-ის 33-ე პრეზიდენტის პატრუსაცემად კარო ტრუმინი უწოდეს. 2003 წელს ეს ხომალდი ფლოტ აშშ-ის ცრფლებში გადიოდა.

Nimitz-ის კლასის მეცხრე ამერიკულ ავიამზიდს საფუძველი 1998 წლის 12 თებერვალს ჩაეყარა და მას ქვეყნის მე-40 პრეზიდენტის პატრუსაცემად Ronald Reagan (CVN-76)-ი უწოდეს. ავიამზიდი მწიობრში 2003 წელს ჩადგა და ამერიკულ სამხედრო ხომალდთან იმ მცირე კატეგორიის მიეკუთვნება, რომელსაც სახელს ცოცხალი აღმავანის პატრუსაცემად არქმევენ. ამეფ დროს ეს პირველი ამერიკული ხომალდია, რომელიც ცოცხალი პრეზიდენტის სახ-

აკუთვნებს, თუმცა ოფიციალურად ასეთი კლასი არ არსებობს.

ავიამზიდი მონაწილეობდა ოპერაცია „უდაბნოს ქარიშხალში“ და მისი გემბანიდან 4200 საბრძოლო გაფერვა შესრულდა. გაცილებით მეტი, ოპერაციაში მონაწილე სხვა ავიამზიდებთან შედარებით 1999 წელს Theodore Roosevelt-მა იუგოსლავიაში სამხედრო კამპანიაში მიიღო მონაწილეობა. 2007 წელს ავიამზიდმა მოდერნიზაცია გაიარა, ის მწიობრში 2036 წლამდე დარჩება.

Nimitz-ის კლასის მცხრე ავიამზიდს საფუძველი 1984 წელს ჩაეყარა და ის

ავიამზიდი Ronald Reagan-ი გამოცდებისას და მისი წყალში ჩაშვების მომენტს (ზედა ფოტო)

ელს ატარებს. ავიამზიდის წყალში ჩაშვების ცერემონიას აშშ-ის პრეზიდენტი ჯორჯ ბუში უმცროსი და ვიფილი პირველი ლდი წენსი რეიგანი ესწრებოდნენ. თავად რონალდ რეიგანი აღცხაიშქრის დაავადების გამო ხალხში არ გამოდიოდა. რეიგანი ავიამზიდის მწივობაში ჩადგომიდან 11 თვეში გარდაიცვალა.

თავის კლასის სხვა ავიამზიდებისგან განსხვავებით „რონალდ რეიგანს“ ორი ჰომოტროლიანი განსხვავება აქვს: ავიამზიდზე აეროფინანსორების ოთხი გეარის მაგივრად მხოლოდ სამი გამოყენებული. ამიერიდან, გეარების ქვეშ გათავისუფლებული ადგილის ხარჯზე უფრო ძლიერი სამურეკუ სისტემების დაყენება გახდა შესაძლებელი და ამის წყალობით უფრო მძიმე თვითმფრინავის მიღება შეუძლია. მეორე განსხვავება კი ის არის, რომ ძლიერი ლელვისას ხომალდის მენჯარდობის გასაუმჯობესებლად ავიამზიდს ბულისბიბრაი ცხვარა ნაწილი აქვს და კაბიტინის კაიუტა რინალდ რეიგანის საშუალო კაბიტინის ანალოგიურია. ავიამზიდი მწივობაში 2052 წამაღდ დატარებს.

George H. W. Bush (CVN-77) Nimitz-ის კლასის მეთუ და უკანასკნელი ავიამზიდი. მისი მშენებლობა 2003 წლის 6 სექტემბერს დაიწყო და 2006 წლის ოქტომბერში წყალში ჩაუშვეს, ამ წლის 10 იანვარს კი ავიამზიდი მწივობაში ჩადგა. ავიამზიდი აშშ-ის 41-ე პრეზიდენტი ჯორჯ ბუში უფროსის სახეს ატარებს. ეს აშშ-ის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის შემადგენლობაში მეორე ხომალდია, რომელიც სამხედრო-საზღვაო ძალების მფრინავის სახელს ატარებს, ასევე მეორე ხომალდია, რომელსაც ცოცხალი პრეზიდენტის სახელი აქვია.

თუ არ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ ლეიხთის ამერიკის ქვეყნის Nimitz-ის კლასის ათი ატომური ავიამზიდი, რომელთა საშუალებითაც მას

ძლიერების დემონსტრირება მოსოფლიო კაცების ნებისმიერ წარტვილში შეუძლია, თავად იმ კლასის ცალკეული ერთი ავიამზიდი კი ძალზე დიდ შთაბეჭდილებას ახდენს. ავიამზიდის კეახავი 3200 კაცს ითვლის, ხომალდზე 2700 კაიურტა. ბორტზე არის მალაზიები, ბაბლითოცები, სამწერალი, სამეცხეაუბო და საპარკაზტრობები კი. ავიამზიდი 2 ღუზას იყენებს, თითოეული მათგანი 30000 კგ-ს იწონის. ყოველდღიურად კეახავის გამოსაკეებად დამაზღუბელ ულუფათა საერთო რაოდენობა 17000-ს აღწევს. ანგარებიდან ხაფრეონისონი გემბანზე თვითმფრინავებისა და შველუმფრინის ასაყენად ოთხი ლითეტი გამოიყენება. ავიამზიდზე საკომუნიკაციო კაბელის საერთო სიგრძე 1500 კმ-ს აღწავტავს. ხომალდის სრული ტექნიკური ლოკუმენტაცია ერთ სვეტში რომ დაეყავიო, სვეტის სიმაღლე 170 მ-ს გადაჭარბებს.

იმ კლასის ავიამზიდების კესალუატაციის ხანგრძლივობა 50 წელია, ყოველ 20 წელიწადში კი ატომური საწვავის შეცვლაა საჭირო. დღეს ავიამზიდებზე: Nimitz-ი, Dwight D. Eisenhower-ი, Carl Vinson-ი და Abraham Lincoln-ი ატომური სხვეუა შეიკვილია.

ავიამზიდს მაქსიმუმ 90 თვითმფრინავი

ნავისა და შველუმფრინის მატარებელია. როგორც წესი, ბორტზე მატარებული ასაარტების რაოდენობა 64 ცალს ითვლის. ამ კლასის ავიამზიდების ავიატორის შემადგენლობაში მრავალმხონობრივი გამანადგურებლები: F/A-18C/D Hornet-ი და F/A-18E/F Super Hornet-ი, რადიოელექტრონული ბრძოლის თვითმფრინავი EA-18G Growler-ი, რადიოელექტრონული დაზვერვის თვითმფრინავი EA-6B Prowler-ი, შორი რადიოლოკაციური აღმოჩენის თვითმფრინავი E-2 Hawkeye, საგემბანო სტვართი თვითმფრინავი C-2 Greyhound-ი, საგემბანო წყალქვეშა ნავსაწინააღმდეგო თვითმფრინავი S-3 Viking-ი, T-45 Goshawk-ის ტიპის საგემბანო სასწავლო-საწვრთნელი თვითმფრინავი და SH/JHH-60 Seahawk-ის ტიპის შველუმფრინები შედის.

როგორც წესი, თვითმფრინავი George Bush (CVN-77)-ი Nimitz-ის უკანასკნელი ავიამზიდი. შემდეგმა ავიამზიდი „ჯორჯალ ფორდმა“, რომელსაც აშშ-ის შეიარაღებუმა ძილიებტ, აშვე სახელწოდების კლასის ავიამზიდის ჩაუვარა საფუძველი. ახალი Gerald R. Ford (CVN-78)-ის მშენებლობა 2009 წლის მარტში დაიწყო და სავარაუდოდ, 2015 წლისთვის დასრულდება. ვიბარტვითა და შეიარაღებთ ახალი ავიამზიდი „ნიმიციის“ კლასის ხომალდების ანალიოური იქნება, მავრამ ახალი თაობის ელექტრონიკის გამოყენების წყალობით კეახავის შემცირება იკავდება, რაც ხომალდის საქსალუატაციო ხარჯებსაც შეამცირებს. არსებული ინფორმაციის თანახმად, ახალი კლასის ავიამზიდებში „სტელსის“ ტექნოლოგიებს გამოიყენებენ, რაც შეუძლია ავიატორის, მისი დამრტყმელი ძალის როლს F-35C Lightning II-ის ტიპის გამანადგურებლები შეასრულებთ.

თამარ კალაშნიკი

(დასასრული შემდეგ ნომერში)

სავიარაუდოდ Gerald Ford-ის კლასის ავიამზიდებს ასეთი იერო ექნებათ...

„90 წელი წყალქვეშ...“

**დუბაის წყლებში ჩაძირული
გერმანული წყალქვეშა
ნაღი U-533**

ომებმა და კონფლიქტებმა, მშვიდობიან დროს მომხდარმა კატასტროფებმა თუ შემთხვევებმა უამრავი წყალქვეშა ნაღი იმსხვერპლა. მარტო მთორე მსოფლიო ომში მონაწილე ქვეყნების ფლოტებმა 1939-45 წლებში დაახლოებით 1700-მდე სუბმარინა დაკარგეს და ბევრი მათგანის დაღუპვის მიზეზებიან ერთად დაღუპვის ადგილიც დღემდე უცნობი რჩება.

უდავსი ნაწილი, დაახლოებით 1200 წყალქვეშა ნაღი, გერმანიის ფლოტზე მოდის, საიდანაც 728 მოკუმბოვებმა საბრძოლო მოქმედებათა შედეგად ჩაძირეს, 32 ავარიანა და დაჯახების ემსხვერპლა, 21 შემთხვევით დაღუპვის მიზეზი უცნობია, 224 ომის დასრულების შემდეგ თავად ეკიპაჟებმა ჩაძირეს ან მწუბრადან გამოიყვანეს.

186-მა კაპიტულაციის გამოცხადდა და მოკუმბოვებს ჩაბარდა, ათ-ათი წყალქვეშა ნაღი აშშ-ს, ბრიტანეთსა და საბჭოთა კავშირს შეეხდა, ხოლო დანარჩენი კი ჩაიძარა.

მთორე მსოფლიო ომში სხვა ქვეყნების დანაკარგი ასე გამოიყურება: იაპონია — 128 დაღუპული წყალქვეშა ნაღი, საბჭოთა კავშირი — 108, იტალია — 85, ბრიტანეთი — 76, ამერიკის შეერთებული შტატები — 52, საფრანგეთი — 23 და ა.შ.

ჩაძირული ხომალდების ძებნა ბევრი მიფარული თუ პროფესიული მძებნელის საქმედ გადაიქცა, რომლის უკანაც შეტყობილად მხოლოდ ცნობის-მოყვარობა და ჭეშმარიტების დადგენა დგას. ასეთი ადამიანები მძინის მხი-აღწევად წლობით მუშაობენ და მრავალი დაბრკოლების მიუხედავად, ხშირად შედეგს აღწევენ. ამ შარებ გახული წელი ჩაძირული წყალქვეშა ნაღების პოვნის რეკორდული რაოდენობით აღინიშნა. რამდენიმე ექსპედიციამ სხვადასხვა დროს დაღუპულ-ჩაძირულ 6 წყალქვეშა ნაღს მიაკვლია.

თებრავლმა ერობილვმა შეედურ-ფინურმა ექსპედიციამ სამხრეთის კვარკნის (სედრა-კვარკნის) სრუტეში ჩაძირულ წყალქვეშა ნაღს მიაკვლია, მაგრამ მისი იფრტიფიცირება მამსნე არ მოხერხდა.

ენისში ცნობილი გახდა, რომ ნაღისი წყალქვეშა ნაღი C-2 იყო, — საბჭოთა კავშირ-ფინეთის ომის დროს დაღუპული საბჭოთა ბალტიის ფლოტის ერთადერთი წყალქვეშა ნაღი.

სკანდინავილებმა ძებნა 1999 წლის არილში არეფებიდან დაიწყეს და მამს-ნე წინააღმდეგობებს წააწინდნენ. შეედური არეფების წყალქვეშა ნაღი შეეციის ტრიბიტორიულ წყლებში შეედურ ნაღზე აფეთქდა, ფინელები კი წაწინააღმდეგოს ამტკიცებდნენ.

საბჭოთა ოფიციალური ინფორმაციით, C-2 ბოლო ღამეშიაში 1940 წლის 1-ულ იანვარს ბოტნიის ყურის შიმპროვლებით ფინელების სახლავო კომუნიკაციების მოსაშლელად გაიგზავნა.

3 იანვარს წყალქვეშა ნაღმა ბოლო რადიომეტრონიზება გადასცა და ამის შემდეგ კავშირი შეწყდა. საერაულოდ, კონტულ მტრეკრთან ნაღზე აფეთქდა და 50-კაციანი ეკიპაჟით დაიღუპა.

დაიფრებმა წყალქვეშა ნაღი ვარუნდ დათავილერეს, ნახეს მთლიანად განანგურული ცხვირი და ამით ნაღზე აფეთქების ყრსია დადასტურეს.

C-2-ის კორდინატების გაიძღვრების ან საიდუმლოდ შენახვის თაობაზე გაღწევეტილებს შვეციის შესაბამისი ინსტანციები მიიღებენ იმის გათვალისწინებით, რომ ჩაძირული წყალქვეშა ნაღი მათა სასაფლავია.

მომდევნო დაღუპულ წყალქვეშა ნაღს შვეციის სახლავო ადმინისტრაციის პილოტრაფიული გემი Jacob Haegg-ი კონტულ ვოტკა-სანდიონის რაიონში გაზომებითი სამუშაოების დროს გადაიფარა. აპარატურამ 24 სექტემბრის 100 მ სიღრმეზე ჩაძირული რუსული „ბარსის“ სერის წყალქვეშა ნაღი აიგა.

აგრე, 1992 წელს, იმეე რაიონში, ოლანდ კონტულის აღმოსავლეთით, 120 მ სიღრმეზე შედეგები „ბარსის“ სერის „ლეიკას“ წააწინდნენ.

სექცილისტა დასკნით, ნააონია „გუპარდი“ — „ბარსის“ სერის მთორე წყალქვეშა ნაღი, რომელიც ბალტიის ფლოტს 1915 წლის 12 იფლისს შეეძარა. „გუპარდი“ მრავალეფორენ დაე-

**შედეგობის
სახლავო
ადმინისტრაციის
პილოტრაფიული
გემი
Jacob Haegg-ი,
რომელმაც
რუსულ „გუპარდი“
მიაგნო**

ბრიტანული წყალქვეშა ნავი E-18

საბჭოთა სამხედრო ნაწილის დაწვრილ ნიშნულსა და ნიშნულს

ლუბებს ასრულებდა; ნერვულ გერმანელთა სახლავო კომანდოს წევრები, ზღვაში ფლოტის მსუბუქ ძალებს გერმანიის ფლოტის შესაძლო შეტევებისაგან იცავდა და სხვ.

1915 წლის 8 ნოემბერს ინგლისურ წყალქვეშა ნავ E-9-ს დაეჯახა და შიში დაზიანებების მიუხედავად, რველში (ახლანდელი ტალინი) დაბრუნება მაინც შეძლო.

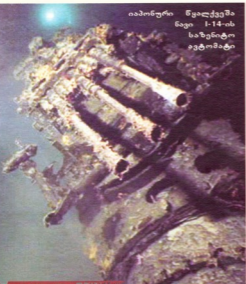
1917 წლის ოქტომბერში „გვარდი“ 33-კაციანი ეკიპაჟით გაურკვეველი მიზნით აფეთქდა და დაიღუპა.

აფეთქებული ზომილი ნაწილები კარგად არის შენახული, მაგრამ ამწევის საითხი ჯერჯერობით არ განიხილება. შედეგად სამხედროების პირველ ეტაპზე ტორპედოების გაუვნებლებას აპირებენ.

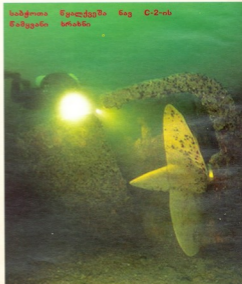
წყალქვეშა საშუალების ნატარებაზე სპეციალისტებმა შეედრმა კომპანია Marin Matteknik-მა კიდევ ერთი გაურკვეველი მიზნით დაღუპული წყალქვეშა ნავის ისტორია გამოამწერა.

1916 წელს ბრიტანეთის სადამიარლოს პირველმა ლორდმა უინსტონ ჩერჩილმა რუსეთის ბალტიის ფლოტის დასახმარებლად E სერიის 6 წყალქვეშა ნავი გამოგზავნა და მათ შორის E-18-ც იყო. ბრიტანული მუზეუმების წინაშე ერთი მთავარი ამოცანა იდგა: გერმანული სატყვირო გემებისათვის შეეციდნენ რკინის მანძის გატანაში ხელის შეშლა.

იაპონური წყალქვეშა ნავი I-14-ის საზენიტო ავტომატი

საბჭოთა წყალქვეშა ნავ C-2-ის სამცვანი სარახნი

დიდ სიღრმეზე ჩამორული ობიექტების ძებნა სპეციალურ ტექნიკას მოიხმავს

1916 წლის 25 მაისს E-18-მა 30 ბრიტანელი და 3 რუსი მუხღვაურით რვეული დატოვა და მას შემდეგ უკაპლო დაკარგულად ითვლებოდა.

2009 წლის 18 ოქტომბერს შვედური კომპანიის გემმა Triad-მა ესტონური კუნძულის პიუმას მიმდებარე წყლებში დაკარგულ წვალიკვება ნავს შიგნით ბალტიის ზღვის ციფა წყლებში და უგანგბადო გარემოში კორპუსი კარგად შემონახა, საელი ვიზუირის დიალიუკი იმის მანიკებელი იყო, რომ წვალიკვება ნავი წვალებდა მდგომარეობაში ნაღმს დაეკება, აფეთქდა და ჩაიძრა.

გზიუი „ნიუ-იორკ თაიისის“ 13 ნოემბრის ინფორმაციით კი პეაის უნივერსიტეტის წვალიკვება კვლევების ლაბორატორიის სპეციალისტებმა, პეაის კუნძულების მახლობლად 790 მ სიღრმეზე ორ იაპონურ წვალიკვება ნავს მიაკვლიეს.

ორიუი ზომილი ამერიკის სამხედრო-სახლგო ძალებმა ომის დამთავრების შემდეგ, 1946 წელს ჩაიძრეს და წვალიკვება ნაეებს მშენებლობაში იაპონელთა მიღწევები საძვითა კე-შირისათვის მიუწვდომელი დარჩა.

ერთ-ერთი ზომილი I-14 ნამიელი პტარა წვალიკვება აეამიხიდი იყო სპეციალური ანგარებით, სადაე დაეციელი ფოტოები ორი პიდროთიომიურიანი Aichi M6A Seiran-ი ინაზებოდა.

აბორელები 114მ სიგრძისა და 4762 ტ წვალიკვების წვალიკვება ნავის გამოყენების ამერიკის ეალიკებისა და პანამის არხის დასაბამადად აპირებდნენ.

მორე სუბმარინა I-201 აღმზნდა, რომლის მშენებლობაში იაპონელმა გეომიტიკებებმა ომ დროისთვის კვლამე მინიმე ტექნოლოგიები გამოიყენეს.

ზომილის საბრუტორი წვალიკვება სიქარე 25 კეების, შონინალიზდების ზომილის პიდროაკუსტიკური სადგურისათვის დაბრკოლებათა შეპაქმ-

წელად კორპუსი სპეციალური რეზინის საფრით ქეინდა დეიავრული.

ჩამორულ წვალიკვება ნავს დუბაის დეიერების კლუბშიც მიაგნო. 8 მენი-თემა ღრმა წყლების სპეციალური აღკურვების გამყენებით ფეკურას საამიროდან 46 კილომეტრში, 108 მ სიღრმეზე მოძებნა, ფოტოები გადაეული და ინტერფიციერება გაეკეთა ჩამორულ წვალიკვება ნავს.

17 დეკემბერს კი გამოცხადდა, რომ დუბაის წყლებში ნაბოინი სუბმარინა გერმანული U-533 იყო, ორმულიც მოკეუმირებმა მორე მსოფლიო ომის დროს ომნის გურეში ჩაიძრეს.

U-533 (სერა IXC/40) ე.წ. Gruppe Monsun-ის შუამდგნლობაში ირეცხბოდა, ორმულიც ინდოეთის ოკენეში ბრიტანეთისა და მხის მოკეუმირე კეენების ნაოსნობის მოსაშეღელად წვალიკვება ნაეებს აერიკის შუილით გზავნიდა.

1943 წლის 16 ოქტომბერს, როეა წვალიკვება ნავი წელის ზედაპირზე იმყოფებოდა, ბრიტანულმა საპატრულო თეით-მგინებმა შენიშნა. ნავის მეთაურმა კელ-მურტ ქეინებმა სასწრაფო ჩაეინიოების ბრძანება გასეცა, მაგრამ ბრიტანული თეითმგინიდან ჩამოვლებული სიღრმის 4 ბომბიდან ერთ-ერთი ელინა მოხე-და და წვალიკვება ნავს საეილისწერო და-ზიანება მიაყენა.

ნაბოინო C-2-ს სკანინინგიელები 10 წელი ეტმეფნენ

ხღრმისეენ მიმეული სუბმარინა 60 მ სიღრმეზე თეისუეული ამფინიოთ ერთ-ერთმა მუხღვაურმა ეიუნტერ მშიდტმა დატოვა და წელის ზედაპირზე 28-სათიანი ფოფის შემდეგ ბრიტანულმა საპატრულო კატარლამ ვადაარჩინა. ეკიპაჟის დარჩენილი 52 წვერისათვის წვალიკვება ნავი მშითა სასაფლად გა-დაიქეა.

დუბაელ დეიერებს აბოთ სიღრმეზე შუაბობის საკმარისი გამოვლილება არ ქეინდათ და წვალიკვება ნავის კორპუსში შესეკლას მოერიდნენ. ექსპედიციის ზელმმდგანელ უილიამ ლიშინის აზრით, შეკით ვეულიაფერი ზელულებლად არის დარჩენილი და 2010 წელს ორმუხის სრუტეში 1940 წლის 23 თენის ჩამორული იტალიური წვალიკვება ნავის Galvani-ს ძებნის დაწეება გემაეს.

თეიშერ ჩარანიძე

„ლიბა“

სამკურნალო ბაიოტიანება

სემსოკათოლოგია

- ერეციის ხარისხის გაუმჯობესება
- სქესობრივი აქტის გახანგრძლივება
- ყველა ხახის სექსუალური დარღვევის მეკურნალობა
- სექსუალური წარუმატებლობის მოფლოინის შიშის მოხხნა

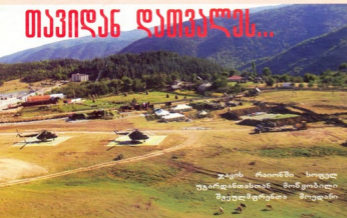

ხელმძღვანელი პროფესორი არჩილ ბაქრაძე

მის: ვაგა-ფშველას გამზ. 83/11 ☎ 32 21 21, 31 73 24

რუსებმა ჩამოგდებული თვითმფრინავები თავიდან დათქვეს...

ჯავის რაიონში სოფელ უტარდაინთისთან მონტაჟილი შვედურ-საფრანგო მოედანი

ჩრდილოეთი მუხობელი ქვეყნის ხელისუფლებამ შეძლების ხეივანი იმის მოქმედება დაიხსინეს და მისთვის სასურველ ქვიშაში წარმოდგინა, მაგრამ არის ფაქტები, რომლის იგნორირება მწელია და ამის შესახებ თავად რუსეთშიც უკვე წერენ და დაპირებები.

ცოტა ხნის წინ რუსეთის „სტრატეგისა და ტექნოლოგიის ანალიზის ცენტრმა“ გამოცემა წიგნი „ავიაციის ტანკები“, რომლის ავტორები არიან მიხაილ ბარაბანოვი (ფრანგულად Moscow Defense Brief-ის მთავარი რედაქტორი), ანტონ ლავროვი (დამოუკიდებელი საავიაციო ანალიტიკოსი და რუსეთ-საქართველოს იმის ერთ-ერთი ავტორიტეტული მკვლევარი) და ვიანესლავ ევლუკო (კარაზინის სახელობის ბარკეის ეროვნული უნივერსიტეტის პოლიტოლოგიის კათედრის მეცნიერი თანამშრომელი).

წიგნი ბევრ ადგილზე რუსული წყაროებით შეგნებულ შეცვლილ ზოგიერთ მუდუნებას თუ მონაცემს იძლეობს, მაგრამ ავტორები ცალკეულ შემთხვევებში ოფიციალურად გაცემულ ვერსიებს არგუმენტირებულ უარყოფას უკეთებენ. ავიაციის იმში რუსული ავიაციის დანაკარგი წიგნის ერთ-ერთი მთავარი თემაა, სადაც საკმაოდ დამაჯერებლად არის წარმოდგენილი რუსული თვითმფრინავების მოქმედების ეფექტიანობა, შედეგები და დანაკარგი.

ავტორთა ინფორმაციით იმის წინ საქართველოს სამხედრო-საჰაერო ძალებს ჰქონდა: 10 მოიერიშე Cy-25, სადაზღვეო ხუთი Cy-25KM Scorpion-ის დონეზე იყო მოდერნიზებული, 2 სასწრაფო-საბრძოლო

მოიერიშე Cy-25UB, 12 სასწრაფო-საწვინი რეაქტიული თვითმფრინავი L-39C, 4 სასწრაფო-საწვინი თვითმფრინავი An-52, 6 მსუბუქი სატრანსპორტო თვითმფრინავი An-2, საბრძოლო 5 Ми-24В და 3 Ми-24П ტიპის შეჯამებული, 18 სამხედრო-სატრანსპორტო Ми-8Т/Ми-8МТВ ტიპის შეჯამებული, 2 აფეთქება მი-14БТ, მსუბუქი სატრანსპორტო შეჯამებული — 6 Bell UH-1H და 6 Bell 212, ანუ საქართველოს ავიაციამ მთლიანობაში 74 საფრენი აპარატის ფლობა.

რუსული საინფორმაციო საშუალებებში საქართველოს შეიარაღებული ძალების შესახებ მონაცემებს რეგულარულად აქვეყნებენ, მაგრამ რუსეთის არმიის პოტენციალის წარმოდგენას ყოველთვის გვერდს უვლიან.

ამ ტრადიციას არც წიგნის ავტორებმა უღალატეს და მთავრად რუსეთის სამხედრო-საჰაერო ძალების რაცხეობის წყნებას, რომელიც 2008 წლისთვის დაახლოებით 2800 თვითმფრინავსა და შეჯამებულ ითვლიდა და საქართველოს ავიაციას 36-ჯერ აღემატებოდა.

მართალია, რუსული საფრენი აპარატების ერთი ნაწილი გაუპაროვი იყო და საბრძოლო მოქმედებებში მონაწილეობას ვერ მიიღებდა, მაგრამ იგივე პრობლემს ქართული ავიაციასაც ქმნიდა და თანაფრედობაზე ეს დიდ შედეგს მანც არ მოაზღვრებდა.

ამ თანაფრედობის ფონზე, ავტორთა შეფასებით, ხუთდღიანი იმის ვფლავზე დიდი მრავალფეროვანი რუსული ავიაციის დანაკარგი აღმოჩნდა.

ამასთან დაკავშირებით რუსეთის შეიარაღებული ძალების გენერალური შტაბის უფროსის მოადგილე გენერალ-პოლკოვნიკი ანატოლი ნაგოვიცინი მთავრად წვლიდა ერთს და იმავე ციფრებს: 3 მოიერიშე

ეს რუსი მფრინავი გორთან ჩამოვარდნის, ჩაგრული რუსეთის პრეზიდენტის ბრძანებულებაში იმის „გმობა“ ჩრდილო კავკასიაში დაფლავების შესრულების დაუკავშირებს

რუსული საზენიტო საშუალებებით ჩამოგდებული რუსული ავიაციის პილოტების რუსეთის ტერიტორიაში გადარჩენილი აქვთ

ელიდამირ ედიშენკოს ჩამოგდებული Cy-25-ის ფრაგმენტები რუსეთის საგანგებო სიტუაციების სამინისტროს სპეციალისტებმა განაღდურეს

Cy-25-სა და I შორეულ ბომბდამშენ Ty-22M3-ს ასახელებს.

ფრანგმა „არსენალმა“ და ბერძნმა რუსულმა შედასამუშალებამ ჩამოაგდინა ორი ბომბდამშენ Cy-24M-ის ფრეიჯები არაერთვის დაბეჭდა, მაგრამ რუსეთის თვდაცვის სამინისტრო ამ დანაკარგს მანერ არ აღიარებს.

თეიანთი ქვეყნის თვდაცვის უწყების მონაცემებს წინის ავტორბეჯე უარყოფენ და რუსეთის მხრიდან სამი მოიერიშის: ერთი Cy-25CM-ისა და ორი Cy-25EM-ის, ორი საფრინტო Cy-24M-ისა და ერთი შორეული ბომბდამშენ Ty-22M3-ის დაკარგვის ასახელებენ. მძიმე დაზიანებები ოთხსამი მოიერიშე Cy-25CM-ის ძაღვი.

თეიანთურინების დაკარგვის ქართულია დაახლოებით ასე გამოიყურება: ბარდული თეიანთურინზე ბუდინორვის 368-ე მოიერიშეთა საჰაერაო პოლკის Cy-25CM (პილდოტი პოდპოლკოვნიკი ილევ ტრეტიუხინი) 8 აგვისტოს დაახლოებით 18 საათზე კოკოთის მთადასრულებს ხელის სანქციო-სარაკეტო კომპლექსების საღიპით ხარის უღელტეხილის რაიონში ჩამოაგდეს.

შეკვლის მიხედვით ავტორბეჯე კონფლიქტში რუსული ავიაციის მონაწილეობის თაობაზე ოსურთა ფორმირებების განიფორმირებულობასა და იმევე რაიონში მანამდე ქართულ მოიერიშეთა მოქმედებას მიაჩნენ.

მომდევნო თეიანთურინზე რუსულმა ავიაციამ 9 აგვისტოს დაკარგა. დამთ შიკოკის აეროდომიდან გამოიერიშეს რამდენიმე შორეული ბომბდამშენ Ty-22M3-მა საქართველოს ტერიტორია დაბომბა და უკან გაბრუნების დროს ერთ-ერთი მათგანი ავტოკვდილი მთხითი 12 ათასიდან 4 ათას მეტრამდე დაეშვა, რომლის დროსაც სანქციო რაკეტა მოხედა და გორიდან დასავლეთით 50 კილომეტრში, სანქციის რაიონის სოფელ კობანოვლის მახლობლად ჩამოვარდა.

რუსული წვარობის მონაცემებით, ბომბდამშენის ჩამოვარდნის მიხედვით სანქციო-სარაკეტო კომპლექსი Oca-AK/AKM-ის რაკეტა იყო.

წინის ავტორბეჯე დასტურებენ, რომ თეიანთურინზე დაბომბვაში მონაწილეობდა და შეხვედრა არ იყო, რასაც ტყვედ ჩავარდნილი მათარი ვიპისესლე მალკოვი ატყუიყუდა.

იმევე დღის 10:20 საქართველოს საჰაერო თვდაცვის საუბრელებმა ქალაქ ატურბისის 929-ე სახელმწიფო საფრინტო-სარაკეტო ცენტრის საფრინტო ბომბდამშენი Cy-24M ჩამოაგდეს.

შორეული ატურბისისკიდან სამი რუსული ბომბდამშენი სოფელ შინდისის

რაიონში ქართული ქვედანაყოფების დასამომხმად გამოიგზავნა. ბომბდამშენი ქართულმა გარისკაცებმა ხელის სანქციო-სარაკეტო კომპლექსის 3 რაკეტა ასროლეს და სამინისტროს მხოლოდ მესამე რაკეტა მოხედა.

ბომბდამშენის ნამსხვრეები გორის რაიონის სოფელ ბეგრამში ერთ-ერთი მოსახლის კარშიდაბოში ჩამოცვიდა. ევაპის მეთაური პოდპოლკოვნიკი იგორ ხონივი ტყვედ ჩავარდა, ხოლო მტურინში, პოლკოვნიკი იგორ რევეტინი კატაპულტრების დროს დაიღუპა.

ეს ის ბომბდამშენია, რომლის დაკარგვასაც რუსეთ-საქართველოს ომში რუსეთის თვდაცვის სამინისტრო ვურეტად არ აღიარებს.

ამ ინტერვალს ვრთავთ უკანური ახსნა მიუხედავად რუსეთის პრეზიდენტ დემტრის მედვედევის 2008 წლის 11 სექტემბრის №149 ბრძანებულებით პოდპოლკოვნიკი იგორ რევეტინის „შამკოიბისა და გმბრობის-საითის, რომლებიც ჩრდილო კავკასიის რეკონიში სამხედრო მოუღალკობის შესრულების დროს გამოუღინა, სიკვდილის შემდეგ რუსეთის გმბრობა მუყუა“.

კარგად ცნობილია, რომ რუსული ბომბდამშენი ქართული ქალაქებისა და სოფლების დაბომბვის დროს ჩამოაგდეს და ამ დროს მას „შამკოიბა და გმბრობა“ და თინავ ჩრდილო კავკასიის რეკონიში, არ ჩაუღინა.

ერთია მშვიდობიანი მოსახლეობის დაბომბვა და მეორე — ჩრდილო კავკასიაში მიმდინარე საბრძოლო მოქმედებებში მონაწილეობა, მაგრამ რუსეთის პრეზიდენტის ხელმძღვრეულ ბრძანებულებას ახლა არაინი შეკვლის და ამიტომაც არის,

რომ რუსეთის თვდაცვის სამინისტრო ბომბდამშენის საქართველოს ტერიტორიაზე დაკარგვის არ აღიარებს.

9 აგვისტოს რუსულმა კიდევე ერთი მოიერიშე 10:30 საათზე დაკარგეს. აბურად 368-ე პოლკის მეთაურის, პოლკოვნიკი სერგეი კობილასის Cy-25CM-ს ქართული სამხედროების კოლიონზე იერიშის დროს ხელის სანქციო-სარაკეტო კომპლექსის რაკეტა მარეხნა მრავაში მოხედა. პილდოტმა შერტეე შუაქურა და უკან გაბრუნდა, მაგრამ ცხინვალის სამხრეთ გარეუბანზე გადაიერიშისა მეორე რაკეტა მარეხნა მრავაზე მოხედა.

ამის შემდეგ კობილასს კატაპულტრების გრდა სხვა გზა არ დარჩა და დიდი ლიახვის ხეობის ერთ-ერთი ქართული სოფლის ტერიტორიაზე დაეშვა. არის მოსახრება, რომ მეორე რაკეტა რუსულ მოიერიშეს ომს სუპარატისტებმა ესროლეს.

მეთიხე თეიანთურინზე რუსებმა 15-16 საათს შორის დაკარგეს. 368-ე პოლკის Cy-25CM-ის მათარი ულადიმირ ედიშენკო მართავდა და რუსეთის კონტროლქემ მეთიხე ვევის რაიონში ჩამოვარდა.

რუსეთის შეაარდებული ძალების საფრინტო-სარაკეტო თვდაცვის უფროსმა, გენერალ-მაიორმა მთხაილ კრუმმა მამბნ განაცხადა, რაკეტა რუსულმა საჰაერო თვდაცვამ ქართული მოიერიშე ჩამოაგდო.

თუკვა ამის მომსწრე რუსი ფრანკლისტები ატყუიყუდებენ, რომ დიანახეს, გუთითს ხიდან დაეწებულა „შილას“ (კვიხლით როგორ ჩამოვარდა მოიერიშე თეიანთურინის ნაწიქნება რუსეთის საფრეუბო სპეცუციების სამინისტროს სპე-

ციალიტებსმა განაღებურეს, რადგანაც თვითმფრინებზე ბევრი აუფეთქებული უპრობო რაკეტა დაჩნა.

შევიანებით იქცურება რუსმა ჭურ-ნალიტებსმა დაათოქურეს და ნამსხ-რეკვებმა რუსული ვიაციის ამოსაცემის ნაწიბმა აღმოაჩინეს.

შეექცე თვითმფრინეო 11 აგვისტოს ჩამოვარდა, ის დამცესის 968-ე საცდევ-სანისტრუქტორო შერეულ საავიაციო პოლკს ეკუთვნოდა. ავტორობა ინფორ-მაციით, რუსული ვარების კოლონა ცხენადან გროსტენ მუხარბოდა, როცა Su-24M-მა თებზე გადაფურცნა და მისი ინფრტოფიცერმა შეეცდომო მოხდა. ხელის საწინატო-სარაცტო კომპლექსე-ბის ზალპმა ბომბდამშენი დაზიანა და ცხენადის დაფილეთი რამდენიმე კო-ლომეტრმა ჩამოვარდა. ორჯე მურინაჟე გადარა და რუსეთის ებრობისაც ხელი გამოკრა.

იმაჟ დღეს, დაახლოებით 15 საათზე, რუსულმა მოიეროჟე Su-25-მა კრანო-დარის 461-ე მოიეროშეთა საავიაციო პოლკიდან სოფელ ჟენდის რაიონში შეე-დომო რუსული კოლონა დამოხმა. ჟრთი ბენზინშიღა ავტომობილი დაზიანდა და რამდენიმე ვარისცაჟე დაიჭრა.

რუსი სამხედროების სასოხოდ გას-როდებდა ხელის საწინატო-სარაცტო კომპლექსის რაკეტა თვითმფრინეს მარ-ჯენმა მტრამო მოხვდა და ცვე ხლი გურჩი-ნა, მტრამ პოლკეტა აეროდრომშიღე მღ-წეე მანქე მოაჭერა.

ბოლო დანაკარგე მი-8მტკო ტა-პის შეეულომერჩინა, რომელც რუსეთის ფედერატორე სასახედრო სამხარბოს ეკუთვნოდა და 17 აგვისტოს სოფელ უკარანასთან მდებარე შეეულომერჩი-თა მოედანზე დაჯდომის ღროს შემოხ-ვევით საბრძოლო მი-24-ს გამოელო. ამის შემდეგ სასახედრო შეეულომერჩი აფეთქდა და ეკიპაჟიდან ჟრთი კაცე დაიღუბა, ხოლო სამმა მძიმე დაწყრო-ბა მიიღო. მძიმედ დაზიანდა საბრძოლო შეეულომერჩი.

ამრიგად, ხუთდღიან ომში რუსულ ვიაციას 6 თვითმფრინეო და 1 შეეულო-მერჩი გამოაკვდა, რაც მისი საავიაციო ძალეებისათვის უწინაშეული დან-აკარგეა.

ორი თვითმფრინეო საქართველოს შე-იარაღებული ძალეების საწინატო სამუ-ალებით და 3 – რუსებმა ატოპორული ცვეხლით, ბოლო ჟრთი კი გურკვევლ ეთიარებაში ჩამოვარდა.

მოძალერი საწინატო დანადგარებით მხლოდ ჟრთი თვითმფრინეოა ჩამოე-ბული. ბეჭად უკეთესი შედეგები ხელის

საწინატო-სარაცტო კომპლექსებმა აჩე-ნა – 6 მოხვედრა.

ავიესტოს ომზე აზრი რუსმა მური-ნაგებმაჟე გამოთქვეს. ბუდიონოვსკის მოიეროშეთა საავიაციო პოლკის შეთა-რის, პოლკენიე კობილის თქმით მური-ნაგებმა საქართველოს სასაერო თედდეის შესაბამელობისა და სტრუქტურაზე ინ-ფორმაციას არ ფილოდნენ.

იმედგროულად, რუსული სამხედლოე ვარები პერში არსებულ ეთიარებას არ ცნობდნენ და ამის გამო ათეულობით ხე-ლის საწინატო-სარაცტო კომპლექსი, ქვეითა საბრძოლო მანქანის ქვეშეი, ტანკების საწინატო ტვეამეტრეკვეი და ხელის ატრამატური საცვეხლე სამუელო-ბები საერენ აპარატებს ეხროდა.

რუსები რომ ომისათვის ემზადებოდ-ნენ, ეს იქიდანაც ჩანს, რომ წინის ავტო-რობა ინფორმაციით, 10 აგვისტოს, ნამუ-ადღეს, ჯეიდან 4 კილომეტრში, სოფელ უკარანასთან შეეულომერჩინა მისაღე-ბი მოედნის მომზადება დასრულდა და ბუ-დიონოვსკის შეეულომერჩინა 487-ე პოლკის ათამდე საბრძოლო და სამხედრო-სა-ტრანსპორტო შეეულომერჩინა მიიღო.

ცხადია, ადგილი წინასწარ იყო შერ-ჩეული, შერჩის მწყობისათვის აუცილე-ბული აღმურედილიაც წინასწარ შემო-ტანეს და იქვე იმსხებოდა.

8 აგვისტოს რუსეთმა საქართველოს წინააღმდეგ სასაერო კამპინა დაიწყო და იმ დღეს 63 თვითმფრინეო-ფრენა შეს-როდდა. ვიაციის სამოქმედო არეღში ჟრთდროულად ცხენადის რევიონი და საქართველოს ტერიტორიის სიღრმეში განლაგებული ობექტებზე აღმოჩნდა.

ჟრთ-ჟრთი პირველი ემპანის ბაზისა და

ვორის სატნეო ბატალიონის ტრეკტორი-ისა და საბრძოლო მოქმედების სისხლს საცხად, 100 კილომეტრი დამორბული მხარეულის აეროდრომზე დაიბომბა.

9 აგვისტოს ვიაციამ 28 საბრძოლო ფრენა შესრულა. ფრენების შექცეება დაღის პირველ ნახეარში დაკარგული თვითმფრინეების რაოდენობამ გამოიწვია. რუსული ვიაცეა დამომეიხოვის მ-ოლოდ უპრობო საბრძოლო სამუელებებს იფრებდა და გამოსაკონსად მახარის მიზე-სამოქალაქო რადარის გასანდგურებულ ანტისარადრო რაკეტის გამოქრება უნდა ჩაითვალის.

წინის ავტორები აღიარებენ რუსული ვიაციის მხრადი გროს ხუესართე-ლიანი სამი კორპუსის დანგრევისა და 14 მწვიდობიანი მოსახლის დაღუბეს.

დადასტურებულა კოპერანოს დაახ-ლოებით 60 ავიამობის ჩამოფლება, საი-დანაც 12 მძინარე მოხვდა, დაახლოებით 30 კი არ აფეთქდა.

სწაკის აეროდრომში და მის გარშემო 40-ზე მეტი 250-კილოგრამიანი და მეტი წინის ავიამობის ჩამოფლებული, რომლის დიდი ნაწილიც არ აფეთქებულა.

ავტორობა შეუთხებოთ, სამხედრო ობექტების დაღობეე საგნარისგან მხარე-ბულად არ მომდინარეობდა და თან უზუს-ტო იყო, ხოლო ავიამომბების დიდი ნა-წილი არ აფეთქებულა.

გურკვევლი რჩება, ეს ავიამომბების საბრძოლო მასალის უკარეისობამ თე ამფეთქის შეგნებულად დაგვიანებით აფეთქებაზე დაყრებამ განპირობა.

შალპა შომიბიარიძე

(გატრებულა მომეფერო ნომერში)

თმის ბალანსირების კლინიკა

თალიზი

გვერდითი ფოტო: 02.08.2016 4 27 40: 25 37 38

www.talizi.ge

ბანკები კორეიდან სხივალის ოჯახს

ვიეტნამის ომი

გაგრძელება. დასაწყისი იხ. „არსენალი“ №24-26, 2009

ინდონეზიის სახელმწიფოებში 1946 წელს ფრანგების დაწვეული ომები ამერიკელებს გააგრძელეს და ღამის 30 წელი დღევანდელი ვიეტნამის, ღამის 30 თუ კამბოჯის ტერიტორიაზე საომარი მოქმედებები მიმდინარეობდა.

პირველი ამერიკელი სამხედრო ინსტრუქტორები სამხრეთ ვიეტნამში საფრანგების რეჟიმის არმიის დასახმარებლად 1956 წელს ჩაიყვანნენ. სამხრეთ ვიეტნამის რესპუბლიკა ადგილობრივ პარტიზანებს — ვიეტკონგელებს ებრძოდა, რომელიც კომუნისტური ჩრდილო ვიეტნამი ტყვეობდა.

სამხრეთი ვიეტნამელებს ფრანგების დატოვების შემდეგ ვიეტნამელებს დაარსდა, რომელსაც სიდეკისა და უგზოების გამო მხოლოდ თვითდაცვისათვის თუ ეფერებნენ. ტანკებისა და ჯავშანდამაგრებლების წარუღწერილი ჯგუფები კოლანგის მათაილებდნენ. გზებს პარტიზანების ან წინასწარ მოსაზღვრული პოზიციებიდან პარტიზანების საციცხლე წერტილებს ამუშავებდნენ.

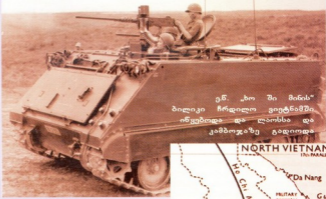
მეორე მსოფლიო ომის დროინდელ მსუბუქ ტანკებს: M5-ს (წონა 16,8 ტონა, 37 მმ-იანი ქვეშეხი) და M24 Chaffee-ს (წონა 18,4 ტონა, 75 მმ-იანი ქვეშეხი), სადაზვერუო ჯავშანდამაგრებულ M3-ს (წონა 5,62 ტონა, ვითი 7,62 მმ-იანი ტყვიამფრქველი). მსუბუქ ჯავშანტრანსპორტიორ M8 Greyhound-სა და სხვა ტექნიკის მეტი, აღბათ არც მოიხიზებოდა.

1961 წელს ვიეტნამში ვითარება საკმაოდ გამწვანდა და ამერიკელებმა საფრანგო ჯავშანტექნიკის გასახლებლად სახელგონი დახმარების სახით 1962 წლის აპრილში 32 ახალი ჯავშანტრანსპორტიორი M113 მიაწოდეს.

როგორც ვეფხა სახელს, M113-ის ათვისებასაც ხირთოვლებს არ აქვდა. სამხედროებმა ჯავშანტრანსპორტიორის მსუბუქ ტანკად გამოყენება სცადეს, მაგრამ ექსპერიმენტმა არ გააძაბოდა. მუხლებსა მანქანა ტალახში ეყოლებოდა, უვიტრად მდინარის მკვეთრად დახრილ ნაპირზე ახვდა და რაც მოეპოვებოდა, ჯავშანდამაგრების გარეშე დაყენებულ 12,7 მმ-იანი ტყვიამფრქველის მსოფლიო მუდმივად საფრთხის წინაშე იყო.

დასტავა მალე გაეფიქრა და მოკლე

ვიეტნამის ომში ჯავშანტრანსპორტიორი M113-ს სახელი გაუთქვა

ენ. „ხო ში მინი“ ბილიკი ჩრდილო ვიეტნამში ინტელობა და ღამის 30 თუ კამბოჯაზე გადიოდა

დროში სამხედრო სახელისწილმა ჯავშანტრანსპორტიორების ტყვიამფრქველებს ჯავშანფილები დაუყენეს, ხოლო ადგილობრივი რაციონალიზატორები კიდევ უფრო წინ წაიყვანნენ და M113-ს ძველი ჯავშანდამაგრების 37 მმ-იანი ქვეშეხი, 105 მმ-იანი უსუსვორებო ქვეშეხი და სხვა არასტანდარტული შეარჩევნა მოაწვეს.

ჯავშანტრანსპორტიორებს ძველ მსუბუქ ტანკებს M41 Walker Bulldog-ები მოჰყვა. იოლად სამართავი და საივლი შექმნილი ნაწილის მქონე ტანკის შიდა სერვე დაბალტანკის ვიეტნამელებსათვის ზედამოჭრილი იყო, ხოლო 76 მმ-იანი ქვეშეხი და 12,7 მმ-იანი ტყვიამფრქველი ცუდად შეარჩეული ვიეტკონგელი პარტიზანებისათვის ერთხანს მისისებრ ძალას წარმოადგენდა.

რამდენიმე წელი ვიეტნამში ომი გარდაცვლილი უსარატესობით მიმდინარეობდა, მაგრამ 1965 წლის დასაწყისში ამერიკელებმა არასახამოფრო დასტავა გააკეთეს: კომუნისტების შეტევების შესაჩერებლად ძალი საფრთხის ზღვრულ ფელსებს არ მქონდა, რაც ამერიკის ფართო სამხედრო ჩარევის მისზე გახდა.

საკასუხოდ ჩრდილო ვიეტნამში სამხრეთული პარტიზანებისათვის ამკარა სამხედრო დახმარებაზე გადიოდა და კონფლიქტი გაღვივებისკენ წყვიდა.

1965 წლის მარტის პირველ ნახევარში სამხრეთ ვიეტნამის პორტ დანანგში სტრანსპორტო გემებით ამერიკის არმიის პირველი ქვედანაყოფები: სახლავო ქვეითთა კორპუსის ორი ბატალიონი და

მე-3 სატანკო ბატალიონის ერთი ნაწილი მსუბუქი.

სახლავო ქვეითთა ჯავშანტექნიკა მრავალფეროვნად გამოიყურებოდა: ტანკები M48A3 Patton III, ციციხლსატორები ტანკები M67A1, მუტსახლავო ძაპო, 106 მმ-იანი ექვსი უსუსვორებო ქვეშეხით აღჭურვილი თეთისფერი საარტილერიო დანადგარი M50 Ontos-ი, მეტრევი ჯავშანტრანსპორტიორები LVT-5 და სხვ.

ტანკებს სახმელეთო ჯარების წარმომადგენლებს გააქვებოდა, ითვლებოდა, რომ ვიეტნამის სუსტად განვითარებული საჯახო ქვეყნა, ტანკთან ჯგუფობა და ღამ სერვეების ნაკლებობა ტანკების საბრძოლო პოტენციალის სრულად გამოყენების ხელს შეუშლდა.

აღმუშინების
და მზადებელი
M551 Sheridan-ის
ტრანსპორტირება
შვეულმფრენისაც
შეეძლო

ამ მოსაზრების გათვალისწინებით ვიეტნამში გაგზავნილ ამერიკულ სახმელეთო შტაბითან თან ჯეშმანტე-წიკის შექცობული რაიფინაბა ახლ-და, თუმც ამის უკან პოლიტიკური მო-საზრებებიც იდგა, საზოგადოების თვალ-ში კონფლიქტში ჩარევა აგრესიის ესკა-ლადად რომ არ აღქმულიყო.

გამონაკლისი 1-ელი ქვეითი დივიზი-ისათვის გაკეთდა, რომელსაც M48A3

ტანკებისა და M113 ჯეშმანტრანსპორ-ტირების ასეულები საცდელი მანქანე-სათვის დაუტოვეს.

ვიეტნამის ომში სამხედროებში ვე-ლაზე მეტი პოპულარობა ტექნიკური მომსახურების მხრე მართვე, იოლად სამართავ კარგი გამკლობის შუქ-ე და საიმედო ჯეშმანტრანსპორტიორ M113-ს მოუტანა.

ბრძოლის ველზე ქვეითების ტრანს-

პორტირებისათვის შექმნილ შეწყვეტი-ალუმინის ჯეშმის კეტუსუსი ქმრდნა-რომელიც ბრძოლაში არასაიმედო იყო და დაცვის გასაძლიერებლად ჯარისკაცე-ბი პორტებზე ქეისის ტომრებს, ნაღმა-ტვორცის ფილებსა თუ მუხლუხობის ტრაქებს აკედებდნენ.

M113-ის საფუძველზე მრავალფერო-ვანი სამხედრო ტექნიკა შეიქმნა და ვიეტ-ნამში გამოიყვანა. მათ შორის იყო სამე-თაურო-სამტაბო მანქანა (M557), 82 მმ-იანი თვითმკავალი ნაღმსატვორცნი (M125), 107 მმ-იანი თვითმკავალი ნაღ-მსატვორცნი (M106), 20 მმ-იანი M61 Vulcan-ით აღჭურვილი (M163), სანტე-ნო მანქანა და სხვ.

ამერიკელების მცირერიცხოვანი ჯე-შმანტეწიკა, ძირითადად, სამხედრო ბაზე-ბის პერიმეტრის კონტროლით, სატრანს-პორტი კოლონების გაცდლებითა და ქვეითების საცეხლე მზარდაჭერით იყო დაკავებული. ბოლო შუბისხვევა ასეულის წვეულებზე უნდა „სატრანი“ ქმარებო-და.

საზღვო ქვეითების ჯეშმანტეწიკამ პირველი დიდი გამოცდა 1965 წლის აგვისტოში, ოპერაცია Starline-ის მსე-ღელობისას ჩააბარა, როცა ქვეითთ ქვედანაყოფებზე მიმავრებულმა „სა-ტრანებსა“ და „არტოლებს“ ოცეულებმა

ყველა თაობის
საყვარელი გავითი
1934 წლიდან

საიციხლე მხარდაჭერით საკუთარი დანა-
ყარაჟი შესამწევად შეამცირეს.

ჯუჩგლებმა და ბრინჯის დაჭაობე-
ზულმა ნათესებმა შეუღულა ჯეჟმანტყეა-
კას დედალების შესწრულებამ ხელი ვერ
შეუშალა.

ყოი შეცდომებიც, ქვეითების დაცვის
გარეშე გავაზილი ამერაილია ერთი-
ერთი კოლონა ჩასაფრებამი მძევს და
რამდენიმე წუთში ოთხი ტანკი და ხუთი
მკურავი ჯეჟმანტრანსპორტიორი
დაკარგა.

1965 წლის ბოლოს სახლეთ ქვეითებ-
ის განკარგულებაში 65 „პატრიონი“, 12
ცეხლსატორნი ტანკი, 65 „ონტონი“,
157 მკურავი ჯეჟმანტრანსპორტიორი,
აგრეთვე 155 მმ-ანი თეთომავალი ქვეჭ-
ები M53, 175 მმ-ანი თეთომავალი ქვე-
მები M107, 155 მმ-ანი თეთომავალი
საუბრები M109 და სხვა ტექნიკა იყო.

შტაბნული გამოცდილებით ამერიკე-
ლები ჯეჟმანტყეაიას რაოდენობით
გაზრდაზე გადავიდნენ და 1966 წლის შე-
მიდგომასზე შე-11 ჯეჟმანსაკავალერიო
პოლკი 123 ტანკითა და 115 ჯეჟმანტრანს-
პორტიორით შეზაიყენეს.

ახალი ტაქტიკის შესაბამისად ტანკ-
ების პატარ-პატარა ჯგუფები ქვეით ქვე-
დაყარების საიციხლე მხარდაჭერა-
სათვის დატყეულებდნენ და სახლერი
ბაზების დაცვამი დიდი წვლილი შეტ-
ანეს. 1968 წლის ანგარ-მარტში ქუჩა-
ნის საშხლერი ბაზის დაცვამი ასეთმა
საიციხლე წერტილებმა არცოე მცირე
როლი შესწრულა.

ვიეტნამის მითან რეგიონში დემოლ-
ტარიზებულ ზონასა და ლაოსის
სახლერიის სახლერიის მდებარე ბაზა
ამერიკელი საიციხლენაყოფების მტკრ-
ვამი და ვიეტნამელი რეინტრეების მო-
სამზადებელი ცენტრის დანიშნულებას
ასწრულებდა.

ბაზის გარნიზონი სახლერი ქვეითთა
26-ე (4 ბატალიონი) და საიციხლის ხე-
ლისუფლების რეინტრეის პოლკისებან
შედგებოდა, ხოლო საიციხლე მხარდაჭ-
ერას ხუთი „პატრიონი“ და ორი „ონტონი“
აყიყოფდა.

ბაზის ჩრდილიეთენამებულ ორმა
დეფინიამ და ამფინიე პოლკმა შეუტრია და
გარნიზონის ავიაციის რეგულარული მხ-
არდაჭერა რომ არ ქჟონიდა, ქუჩა-
ნის შტანკონენბა, აღბაი, ძალიან გაჭირდ-
ებოდა.

ამერიკელმა თეთომტრინაგებმა ბაზის
მამდებარე ტერიტორიებზე საიციხლერი
აკუსტიკური გადამწრულები ჩამოყარეს,
რომლებიც ადამიანთა დიდი მახის ვადა-
ადვილებას აყიქსარებდა და თეთომტრინ-
აგებს მოწრულებას უაფვილებდა.

საბჭოთა ნარმოების ტანკსანიანალმდეგო
76 მმ-იანი თეთომავალი საარტილერიო დანიდგარო Cy-76

შტეკვამი კომინისტებმა მკურავი ПТ-
76-ები გამოიყენეს, მაგრამ სახლერი
ქვეითები იაუს ვაეკაციკრად იტვიდნენ და
ტანკსანიანალმდეგო ყუმბარსატორი-
ნებით მოწინააღმდეგვის შუფი ტანკი
აადვიქეს.

1969 წლის ანგარში ვიეტნამში დაზ-
ვერების და მოწინააღმდეგვის ჯეჟმანტყ-
ეიასთის საბრძოლველად ახალმტყეილი
M551 Sheridan-ის ტიპის 64 ტანკი
გაიგზაუნა.

„შერიდანის“ ალუმინ-მაგნიუმის
შტანდონისებან დამზადებული კორპუსი
მხოლოდ 15.2 ტონას იწონიდა და შემოტ-
უტებული 152 მმ-ანი ქვეჭები ჩვეულებრივ
ქურებისთან ერთად MGM-51 Shillelagh-ის
ტიპის მართად ტანკსანიანალმდეგო რა-
ეტრებსაც ისრუდა, მაგრამ ვიეტნამში
გავაზენილ ტანკებს რაეტრები არ ქჟონ-
და და საიციხლელ ქურების მარაგი 20-
დან 30-მდე გაზზარდა.

ტანკი დაცურავდა და კარგი გამწელი-
ბა ახასიათებდა, ხოლო პატარა წრის სა-

პერი გზით ტრანსპორტირების საშუ-
ალებას იძლეოდა. ამ დღებში თვისებე-
ბის მოუხედავად, „შერიდანს“ საიხლერ არ
იყო. ნაღმები და ტანკსანიანალმდეგო
ყუმბარსატორების გასროლები ალუმინ-
ის ტანკს მოლიანად ანადგურებდა.

2-3 წელი საცმარისი გამოდგა თეთ
ვეულაზე სეკტიკოხი ამერიკელი
საშხლერის დასარწმუნებლად, რომ მოწ-
ინააღმდეგვისთან ბრძოლა ჯეჟმანტყეა-
იას აუცილებელ გამოყენებას საჭირებ-
და.

1968 წლის 30-31 ანგარის ჩრდილიეთ-
ენრამებულბა და ვიეტკონგებებმა
მასმტაბური სახანდწლი შტეკვა წამო-
წვეს, რომლის სამხნე საშხლერი ვიეტნა-
მის ვეულა მნიშენილეთანი ქალაქი თე
რაიონი და მათ შორის, დედაქალაქი
საფონიც გახდა.

მძიმე ბრძოლებით კომინისტებმა მხ-
ილოდ ქალაქ პუეს დაკაებეს მთახრზ-
ეს. სხვაგან საიციხლის ხელისუფლების
ჯარებმა შტეკვები ტანკებითა და ჯე-

მძიმე უსაუზარებო ქვემეხით აღტურვილი თეთომავალი
საარტილერიო დანიდგარო M50 Ontos-ი ვიეტკონგებებს
გამანადგურებელ ცეცხლს უხსნიდა

ქხესანთან განადგურებული ჩრდილო ვიეტნამელი მტორები ტანკი PT-76

შანტრანსპორტირებით შექმნილი მტორიკოხონი მობილური ჯგუფების დახმარებით მოიგერიეს.

კომუნისტებმა დიდი დანაკარგი განიცადეს და უკან დაიხიეს, მაგრამ ფსიქოლოგიურ წარმატებას მიიღწიეს და ამერიკელებს თვითნებურ შესაძლებლობებს უწყნებ.

სატანკო ბრიადები ვიეტნამის ომში თვითიანი გამოაღიხიეს.

1969 წლის 3 მარტს ჩრდილოვიეტნამელებმა სვედნამუნულების ძალების ბანაკ ბენეტს შეუტეს. ამერიკელები ამ ოპერაციის შესახებ ინფორმაციას ფლობდნენ და გარნიზონი 69-ე ჯგუშნისაკველირი პოლკის „ატორების“ ოცეულით გააძლიერეს.

დამით ამერიკელებს ვიეტნამელებმა რეა PT-76-ითა და ამხივე ჯგუშნატრანსპორტიორ BTP-50PK-ით შეუტეს. ბრძოლისას კომუნისტების ერთი ტანკი ნაღმიე აფეთქდა და ორივე ამერიკელმა ტანკისტიკებმა გაანადგურეს. თვად

ამერიკელი დანაკარგი „ატორი“ იყო.

ჯგუშნტექნიკისთან ბრძოლაში ვიეტნამელების არსენალში დიდი ადგილი ნაღმებსა და უკუეგორებო ქვეუბებს ეკავა. ნაღმი, ძირითადად, ტანკის ფსკრსა და სველ ნაწილს აზანუბდა. ასეთი ტანკები მტწილიად რეპარტს არ უქვეუბებარებოდა და ამ მოხეობი 1965-68 წლებში 120 „ატორი“ ჩამოიწერა.

1968 წლიდან ვიეტნამელი შეარადებებში საბჭოთა წარმოების ხეიოს ტანკსწინააღმდეგო ექსპარსატორები PTF-7 შემოიფიდა და პარტიზანების სვეარიული მამინეუ მოიპოვა.

ჩახაფრებებიდან კოალიციების მიმართულებით PTF-7-ების ცეცხლი დიდ ზარალსა და დანაკარგს იწვევდა, რომლის შესაძვიერებლად ამერიკელებში ახალი ტექტიკა შეიმუშავეს: თვადახსიხისას ტანკები აფეთქებს კოალიციის მარჯვენა მარცხენე იკვედნენ და კონკრეტიბი ვეტრომოტილებს ფარავდნენ.

ზოგჯერ სახიფათო აფეთქებში პარტიზანების ჩახაფრებებიდან კოალიციების მიმართულებით PTF-7-ების ცეცხლი დიდ ზარალსა და დანაკარგს იწვევდა, რომლის შესაძვიერებლად ამერიკელებში ახალი ტექტიკა შეიმუშავეს: თვადახსიხისას ტანკები აფეთქებს კოალიციის მარჯვენა მარცხენე იკვედნენ და კონკრეტიბი ვეტრომოტილებს ფარავდნენ.

სამხრეთ ვიეტნამის რესპუბლიკის არმიის განადგურებული ჯგუშნატრანსპორტიორი M3

ტიზანების ჩახაფრების მტორიკოხონია სათვის ცრეკოლიონებრ ტანკსწიხიდა, მაგრამ ეს ღონისძიებები ამერიკელების დანაკარგს არ ამკირებდა და ომი ამერიკის საზოგადოების დიდ პროტესტს იწვევდა. მასობრივი საპროტესტო გამოსვლების შემდეგ ვიეტნამიდან 1969 წელს ამერიკის არმიის გამოყენების პროცესი დაიწყო და საბრძოლო მოქმედებათა ხანძამე თანდათან სამხრეთ ვიეტნამის რესპუბლიკის არმიამე გაღვივდა.

საიერიის ხეიოსუფლებს ჩამოსაფეხად ვიეტნამელი პარტიზანები და ჩრდილო ვიეტნამის არმია ერთად მოქმედებდნენ, ქვეით ნაწილებს წინ ტანკები მოუკლავდნენ.

ჩრდილო ვიეტნამის პირველი სატანკო ქველიანოეუ — 202-ე სატანკო პოლკი 1959 წლის ოქტომბერში საბჭოთა კავშირიდან მიღებული ომისწილიანე ტექნიკის საფუტეებზე ჩამოფილიდა. მამინ პოლკის განკარგულებაში 35 T-34-85 და ტანკსწინააღმდეგე 76 მმ-იანი CY-76-ის ტიპის 16 თვითმავალი საარტილერიო დანადგარი იყო.

1972 წელს ანგარიში ჩრდილო ვიეტნამში ახალი შეტრევისათვის მზადებისას 202-ე პოლკის 171-ე სატანკო ბატალიონის T-54 ტიპის 38 ტანკი, ე.წ. „თი ში მინი“ ბალიკი კამპოფსაგე გაიგზოდა. ორივეში ტანკები უაღრესად რთული 900 კილომეტრი დაფარეს, რამდენჯერმე ამერიკული ვიაციის დაზომებში მოუწერ, მაგრამ დანიშნულების ადგილს მინე დანაკარგის გარეშე მაღწიეს.

ტექნიკის რაოდენობიდან ზრდას პოლკის სამარტალიონიან სტრუქტურაზე გადასვლა მოჰყვა, სადაე I ბატალიონი ტანკებით II — შეუარეო ტანკებით III — ჯგუშნატრანსპორტიორებით დაკომპლექტდა. ჩრდილოვიეტნამელები სატანკო პოლკი ჯგუშნტექნიკის დახალებით ასამდე ვრთულს ითვლიდა.

პირნი ამერიკული ვიაციის ბატალიონმა ტანკების მასობრივლ გამოყენებას გამორიცხვდა და ოპერაციები ჯგუშნტექნიკის მინიმალურ რაოდენობამე იყო გათვლილი, სადაე მოვარი ვურაღებს ქვეიოებსა და არტილერიისტიკისთან კორდინირებულ მოქმედებებსა და ტექნიკის შეიღებე-კამუფლირებაზე იყო გადტანილი.

1970-71 წლებში საბჭოთა კავშირმა დაჩინებე ვიეტნამში ჯგუშნტექნიკის დამატებითი რაოდენობე მიაწოდეს. მთი შორის იყო საბჭოთა ტანკები T-54E, თვითმავალი სახეინტო დანადგარები 3CY-23-4, ჯგუშნატრანსპორტიორები BTP-60PE, ჩრერი ტანკები „ტიპე 59“ (საბჭოთა T-54-ის ანალოგი) და „ტიპე 63“

(საბჭოთა PT-76-ის გაუმჯობესებული
ანალოგი), ჯეიმსტრანსპორტიორი K-63
და სხვ.

1972 წლის 30 მარტს 38-ე პარაღვი-
ის დემოლტარისებელი ზონიდან ჩრდილ-
ოვებტანამთა დეკოუვებამ, 5 ქვეთისა
დღისიამ 201-ე და 202-ე სატანკო პოლკ-
ბის მხარდაჭერით შტეტეა ქალაქ კონტე-
ნის მიმართულებით განაგეითარა და
სამხრეთელთა მუ-20 დღეიხის პოზიციები
გარდღეია.

შეტევის შექერებას სამხრეთ ვებტან-
ბის არმის მუ-20 სატანკო პოლკო შტეტეადა
და ტანკისტებმა „სატონობით“ ქალაქ
დონე-ასიან ბრძოლებში დაახლოებით 25
T-54 და PT-76 გაანადგურეს. თვის მხრთ
ჩრდილოვებტანამებმა საბჭოთა „მა-
ღლუტებში“ გამოიყენეს და 3 „სატანკი“
დღწეს.

შეტევის მორე მიმართულება ცენ-
ტრალურა ზეფანი იყო, სადაც ჩრდილო-
ვებტანამელთა ორმა პოლკმა ტანკების
მხარდაჭერით ქალაქ კონტესში შეუტრია.
ერთი თვე ქალაქი ხელდინ ხელში გადა-
დიოდა, მაგრამ მისი აღება კომუნისტებმა
ერ შეძლეს და 80 T-54-ი დაკარგეს.

კონტესისათვის ბრძოლებში პირველად
ტანკსაწინააღმდეგო რაკეტებით აღგურ-
ვული შექუღმუჭრები ტანკებს საკანოდ
ეჭვტურად დაუბრისპირდა. სამხრეთი-
ვებტანამელთა ორმა UH-1B-მა ჩრდილო-
ვებტანამელთა 26 ტანკი გაანადგურა,
რისთვისაც ტანკსაწინააღმდეგო მაროი-
და TOW-უს ტაიბს 89 რაკეტა გახარდა.

კომუნისტების შეტევის კიდევ ერთი
სამხრე პროვინცია ან-ლოკი იყო და მას-
ში 171-ე ბატალიონიან ერთად მუ-20 და
21-ე ცალკეული სატანკო ბატალიონები
მონაწილეობდნენ.

ტანკებმა მოულოდნელად მდინარე
საიკონის ფორსირება მოახერხეს, მაგრამ
შუბლგამ მოქმედებებში ტანკისტების,
არტილერიისტებისა და ქვეითების კორ-

ვიებტანამში ამერიკული ტანკები ერთგვარი სატრანსპორტიორ
საშუალებების მოვიდელობაბაც ასრულებდა

დინაცია დაირღვა. ამერიკელმა მისმე
ბომბდამშენებმა კი რეგულარული დაბომ-
ბებით ჯეიმსტანკების მასმე დანაკარგი
მოაყენა და კომუნისტების სატანკო
ბატალიონებს ჯეიმსტანკების დაახლო-
ებით 60-მდე ერთეული დააკლდა.

შეტევა ჩრდილო ვებტანამს 400 ტანკ-
ის ფასად დაუყვდა და დიდი დანაკარგის
მიუხედავად, სამხრეთ ვებტანამის ტერი-
ტორიის ნაწილზე კონტროლის შენარ-
ჩუნება მასც შეძლო.

1973 წლის იანვარში პარიზის
ოთხმხრეთი სამშედილობო შეთანხმების ხე-
ლმწიერის შუხმეგ ამერიკელებმა ვებტანამი
საბოლოოდ დატოვეს, მაგრამ ობი ისევ
გავრცლდა.

ჩრდილო ვებტანამს საბჭოთა კემბრი-
დინ და ჩინოიდან მალეუბლი 600 ტან-
კის ტეჭიის დანაკარგი არათუ შეეღო,
არამედ სატანკო პოლკების რაოდენობის
ცხრამდე გაზრდა შეეღო. 1974 წლიდან
სატანკო პოლკები პრივედულად გადაკეო-
და და ორგანიზაციულად 5 სატანკო
ბატალიონის აერთიანებდა.

1975 წლის მარტის დასაწეისში ჩრდი-
ლო ვებტანამს ქალაქ პუეუსა და დანანგ-
ის მიმართულებით ფართო შეტევა დაიწ-
ყო. ამერიკელები სამხრეთ ვებტანამის ხე-
ლიხუელებას სამხედრო დახმარებას
აღარ უწყედნენ და ვებტანამელები ერთ-
მანეთის პირისპირ დარწნენ.

დანანგის აღების შუხმეგ ჩრდილო-
ლო ჯეიმსსატანკო ნაწილები სანაპირო
შესიცი დაიძინენ და სამხრეთელთა უმ-
წინმელო წინააღმდეგობის პარობებში
დღეში საშუალოდ 50 კილომეტრს გა-
დიოდნენ.

პრილოის ბოლოს საიკონიან კომუ-
ნისტებმა 400 ტანკს მოუყარეს თვი და
სამხრეთ ვებტანამის რესპუბლიკის
დედაქალაქი 30 აპრილს აიღეს — 203-ე
სატანკო ბრიგადის T-54E N6843-მა პრეჩ-
იდენტის სასახლის ჭიმიკარი შეარგრია
და ამით ვებტანამის ომს წერტილი დაუს-
კა.

თეხურ ჩარანბიძე

(გავრცელება შუხმეგ ნომერში)

155 88-იანი თვითმავალი
პაუბიგა M109

საფანგი ფაქტასიონი

2004 წლის 7 აპრილს ათი შვიდტონიანი სატვირთო ავტომობილიდან შემდგარი კოლონა, რომელსაც სანგავი გაღაპრონდა, და ბაღრავი ხუთი ავტომობილი „ჰამერით“ ფაქტასიონის სამხედრო ბანაკიდან გავიდნენ. ბაღრავის მეთაურ იყიმი რაბის, რომელიც კოლონის წინამძღოლ „ჰამერში“ იჯდა, ტანმა ავი უკრძრო, მაგრამ მარშის ტროს, სამხუნხაროდ, მის ეს გრძნობა სხვი საზრუნავში გადავიდნენა.

ინსტიტუტებს დაჯერება

ამერიკის შეერთებული შტატების საზღვო ქვეითა პირველი დივიზიის, დახვეწების პირველი ბატალიონის ახეულ „ბრაუნი“ მეთრე ოცეულის ჯარისკაცებსა კოლონის თანხლებამდე, ბაღრავიებისა და პატრულირების ბოლოდნის, მთელი დღე ფაქტასიონის ბანაკში გაატარეს. როგორც კი კოლონამ მალდი კვლევით შემოსაზღვრული ბანაკი დატოვა და გზას გაუგდა, მის ნაკვალევზე მასწავ მტკრის უხარამბანი კორიანტული ავარდა, რომელიც ათეულობით კოლომტკრზე გამოწნდებოდა.

მეორე ოცეული ხუთ მსუბუქად შეჯამულ „ჰამერზე“ იყო განთავსებული. მათ მანქანებს კარები მოხსნილი ჰქონდა, რაც ყუაბას შედარებით თვისუფალი მოქმედების საშუალებას აძლევდა ნაკვალავს დაკეულობის ხარჯზე. „ჰამერებზე“ იდგა მასზე ტყეამფრტყევის კომკრები, რომლებმაც სამტატრო მსროლელები მორიგვობდნენ. მებრძოლები და მათი მეთაურები იმედოვნებდნენ, რომ ბაღრავიების ინციდენტის გარეშე ჩაივლიდა, რის შემდეგაც მათ ნაბრძანებზე ჰქონდათ ადგილმდებარეობის დიდი რადიუსით დახვეწება, რომლის მიზანი მორიგვობის იმ ნაღმსატყორცების აღმოჩენა და განადგურება იყო, რომლებიც დამაბრძოლბით მოხვედრებებს არ აძლევდნენ

ამერიკელების ბანაკს ფაქტასიონში. ამეყ დროს, პირველი სადამხვერუო ბატალიონის ჯარისკაცები მხად იყვნენ, აღმოუჩებრათ მოვლენების უარესად განვითარების შემთხვევებიც. ისინი ხმად ვერო წოდებულ „სინტურ სამკოხედში“ იყვნენ, რაიონში, სადაც ადგილობრვმა მცხერებლებმა ანტიამერიკული აჯანყება წამოიწყეს. აქ ერთი კვრით ადრე ოთხი ამერიკელი სამოქალაქო პირი წამებით მოკლეს.

ხიფათი ახლოსა

კოლონა ფრთხილად მიიწვედა მდინარე ვერბატის აღმოსავლეთ ნაპირის გაყოლებასზე, რაცა უეცრად ხორე ტყეამფრტყევის ჯდრმა დაარღვია. სადაც ახლოს ისროდნენ. „ჰამერები“ მამწველ მოსწიფდნენ ადგაღს და მტკევიამფრტყევის ფლანგიდან შემოსვლელად გაქანდნენ, რომელიც, ბაღრავის პირთი, მდინარის დასავლეთ ნაპირზე იყო ჩასაფრებული. ერთი მიღის გულის შემდეგ მეორე ოცეულის მეთაურმა, კაბიტანმა ბერტ მორელმა რადაც უჭეულო იგრომნო. გზა, რომელსაც მებრძოლები ბეტონის უწოდებდნენ, აბსოლუტურად ცარიელი იყო. ამ დროს კრავის ამ გზატკეცილზე გაიმოქმედებული ურბანა ავისმომასწავლებლ მოუფენა ველას. გამორიცხული არ იყო, მორინაიდმდეგს გზის რომელიმე ნაწილი დატანაღს ამ მართავილი ნადით ჩაიღო სადამ. ამ მთლად უარესი, ხაუანები დაე-

გო კოლონისათვის. მებრძოლებმა სწრაფად დახვეწეს გარემო, მაგრამ საეჭო ვერბერო შინიშენს და ველათვის ავტომობილს დაუბრუნდა.

კოლონამ გზა გააგრძელა. მზე დასავლეთისკენ გადიანარა, საათის ისრები ოთხს უჭებდა, რაცა კოლონამ ორი ავტოვასამართი სადგური გაიარა და ჯარისკაცებს თვალწინ გადაემართა არხებითა და თხრილებით დახლართული ყანები. ავტომობილები გზაზე რამდენიმე წუთის განმავლობაში კვლავ მშვიდად მოიწვედნენ წინ. უეცრად კვლავ გააპო ხორე ტყეამფრტყევის ხმამ, რომელსაც ნაღმსატყორცებისა და ვუმბარსატყორცების ხმა მოსყვა და ამეჯრად ხროლა შემთხვევითი არაფოვლა. ტყვის ქარცეხლი ბაღრავს დაატვდა თვის. ეს იყო ხაუანგი. მორინავე „ჰამერების“ მებრძოლებმა, კაბრალ ვეიში რაიტის ბრძანების შემდეგ, ყანაში მინარევის ამოფრებულ მორინაიდმდეგს შეუტყეს. „მათ ცეცხლი მწენი მორინავე მანქანებისკენ მომართოს“. — ოხსტრად მოგვიანებით 30 წლის სერგანტი დანიელ გოდავი. მორინაიდმდეგე სულ რადაც ოციდაათ წამში ორი წინა მანქანა გამოიყვანა მწეობრიდან. დიპტონზე კაბრალი რაიტი და ექუსი რაიტი. ოცეულის მეთაური კაბიტანი მორელი მანქანიდან ვადმოხტა და მეორე რაზმით ყანაში ჩასაფრებული მორინაიდმდეგის პოზიციაზე მიიტანა იერიში. რადიოკავშირით იგი ხე-

ლმდგურელობა თავისი მანქანის ცეცხლს, რომელიც რაზმის მოქმედებას იფარავდა. რაზმმა კი ძლიერ მოახერხა არხისა და მინაწარის გადაღლება, რაზმან ტალახიანი წყალი ველამდე წყვდობდა.

ფთანგური შეტევა

ოცდათხუთსა წლის სერჟანტ ლეონარდო ბაპტისტას მას შემდეგ, რაც დაჭრილი ოცუელის მეთაური დაინახა, რამდენიმე წამი დასჭირდა გადაწყვეტილების მისაღებად და მოქმედების დასაწყებად. ბაპტისტამ პირველად მანქანა, შემდეგ კი სამი პირბოლოთა ქვეთად ორჯერ შეტევა მოწინააღმდეგის მეტრეკამეტრეკების პოზიციას. მანვე უმეთაურა მებრძოლთა ჯგუფს ფლანგიდან იერიშის მისატანად, სამწინააღმდეგე მინაწარისა და ღრმა არხის გადაღობვისა. ამ დროს მორელი და მისი ხუთი პირბოლო მოწინააღმდეგეს მარჯვამოი სახით უტყდნენ. ბაპტისტას რაზმმა მოწინააღმდეგე პოზიციიდან ამოაღწია. ამ მაიაშეშლა ახალგაზრდამ მეციურ რაზმით ბრძოლა გაუპარია არანაკლებ ოცდაათ ბოეკს, რომლებიც წინასწარ გამზადებულ პოზიციებზე იყვნენ ტყვიამეტრეკებით ჩასაფრებული. ბრძოლის ერთ ეპიზოდში იგი უეცარმა აფეთქებას მინის გააკრა, ეს იყო უმმარსატეორცის ტყუილი ტყუილი. ბოეკი, რომელმაც ტყუილი ისროლა, შეეცადა, სწრაფად გაეტყნა უმმარსატეორცის ხელახლა დასროლა, მაგრამ ბაპტისტამ დაახლოწრო სროლა და ბოეკი უსვლელად დაცა. ამ დროს სროლა ახლომდებარე ბუნწაროიდან გაისმა, ბაპტისტამ კარბანის შემართა და მარტომ შეტევა. ჯარისკაცები სწრაფად ამოედგნენ მეთაურის მხარში. ისინი ბოეკითა დიდი ჯგუფის გაფორებულ წინააღმდეგობას წაწყედნენ. ერთ ადგილას, მინაწარის მიღმა, თრმეტე ბოეკი იყო მჭიდროდ ჩასაფრებული (ერთი მეტრის ინტერვალით იყვნენ ჩაწლილი). ისინი ამკარად არ ელოდნენ სახდგაო ქვეითების კონტრშეტევის და ძალიან დიბნენ. ბაპტისტა და მისი რაზმი შეუხუხუხებლად უტყდნენ მეტრის პოზიციებს და ედილობდნენ, რაც შეიძლება სწრაფად ჩაენხით მათი ტყვიამეტრეკების ცეცხლი.

ადრინდელ შეტაკებებთან შედარებით, რომლებიც განუსაზღვრელ მანძილზე მიმდინარეობდა, ეს უკანასკნელი განსაკუთრებით სასტიკი იყო. მოჯანყებუნი რუსული წარმოების AK-47-ით, ტყვიამეტრეკე PKM-ითა და უმმარსატეორც PPG-7-ებით იყვნენ შეიარაღებული. კამიტანი მორელი პირდაპირ

შეტევის აგრძელებდა. მსროლელებმა, რომლებიც სროლით იფარავდნენ და მხარს უჭერდნენ მის შეტევას, კიდევ ორი მოჯანყე მოკლეს. ერთ მათგანს წითელი ბანდანი ეტევა. „როცა ეუბნებნები, არ მაინტერესებდა მათი მორელიობა, მე მხოლოდ მათ სხეულს ახედივდი.“ — გაისხმა შემდეგ სერჟანტმა დაბიელ გრივომ. ამივე დროს ხნაიკერმა კიდევ ორი ბოეკის გაუწებებლა მოახერხა 450 მ დისტანციანზე. მუხედგად ამისა, მოწინააღმდეგის ცეცხლი არ ეკლებდა. დროს ერთ მონაკვეთში ბოეკებმა სერჟანტ დანიელ ლალოტის მინაწე ვარჯული სახდგაო ქვეითთა იერიშის შეტყუბაც ეი შეძლეს. ბრძოლის დროს სერჟანტი გრივო ორ ავტომობილს გადაყვარა: ლურჯ ხატეირითა და თიერ მსუბუქ მანქანას. ეტყობოდა, ამ ტრანსპორტით გრივომ ორ-ორი ტყევა ესროლა თითო მათგანს და ორივე დააზიანა.

გაცხარებული ბრძოლის დროს ხმა გუარდა, რომ მორელი მისიმედ დატყეს.

მორელის დაღუპვა

შეტევის დროს, როცა მორელი ხელუქმარებისა და შამხანის სროლით წინ მიიწედა, მან ვერ შეინახა ფლანგიზე ჩასაფრებული მოწინააღმდეგე, რომელმაც გვერდიდან ესროლა. ტყვიები კამიტანის მიულ სხეულზე სქიონდა მოხედრილი, უმეტეობა მკვლედა და იღლიამი, სდაც ჯეუმანეილერი ვერ იფარავდა. როცა სერჟანტმა ვილი კოპლანდმა დაინახა, თუ რიგორ დეცეა მორელი, შეეცადა თავისი ავტომატური

კარბანის M-4-ის ციბოლეუციონერის და წინ გაიჭრა, მაგრამ გასწორებული PPG-ს ტყუილის აფეთქების ტალღამ იარაღი გააგდებინა და მორის მოწინააღმდეგე (აფეთქების ხმა მას რამდენიმე დღის განმავლობაში ვერუბში ედგა). როცა გრის მოვიდა, ერთ-ერთი მებრძოლის უბრძანა, რაიითი ვადაეცა დამიფრული ინფორმაცია მომხდარის შესახებ, თითონ კი მორელისკენ გაქანდა, რომ პირველადი სამედიცინო დახმარება გაეწია მისთვის. კოპლანდმა მეთაური საირიგაციო თხზილისკენ გაათრია, ამ დროს კიდევ ერთი უმმარსატეორცის ტყუილი აფეთქდა მათ ახლოს, მაგრამ, საბედნიეროდ, უვე მინაწარის იყვნენ ამოფარებული. კოპლანდმა მოხსნა მეთაურის აღტყუეილობა, გაზადა ჯეუმანეილერი და ტყუილი ტყვილობების დასათავილიერებლად, რომლებიც ერთობ მძიმე ადინობდა. კოპლანდი შეეცადა, ტყვილობები შეტევა მორელისათვის. სანამ მისმა შეწყველემ შედხონმა პირველადი დახმარების სამედიცინო საცეტი მარტანა და გახსნა, კოპლანდი შეეცადა, ხელნით გადაეყარა კამიტანის ტყვილობები, რათა ოდნე მანინე შეეწერებინა სისხლწინა. ამ დროისთვის მორელს ჯერ კიდევ არ დაეკარგა გონი.

მოჯანყებუნი მიხედნენ, რომ მეთაურთან ერთ-ერთი გამოიყვანეს მწეობრივ და ინტენსიურა სროლა გაახმარეს. კამიტან მორელის ვეკუერება შეუძლებელი შეიქნა. ასევე ვერ გამოჰვლიათ „სიკვდილის ზონიდან“ სერჟანტ დანიელ ლალოტის რაზმის დაჭმული წყურბი (მორელის მწეობრი-

დენ გამოსვლის შემდეგ, ლალოტი, წეს-
დების თანხმად, ოცეულის ოფიციალ-
ური მეთაური გახდა).

სერეანტმა გრევეომ ბაპტიცტა
თაყის რაზმით სერვანტ ლალოტისა და
მისი მებრძოლების დასახმარებლად
გაგზავნა. ბაპტიცტამ დავალების შეს-
რულებისას გაანადგურა მონინაღმდუ-
ვის II მებრძოლი და როცა უკან ბრუნ-
დებოდა, გადასატანი საზენიტო-სარა-
კეტო კომპლექსებით ნაღმსატორქინო-
თა და ეუმბარსატორქინოთა სათადარი-
გო ჭურჭლებითა და სხვა ამუხრებით სავსე
მტრის სამალავი იპოვა. სამალავი მო-
ჯახეებმა, აღბათი ზაფანგის დაგვიძო-
ხას მოიწვეეს. მაგრამ ბრძოლის დროს
ვერ გამოიყენეს. შესაძლოა, ამერიკე-
ლების მოვლიდნელმა კონტრშეტევამ
შეუძალა მათ ხელი.

რიატის გმირობა

ამასობაში დაშვებულსაბურვებითანი
მწინავე ავტომობილი, რომელზეც სამი
დაჭრილი ჯარისკაცი იწევა ვრდაკარ-
გული და სასწრაფო სამედიცინო დახ-
მარებას საჭიროებდა, „სიკვდილის
ზონიდან“ გამოსვლას შეეცადა. მანქა-
ნის მეთაური ერთ კონკრეტულ ხელში იყო
დაჭრილი; ფეხში დაჭრილი ვრდაკარ-
გული მუტუვიამუტუკე ყო ლიუკმა იყო
გაჭვლილი. კარად რიატს ორეუ ხელის
მტკიანი მოვლევითი და ფეხის დია-
გნოსტიკობაა მქონდა. იგი სისხლისგან
იცილებოდა, მუხუდღად ამისა, ვინა არ

დაუკარგეს და მანქანის ბრძოლის ველ-
იდან გამოყენას ხელმძღვანელობდა.
მონინაღმდუვის ცეცხლის ჩასახშობად
მან მოახერხა სხვა მანქანების მე-
ბრძოლებისთვის სროლის მზანძმე-
როული გეზი მიყვა.

მაღე ასეულ „ბრაგოს“ დასახმარე-
ბლად შესამე ოცეული შეიდა, რომელ-
იც რეზერვში სწრაფი რეაგირების სვე-
რაზმის სახით იყო დატოვებული.
ოცეულმა ზაფანგში მოქცეულ სახლავო
ჭეუთებს ფაღუეუს მანქანში დაბრუნების
ბრძანება გადასცა. რიატის, მორელისა
და კიდევ ზუთი დაჭრილის „სიკვდილის
ზონიდან“ გამოფანა და საეულ ლაზარ-
ელში მიყვანა, როგორც იქნა, მოხერხ-
და.

გამართლებული მრისხანება

საზღვაო ქვეითებმა არ იცოდნენ, რა
დაეშარათა მორელს, მაგრამ ეველამ
დაინახა, როგორ დაეცა. ამან მე-
ბრძოლები გააცოფა და მტერს
გააფორებით შეუტეეს. მოიერიანი
შეგუეის ზუთი საზღვაო ქვეითი შეუქ-
ნეულად მოუხლელად მანქანების მიღ-
მა ჩასაფრებელი მონინაღმდუვის
პოზიციას და ხელეუმარებით ააფეთქეს.
ეს ბოიეკათისი აბსლუტურად მოუ-
ლოდნელი აღმოჩნდა, დროის გან-
საზღვრულ მონაკვეთში მათი ცეცხლის
ინტენსივობა საგრძნობლად შეჩლდა.

ამ დროს ბრძოლის ველზე გამოჩნდა
ასეულის მეთაური რინარდსონი,

რომელმაც მორელის ეკვივრება სეა-
და, მაგრამ ოფიცერს მალევე მისი ვე-
ლობები მქონდა, რაც მისი უქსელად ვად-
ადებების საშუალებას არ იძლეოდა.
დაჭრილიან მოელი ამ ხნის განმავლ-
ობაში კოლანდი იყო. ბოლოს მანც მოხ-
ერხდა ჯეჟმანმანქანის მასთან მიახ-
ლოება და მორელის ბრძოლის ველიდან
გამოყვანა. ამის შემდეგ კოლანდმ
დარწინილი ჯარისკაცები ისე გადაანაწ-
ილა, რომ მოჯახეებისთვის წინააღ-
დგობაც გაქნით და ჯეჟმანმანქანე-
ბის სელაც დაეხვლიათ ცეცხლით ოცეუ-
ლის მეთაურის ბრძანება ჯარისკაცე-
ბა კარგად შეასრულეს. ისინი განუ-
ყვეცილი ცეცხლით მანამ იფარადნენ
ჯეჟმანმანქანებს, სანამ დასახმარე-
ბლად არ მოეჩინდა ორი შეველმფრე-
ნი „სუპერკობრა“, რომლებმაც ნაერ-
ისფერ სახლს, სადაც ბოიეეები იყენ-
ებამარგებული, რაკეტები არ დაუშინა.
აღბათი მოჯახეებმა ინანეს სამალავის
დაკარგვა, იქ ზომ გადასატანი საზენიტო-
სარაკეტო კომპლექსები ინახ-
ებოდა, რომლებითაც ადვილად შეიძლე-
ბოდა „სუპერკობრების“ განადგურება.
როცა სახლს აფეთქებისას აჯარღნილი
მტერი დაიკვია, ოცეულმა ერთხილად
განაგებო წინსვლა...

ეს ბრძოლა თითქმის კილომეტრი
სიგრძის ფრონტზე 45-50 წუთის განმე-
ლობაში გრძელდებოდა. როცა ბატა-
ლები ჩაეზრა, ბაღრაგმა დანაკარგის
თელა დაიწყო. აღმოჩნდა, რომ მიორე
ოცეულის მეთაური, კამიტანი ბრენტ
მორელი დაიღუპა. მოკვიანებით მის
სხეულში ოცდაშვიდი ტყვია აღმო-
ჩინეს. „ძალზე მძიმე ბრძოლა იყო“, —
თქვა ასეულ „ბრაგოს“ მეთაურმა, კამი-
ტანმა რინარდსონმა, რომელიც ვიაცი-
ის დარტყმების სისუსტეზე შოუთიას-
და და ამუჯროულად, ვეკუეციასაც
ხელმძღვანელობდა.

მიუხედავად დანაკარგისა, ის თაყ-
ის ჯარისკაცების მოქმედებით მანც
ესაყოფილი იყო: „კონტრშეტევის დროს,
რომელსაც ორგანიზაცია კამიტანმა
მორელიმ გაუკეთა, ჩვენ მჭიდროდ მი-
ვეახლოდით მონინაღმდუვის, რიატიც
ინიციატივა წყაროთით. მოჯახეები
ამკარად არ ელოდნენ ჩვენს შეტევას.
ამფილერანდენ, რომ თელად მობო-
ლას გეუმარათადით, ან უქსნაიგოდ
დუიუხდით უკან, გეუმეტრობით გვე-
ბრძოდა დაახლოებით 50 ბოიეეც,
რომელთაგან მინიმუმ ოცდაექვსი გა-
ენადაგურეთ გარდა ამისა, გეუმეტრე-
ლეთ მონინაღმდუვის სამალავი.

ზომელშიც PNF-7-ის ჯვრები და გადასატარი საზენიტო კომპლექსები იყო, გვერთვე გაუანადგურეთ თეინანკლით საფრთხივქელი ნეთიერებების ავირ-
ლანდა“.

ბანაკში დაბრუნებული საზღვაო ქვეითი განვლილი ბრძოლის ამბავს მოცურად უამბობდნენ ველას, გვიანომ განაკზადა, რომ იგი არასოდეს ყოფილა ასე ანაფ თვისი ჯარისკაცებ-
ბ ბრძოლით, როგორც იმ დღეს. მას პრობლეკ ბქონდა საამყო. რად ღირდა უნდაც კაბიტან მორელის პირდაპირი სახით შეტევა ან სერჟანტ ბაბტისტას კადანწვეკტო მოქმედებები მტრის პოზიციების ფლანგებზე ან დაჭრილი სერჟანტ ვიკო კოჩერის გულადობა, რომელიც ტყვიის ქარცეხლში იფარა-
და თვისი დაზიანებულ ჯგუფამანქანას? ან კაპრალ ვასო ისაკიის გმობობა, რომელმაც ვესურებული ბრძოლის ღრმს, მტრის ტხერწინ, მიწარალი გადაიბინა და ეკუკარტოსა და ავი-
აციის გამოსახებულად საბებლო კეთიროთ უხრუნველყო თვისი შეითარი. ასევე „ბრავოს“ შეთარება მაშინ თქვა-
ეს იყო პირველი შემთხვევა, როცა ასეული შემბრძოლები ისე ახლოს შექმნენ შინააღმდეგებს, რომ ხელნართულ ბრძოლაზე გადასვლას ცოტადა აკლდა. მანამდე, ჩვილდტ შემთხვევაში, მტერიან ბრძოლები 300-დან 1000 მეტრ საშორეზე მაშინბრბობდა. ამ შემთხვევაში კი ვვე-
ლაფერი სხვაგვარა იყო“.

„იქი, რომ დიდი დანაკარგი გან-
ვიცადეთო — თქვა მოკვანებით სერჟანტმა გრიფომ, — მაგრამ გვიმარჯულო ჩენ ოცდაექვსი ბოვიკი გაუანადგურეთ ერთი ჩენიანის სახაცკლოდ. ვფიქრობ, შეუარდება ცული არ არის“.

ამერიკული კოლნის, რომელსაც საზღვაო ქვეითთა ოცეული იცავდა, ზაფანგში მოხვედრა ჩასაგრების საწინააღმდეგო მოქმედების წარმატებულ ნიმუშად ითვლება. ზაფანგში მოხვედრისას უსაფრესია ხელიდან არ გაკუშვით ჯარისკაცების მოქმედების მართვის სადგურები; ორგანიზაცია გვეუქოთით თავდასხმის მოგერიებას და შეტლებისდაგვარად შევეცადით კონტრშტკითი მოქმედებებით ინიციატოვა გამოტყაცითი მონააღმდეგებს. მოცემულ შემთხვევაში გამარჯვების საწინდარი გახდა კაბიტან მორელის გმობული შემარობა. ეს ოფიცერი აღრვე იყო ფსიქოლოგიურად მომზადებული, რომ თავდასხმის შემთხვევაში აქტიური წინააღმდეგობა გაეწია მტრისათვის. სწორედ მისმა შინაგნმა მზადყოფნამ

შეუნყო ხელი მონააღმდეგებისთვის ინიციატვის წართმევასა და მის დაპარცებას. ბრძოლაში ურთიერთკუგმობი და ჯარისკაცთა ერთობლივი მოქმედებები მაშინაც კი, როცა ორი მონააღმდეგეუქმანმანქანა შეწყობრიდან იქნა გამოვანალი, არ დაარღვეულა. ეს კი წარმატების მნიშვნელოვანი ფაქტორია, ზაფანგში მოხვედრილი კაბიტანი არ დაბნა, მან ვველაფერი გააკეთა იმისთვის, რომ ჩასაფრებულებს აეტოკოვლინა, როგორც ტირში, ისე არ დაეცხრილაო მან თვისი შემობრებით ჯერ მანფერი შეასრულა მანქანის შემკეებითო, შემდეგ კი მონააღმდეგის პოზიციებს მჭედროდ მიუახლოვდა. მისმა მოქმედებებმა სერჟანტ ბაბტისტას შემოვლითი მანფერის საშუალება მისცა, რამაც გადაწყვიტა კოვეტ ბრძოლის ბედი. ამ სერჟანტის ინიციატოვა და მოქმედება განსაკუთრებულ ქებას იმსახურებს. ასევე აღნიშვნის ღირსია ასეულის შეთარის ოპერატოული რეაქცია, რომელმაც დაუყოვნებლივ გაგზავნა ზაფანგში მომწვედეულთა დასახმარებლად შესახე, საზურგო ოცეული, შემდეგ კი ავიცია გამოიბახა.

მოცემულ შემთხვევაში ამერიკელ საზღვაო ქვეითთა მკაფიო და ერთობლივი მოქმედებებიდან გამომდინარე, საფუძველი გაეჭეს, ვეარადილი რომ ზაფანგში მოხვედრის შესაძლებლობა წინასწარ იყო ნავულისხმევი და მისი საწინააღმდეგო მოქმედებები საბაზო ბანაკში, წვრთნების დამუშევა. საყარულოდ, სწორედ

ამ წვრთნებმა შესძინა ამერიკელთა გონებრივი და ერთობლივი მოქმედებას თედაჯერება. ამ ფაქტმა თედაწინააღმდეგ დაგზავნას, რომ სათანადო მომზადებისა და გამარჯვებისაკენ სწრაფვის შემთხვევაში მონააღმდეგის ჩასაფრება-ზაფანგე არც ისეთი სახეიყოთა, როგორც სწორეით შეთარის ჰგონია. გწერთინილი შემობრბისითვის გამოუვალი მდვიმარობა არ არსებობს.

სიმამაცისა და ბრძოლაში გამოქვინილი გმობობისათვის კაპრალი რაიტი ბრინჯაოს ვარსკკლავის ორდენით დაავილოდეს.

„არსენალი“ კვლავ იგრძელებს რუბრიკას, რომელშიც მოდისა და სტილზე, სხვადასხვა მამაკაცურ აქსესუარებზე მოგიხსნით... მართალია ცხოვრების განამჯდომარეობის ნების ბევრ რამეზე უფროს თქმის გვითხვება, თუმცა სულ ყაზარმებში ხომ არ ვართ... ამასთან „არსენალის“ მკითხველთა დიდი ნაწილი სულაც არ არის სამხედრო მოსამსახურე... საბედნიეროდ, ბევრი მოზარდია დაინტერესებული სამხედრო საქმიანობით და ჩვენი ფურნაღით, ვფიქრობთ მათთვის საინტერესოც და საჭიროც უნდა იყოს ეს თემა...

პიჯეტი

„პიჯეტი“ ჰოლანდიური სიკვავა, თუმც, დაახლოებით ასეთივე ტურნალობის სიკვავა - **pea-jacket** - ინგლისელებსაც ჰქონდათ მე-16-17 საუკუნეში, - ეს იყო მადის ქურთავი, რომელიც ორ დილზე იყრებოდა, გულმკერდზე გადააწყვევით. არადა, ინგლისელები პიჯაკს სულ სხვა სიკვავით მოიხსენიებენ: **coat**, რაც ფრენჩისა, მუნდირისა და პალტოსაც აღნიშნავს.

მამაკაცის სამოსის თანამედროვე მოდა შეიძლება ორ ნაწილად დაიფოს: კლასიკური და მოდური, მაგრამ ეს დაყოფა მაინც პირობითია. დღეს უპირატესობა ენიჭება მამაკაცის პიჯაკის ბტილის ოთხ ნაირსაჩეობას: ინგლისურს, იტალიურს, ამერიკულსა და დიზაინერულს.

ინგლისური პიჯაკი მამაკაცის სამოსის კლასიკური, ყველაზე მაკერი, კონსერვატიული მიდგომაა. ასეთი პიჯაკის საბაზო მრეუბნაზები ჯერ კიდევ 1930 წელს შემუშავეს და მას შემდეგ მნიშვნელოვანი ცვლილებები არ განუცვლია. იტალიური ოდნავ სხვა იდეის მატარებელია. იტალიური კლასიკის განმარტებელი ხაზია ხიმსუბუქე და ელგანტურობა, თავისუფლება და დეტალების ექსპერიმენტულობა.

ამერიკული უპირველესად კომფორტს გულისხმობს. მაგალითად, ტვიდის პიჯაკის, შალის შარელის, ნაქსოვი ჰალსტუხისა და დანუნული ქაშარის ერომანეთიან შუბანება თამამად შეიძლება ჩაითვალოს ხოლმური ამერიკელის საქმიან კოსტუმად.

დიზაინერული არ მოითხოვს განსაკუთრებულ „ჩარხოებს“, რის გამოც ფორმულა „შარეალი პლუს პიჯაკი“ ხშირად ძალზე უცნაურადაც შეიძლება გამ-

ოიყურებოდეს. სწორედ აქედან იქმნება ტრენდები. დღეს თანამედროვეობისკენ მიხწრაფება აიძულებს ტრადიციულ კლასიკას, ადგილი დაუთმოს მამაკაცის მოდის თავისუფალ და შემოქმედებით სტილს.

ამ სეზონის მოდამ „შეიწყალა“ მამაკაცები და მათ მკაცრად, ტრადიციულად აღარ კარნახობს, რა შეიძლება ჩაიკენ და მხოლოდ მსუბუქი რჩევებით შემოიფარგლება. თანამედროვე მამაკაცს მეტი თავისუფლება სჭირდება სამსახურში. ცხოვრებაში, ქალებთან ურთიერთობაში... ერთი სიტყვით რომ ვთქვათ, იგი კვლისტია. თავისუფლებისა და ორიგინალურობის ძიება მამაკაცის ყველანაირი სამოსის საერთო კონცეფციიაა, აუანგარდით დაწვებული, კლასიკით დამთავრებული და იგი 70-80-იან წლებში გაპარუნებს.

მამ ასე, კვლავ მოდური რჩება კლასიკური სტილი. ისევ

ექტრალურია პიჯაკები ფართო მხრებითა და ვიწრო წელით. დიდი — 1-დან 3-მდე. ქსოვილები: ხავერდი, შალი, ტვიდი და ატლასი. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ნაჭრების ზოლებს.

გარდა ამისა, აქტრალურია ვეელა შესაძლებელი ტექსტურა და ორნამენტი. როგორც დიზაინერები გვიჩვენებენ, სასურველია, მაშაკაცის გარდქობაში ერთფეროვანი პიჯაკის გარდა, ზოლიანიც იყოს. განგსტერების პოლიფურული სტილი ამ სეზონის მოდის შიკია.

პიჯაკის საგრძე შეიძლება სხვადასხვა იყოს, მაგრამ კლასიკური აუცილებლად უნდა ფარავდეს დუნდულებს. ეს ილითგანვე დადგინილი წესია და შეცვლას არ ექვემდებარება.

რაც შეეხება წელზე მომდგარ ვიწრო პიჯაკებს, მკერდთან გადაკეცილი ხაზების სიფართო-სივიწროეს დიდი მნიშვნელობა არ ენიჭება. მთავარია, ზედმეტად ფართო არ იყოს და ერთ ან ორ დილზე იკურებიდეს. ამასთან, ქვედა დიდი აუცილებლად გახსნილი უნდა იყოს. თუ პიჯაკი სამლიდ-იანია, ან ქვედა დიდი უნდა იყოს გახსნილი და ზედა ორი შეკრული, ან შუა დიდი შეკრული და დანარჩენი ორი გახსნილი. ეს თანამედროვე მოდის მკაცრი მოთხოვნაა. ეს სტილი შეფე ვეჯარდ მჭუთემ დაამკვიდრა მაშინ, როცა წონაში ძალიან მოიმატა...

ასვე მოდურია ორბორტანი პიჯაკები, ტრადიციულად, ოთხი ან ექვსი დილით.

პიჯაკის ფერი ტონებით უნდა ეხამებოდეს პერანგის ფერს. ეს უკანასკნელი ერთი ტონით მაინც უფრო ღია უნდა იყოს, ხოლო პალსტუხი ზუსტად პიჯაკის ტონს უნდა უტოლდებოდეს. პერანგის სახელო 1-1,5 სმ-ით გრძელი

უნდა იყოს პიჯაკის სახელოზე.

ბოლო დროს მყარად მოიცილდა ფეხი კლასიკური სტილის პიჯაკის ჯინსის შარვალითან შტამპბამ და იგი უკვე აღარაფის ეხამებება. აქ მხოლოდ ერთი დეტალია გასათვალისწინებელი: ჯინსის შარვალიან არამც და არამც არ უნდა მოიხროთ ინგლისური პიჯაკი — იგი ზედმეტად კლასიკურია, ხოლო სამ დანარჩენ სტილს: იტალიურს, ამერიკულსა და დიზაინერულს კარგად ეხამება.

პიჯაკი საქმიანი სტილი დღე-ღამე მხოლოდ სამ ძირითად ფერს აღიარებს: შავს, ლურჯსა და ნაცრისფერს. თუმცა, დამაბახსურეო, რომ შუი ძალზე ოფიციალური ფერია. შუი პიჯაკი მხოლოდ ოფიციალურ და გრანდიოზულ შეხვედრებზე უნდა ჩაიცვით მუქი ლურჯი პიჯაკიც, ტრადიციულად, მკაცრად მიიხსნება, მაგრამ მას სხვა ღირსებაც აქვს. იგი თალსმა ხაცემი არ არის და სხვადასხვა ფერის პერანგსა და პალსტუხთან კომბინაციაში შევიძლიათ კვირაში რამდენიმეჯერ ჩაიცვათ.

ნაცრისფერი შედარებით „მეგობრული“ ფერია. იგი ნებისმიერ სიტუაციაში გამოდგება.

ასვე, ძალზე მოდურია ფერადი პიჯაკებიც, მათ შორის, კუბოკრული და ზოლიანი. თუმცა, სასურველია, ზოლები და კუბები მკვეთრი ტონებით არ გამოირჩეოდეს.

რაც შეეხება პიჯაკისა და შარვლის ფერთა შტამპებს, როცა მათ ცალკე ვეიდულობთ.. ვეელაზე მთავარია ტონების პარმონიულობა და არა ფერების. სხვა სიტუაციაში რომ ვთქვათ, შარვალი და პიჯაკი შეიძლება სხვადასხვა ფერის გვეყვას, მაგრამ ფერთა ტონები აუცილებლად ერთმანეთს უნდა ემთხვეოდეს. ღია ტონისა და მუქის ერთმანეთთან შტამპება არამოდურად მიიჩნევა. მაგალითად, მუქ ნაცრისფერთან შესაძლებელია სხვა ფერის, მაგრამ ასვე მუქი ტონის შარვლის შერწყვა.

მგონი, სულ ეს არის, მაგრამ ერთი რამ კარგად დაიმახსოვრეთ! მიუხედავად იმისა, რომ მოდა ყოველწლიურად უფრო და უფრო „დეპოკრატული“ ხდება, მის კანონებს მტერი პარტიციპით უნდა მოეპყრათ და ეხელმძღვანელოთ სტილისტების რჩევებით.

არსებნაღვრორდი

					1			2							
					5										
					6										
					7		8			9					
10				11		12									
										13				14	
										16					
															19
20	21											22			
						23		24							
						26									
					28			29							
31															

6

1

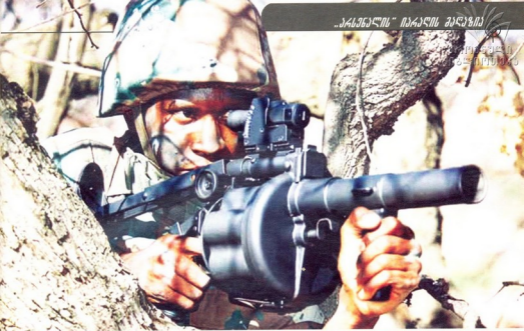

14

თარგზულად: 5. საფორტოფოკაციო ნაგებობა; 6. ამერიკული ავტომობილი; 7. ციხესიმაგრე ძე პარიზში; 10. ცხელსასხროლი იარაღის მწარმოებელი ბრაზილიური ფირმა; 13. ხმის გამამძღვრებელი კონუსური მილი; 15. საქართველოს მეფე დავით VI; 16. ფრანგული რევოლვერი „ლე კოლინაის“ მოდელი; 17. რაიმე დამსახურების აღსანიშნავად გაცემული საბუთი; 18. დაბლომატიური წერილი; 20. შეფის მთავრობასთან მებრძოლი მოთელი პარტიზანი ძეგლი; 22.

შავერი, მუხანათი; 24. ტყელებური საბრძოლო იარაღი; 25. გერმანული რევოლვერი; 27. ისრაელის საკავშირო თანამგზავი; 29. სათევზაო მიწმოხილობა; 30. შექსიკური პისტოლეტი; 31. არაბული ტყუპა.
შვიულად: 1. პრივილეგიური სამხედრო წოდების წარმომადგენელი ფეოდალურ იაპონიაში; 2. თვითმფრინავების სადგომი; 3. ქართველთა ეროვნული გმირი ... შარაბდელი; 4. „კოლტის“ მოდელი; 8. რუსული თვითმფრინავი; 9. მონარქის უმაღლესი ტიტული; 10. რუსული სარაკტო-საარტილერიო დანადგარი; 11. გერმანული პისტოლეტი; 12. ინგლისური ტორპედი; 13. რუსეთის მეფეთა გვარი; 14. ფრანგული ავტომობილი; 19. ისრაელის სამხედრო-საზღაო ფლოტის ხომალდი; 21. გერმანული პისტოლეტი; 23. მსკდომი ჭურვი; 24. მსხვილი საფანტე; კარტეჯი; 26. ნაპოლეონის არმიის მარშალი; 28. ლიბანის სამხედრო-საზღაო ძალების ხომალდების ტიპი.

ერნანდოს №24 გამომცემელი „არსებნაღვრორდის“ მსგავსი **თარგზულად:** 6. აუტომობილი; 7. ბერნარდელი; 8. დიქტატორი; 12. ფილიპე; 13. ადამი; 14. პირენე; 16. აერონა; 17. მურანი; 18. ტარი; 20. სეგელი; 2. ელი; 22. შაროკე; 24. ტბა; 25. თაბი; 26. ლერინი; 28. ელტა; 29. სამბიტი; 30. ინტატი. **შვიულად:** 1. თუნგრა; 2. კალიონა; 3. გენერალისმთესი; 4. ასებურე; 5. ჩიელი; 8. დრატკარი 9. ტრამპირი; 10. ტრისტარა; 11. კვეპინა; 15. ერასტი; 18. ტრატატი; 19. რებოლასა; 20. სე; 22. მებურე; 23. ოლი; 25. ოკელი; 27. ნატო.

ჩვეოლვერი ყუბგარევის სსსროლად

საბსრეთაფრიკული ღოლუკიანი ყუბგარსაგყოჩსნი **Milkor MGL-ი** 30 ქვეყნის არმიის პეიარაღგაგეო, პიის ანალოგევი ქართულ საბსროლო ღანაყოფავევის გეგოჩნღა...

ვიეტნამის ომში ამერიკული არმია ფართოდ იფრეხღა M79 ტიპის 40 მმ-იან ყუბგარსატყოჩენს, რომელიც ერთი-ღულიან თოფს ქგეღა. კარგი მსროლული 150 მ-იდან 40 მმ-იან ყუბგარას შეენობის ფანჯარაში ახვეღრღბღა.

მაგრამ მიუხეღვად ვუქმტრობისა და სიბარტყისა, M79-ს ერთი დიდი ნაკლი აქონღა, — ყოელი გასროლის შემდეგ მსროლულს უნღა გაღაგხსნა ყუბგარსატყოჩენი (თოფითი), ამოვლო გასროლილი ყუბგარის პიღბა და ახალი ყუბგარა ჩავლო. ამ პროცედურის შესროლება რამდენიმე წამს ითხვეღა, რაც ვახურებული ბრძოლის დროს ხშირად სიკვდილის ტოლფავს იყო.

ამ ნაკლის გამოსწორება თვეუხ

აიღო სამხრეთაფრიკულმა საიარაღო კომპანია Milkor-მა, რომელიც 1983 წლიდან ექვესმუხტიანი ყუბგარსატყოჩენის წარმოებას შეუდგა.

სამხრეთაფრიკულმა კომპანიამ შექმნა ისეთი ყუბგარსატყოჩენი, რომლითაც ზეღიხელ ექვეს ყუბგარის სროლა შევიღებოღა. ამისთვის სამხრე-

Milkor MGL-ის ტიპის ექვესმუხტიანი ყუბგარსატყოჩენი

თაფრიკელმა ინჟინრებმა გაიხსენეს მათთან ასე პოპულარული რეკოლვერის სექმა, როდესაც ვაზნები დოღურაშია ჩაწყობილი.

ფაქტობრივად, სამხრეთაფრიკელმა Milkor-მა შექმნა გვიანტური რეკოლვერი, რომლის დოღურაში 7,62 ან 9 მმ კალიბრის ვაზნების ნაცველად 40 მმ კალიბრის ყუმბარები ჯყო!

ამ გვიანტური რეკოლვერს მსროლელი ორივე ზელით იჭერდა, ხოლო გასაშლელ კონდახს მხარზე იდებდა, გასროლისას წარმოქმნილი უკუთქმის ძალის გასანეიტრალებლად.

დოღურიანი ყუმბარსატფორცი განსაკუთრებით მოსაზრებელია და ეფექტური ახლი ბრძოლების დროსაა, მათ შორის ქალაქის პირობებში, როდესაც

ყუმბარსატფორცის დოღურა რეკოლვერის დოღურასავით მარცხნივ იხსნება და მსროლელი მასში 40 მმ-იან ყუმბარებს აწყობს

შუქურბლევ, ერობანეთის მთვლებლით დამზინებით ექვის 40 მმ-იანი ყუმბარა ზგვილია ეზროლო 50-100 მ-ში მყოფ მრწინაალმდევეს. 40 მმ-იან ყუმბარების ფართო აზორტამენტი (მზხვრეკვიდი, კუმულაციური, ცვეზღვამწენი, საკვაშლევ) მსროლელს საშუალებას აძლევს სხვადასხვა საბრძოლო სიტუაციასში სწორი გამოსავალი ნახოს, მრწინაალმდევის ქვეითებს მზხვრეკვიდ ყუმბარებს, ჯვემანმანქანებს კი კუმულაციურ ყუმბარებს ესვრიოს, ხოლო, ოცი უკან დაზგვია საჭირო, საკვამლე

კოლმზობის არმიის
სამხრეთაფრიკული
რევოლუციური
ყუმბარსატყორცნები
ძალზე პოპულარულია

ჩვენი ფოსი: სამხრეთაფრიკული ექვსსუბტანი რევოლუციური ტიპის ყუმბარსატყორცნი **Milkor MGL-140**-ი ყუმბარების გარეშე 6 კვ-ს იწონის. მის დილურაში 40X46 მმ კალიბრის 6 ყუმბარა თავსდება. ყუმბარსატყორცნის ზიგამე გაშლილი კონახით 787 მმ-ია, დაკეცილით — 661 მმ. სროლის ფეკტური მანძილი „ნერტილიანი“ დამბინების შემთხვევაში 150 მ-მდეა, ფართობზე გაშლილი მანძილმდევის დასაზიანებლად კი — 400 მ-მდე.

ყუმბარებით კვამლის ფარდას დააფრებს...

Milkor MGL-140 ტიპის ბოლო მოდიფიკაციის ყუმბარსატყორცნებს, რომელთა წარმოება 2004 წლიდან დაიწყო, დაგრძელებული დილურა აქვთ, რაც საშუალებას იძლევა მათში სამართლის გარდა, არალეტალური (გაზის, ცრემლსადენი) დანიშნულების ყუმბარებით მოთავსდეს.

2007 წლის 7 ნოემბერს თბილისის ცენტრში ძალიანმა სტრუქტურებმა გამოიყენეს ექვსსუბტანი დილურიანი რევოლუციის სექმის ყუმბარსატყორცნი გაზისა და ცრემლსადენი ყუმბარების სასროლად. მთუხედავდ იმისა, რომ ისინი ძალიან ჰგავდნენ **MGL-140**-ის,

სამხრეთაფრიკული ფირმა **Milkor**-ის წარმოებული ყუმბარსატყორცნები არ იყო.

MGL-140-ის ხაცემ-ხახლელი შექნისში თვითშემეწყნელი ტიპისაა. ფოული გასროლის შემდეგ ზამბარა დილურას ატრიალებს. სამხრეთაფრიკული ყუმბარსატყორცნი წვეულებრივი რევოლუციისგან განსხვავებით ერთი შედარებით როული ტექნიკური ნიუანსიც აქვს: თუკი რევოლუციის დილურაში ერთი ვაზნის კაუსულამ არ იმოქმედა და ტვია არ გვარდა, დილურა მაინც მოტრიალდება. სამხრეთაფრიკული ყუმბარსატყორცნი თუ არ ამოქმედა ყუმბარის პილმის კაუსულა, მსროლელს საშუალება აქვს კიდევ

ერთხელ სცადოს იმავე ყუმბარის გასროლა, ანუ არ დაკარგოს მანის...

ქართული არმიის საბრძოლო დანაყოფებში გამოიწვა ექვსსუბტანი, რევოლუციის ტიპის ყუმბარსატყორცნების მცირე რაოდენობა.

წესით, ამ ყუმბარსატყორცნებით შესაძლებელი უნდა იყოს იმ 40 მმ-იანი ყუმბარების სროლა, რომლებიც შედის ჯავშანმანქანების „კობრების“ და ჯავშანტანსპორტორების „დრაკონების“ („ევერების“) ავტომატური ყუმბარსატყორცნების საბრძოლო მარაგში. ეს მებრძოლებს გაუადვილებთ ხელის ყუმბარსატყორცნების დილურების შექცებას.

ირაკლი ალადაშვილი

1-30
საქართველო
ზღვაში

Milkor MGL

საქართველო